



ZIMNÁ ŠKOLA

PREKLADU 3

Zborník príspevkov, prednášok a rozhovorov

Adam Wágner, Max Majerník, Daniela Mičudová (eds.)

Sa zobud'!

2026

ZIMNÁ ŠKOLA PREKLADU 3

Zborník príspevkov, prednášok
a rozhovorov

Adam Wágner, Max Majerník, Daniela
Mičudová (eds.)

Sa zobud'!

Kováčová 2026

Zostavovatelia

Bc. Adam Wágner
Bc. Max Majerník
Daniela Mičudová

Vedeckí recenzenti

Mgr. Mária Koscelníková, PhD.
Prof. PhDr. Mária Kusá, CSc
Mgr. Barbora Vinczeová, PhD.

Jazyková korektúra

Bc. Nina Hromadová
Bc. Katarína Prokopová
Mgr. Lucia Valúchová
Bc. Adam Wágner

Grafický dizajn

Daniela Mičudová

Autorky a autori štúdií a príspevkov

Zuzana Bohušová, Marta Karchňáková, Ema Žugecová, Viktória Kaderová, Iveta Rohošková, Jana Šuverová, Katarína Znamenáčková, Libor Nenutil, Julia Sherwood

Vydalo občianske združenie Sa zobuď! ako svoju 3. publikáciu.

Vyšlo v roku 2026

Rozsah: 7 AH www.sazobud.sk

ISBN 978-80-974980-2-3 (online)

OBSAH

ÚVOD	5
-------------------	----------

Max Majerník

I. ČASŤ – ŠTÚDIE

ACCESSIBLE! MEDZINÁRODNÁ NORMA PRE ZROZUMITEĽNÝ JAZYK A INTRALINGVÁLNY PREKLAD	8
---	----------

Zuzana Bohušová

PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY KOGNITÍVNEHO DEBRIEFU	18
--	-----------

Marta Karchňáková

MORBÍDNOSTI V SLOVENSKÝCH A RUSKÝCH ĽUDOVÝCH ROZPRÁVKACH	27
---	-----------

Ema Žugecová

NIE JE CHUJ AKO XYŤ: KOMPARATISTIKA OBSCÉNEJ LEXIKY	42
--	-----------

Viktória Kaderová

PRÍLOHA 1. Medzijazykové polysémické a homonymické koreláty od koreňov -jeb-/- eě- a -chuj-/xyť	64
--	-----------

Viktória Kaderová

PRÍLOHA 2. Frekvencia používania jednotlivých výrazov	70
--	-----------

Viktória Kaderová

II. ČASŤ – PRÍSPEVKY ODBORNÍKOV Z PRAXE

KLÚČOVÉ ZRUČNOSTI PREKLADATEĽOV V BUDÚCNOSTI	84
---	-----------

Iveta Rohošková

POTREBA KONTEXTU PRI PREKLADE — PRÍKLAD ROLOVEJ HRY EURÓPSKEHO PARLAMENTU	87
--	-----------

Jana Šuverová, Katarína Znamenáčková

EVENTOVÝ TLUMOTETRIS: LOGISTIKA ÚSPĚŠNÉHO TLUMOČENÍ A ÚSPĚŠNÉHO TLUMOČNÍKA	90
---	-----------

Libor Nenutil

PREKLADATELIA VŠETKÝCH KRAJÍN, SPOJTE SA (O PREKLADATEĽSKOM AKTIVIZME)	95
---	-----------

Julia Sherwood

III. ČASŤ – DISKUSIE

Z LAVÍC DO PRAXE.....	108
------------------------------	------------

Monika Smolková, Karin Baňasová

PRÁCA NA EXPO 2025 V OSAKE	114
---	------------

Veronika Šokyová, Andrea Millington

BLOK PREKLADATEĽSKÝCH AGENTÚR.....	121
---	------------

Katarína Absolonová, Karolína Michalcová

BLOK O UMELEJ INTELIGENCII.....	126
--	------------

Zuzana Hudáková, Sergej Skáčkov, Marián Kabát

VEČERNÁ DISKUSIA V ZÁHRADE	134
---	------------

Marián Kabát, Martin Djovčoš, Emília Perez

ÚVOD

Zimná škola prekladu sa veľmi rýchlo stala obľúbenou časťou roka pre študentstvo prekladu a tlmočenia po celom Slovensku. Z myšlienky dvoch študentiek a jedného učiteľa vzišlo podujatie, ktoré teraz neorganizuje len zopár dobrovoľníkov, ale celý zástup nadšencov a nadšenkýň. Vzišlo z nej združenie, v ktorom sa spojilo študentstvo z Bratislavy, Nitry, Banskej Bystrice a Prešova. Či už majú takú alebo onakú jazykovú kombináciu alebo sa chcú zamerať na rôzne odvetvia praxe, všetkých spája jeden cieľ – láska a zápal pre to, čo robia. Táto vášeň umožnila ďalší ročník Zimnej školy prekladu. Podujatia sa zúčastnilo vyše tridsať odborníkov a odborníček, prebehli štyri workshopy, dve networkingové aktivity a v piatok a sobotu nechýbal ani večerný kultúrno-zábavný program.

Tretia Zimná škola prekladu sa konala od 30. 1. 2026 do 1. 2. 2026. Vystúpili na nej ľudia z EÚ inštitúcií, z prekladateľských a tlmočnických združení, ľudia z prekladateľskej a tlmočnickej praxe. V zborníku nájdete časť štúdií, diskusií a rozhovorov zo Zimnej školy prekladu.

Príspevok, s ktorým vystúpila, nám poskytla pani profesorka Zuzana Bohušová z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Marta Karchňáková, ktorá pôsobí v oblasti jazykových služieb, Ema Žugecová z Ústavu svetovej literatúry SAV, a študentka Viktória Kaderová z Univerzity Komenského v Bratislave.

O svoje skúsenosti z praxe sa s nami podelil konferenčný tlmočník Libor Nenutil, prekladateľka Júlia Sherwood, Jana Šuverová a Katarína Znamenáčková z generálneho riaditeľstva Európskeho parlamentu pre preklad v Luxemburgu a taktiež Iveta Rohošková, ktorá pôsobí posledných rokov na slovenskom prekladateľskom oddelení Európskeho parlamentu, kde momentálne zastáva úlohu koordinátorky kvality.

Zo sekcie diskusií sa môžete tešiť na rozhovor medzi absolventkami Filozofickej fakulty UK Monikou Smolkovou a Karin Baňasovou, z ktorých už sa stali knižné prekladateľky. Pri druhej diskusii vycestujeme do Japonska. Rozhovor vedie nadšenkyňa japanistiky Andrea Millington spolu s absolventkou japanistiky na Karlovej Univerzite Žofiou de Groot a absolventkou odboru východoázijských jazykov a kultúry na UK v Bratislave Veronikou Šokyovou. Okrem vecných informácií, ako napríklad toho, aké sú špecifiká prekladu a tlmočenia s japončinou sa v diskusii dozviete napríklad aj to, aké otázky

sa najčastejšie Japonci pýtajú Slovákov. V tretej diskusii sme oslovili tímlíderku v Tetras Karolínu Michalcovú a predsedníčku ATCS Katarínu Absolonovú. Dozviete, ako sa obe účastníčky dostali ku svojim pozíciám a dozviete sa viac aj o ich prekladateľských agentúrach. V diskusii o AI a prekladateľskej profesii so Zuzanou Hudákovou, doktorandkou na Filozofickej fakulte UK, Mariánom Kabátom, ktorý taktiež pôsobí na Filozofickej fakulte UK a Sergejom Skáčkovom, ktorý prekladal pre Európsku komisiu a od roku 2015 vedie slovenský tím prekladateľov v Luxemburgu. Na záver vás čaká debata zo Záhrady s poprednými vyučujúcimi z jednotlivých univerzít vyučujúcich prekladateľstvo a tlmočníctvo.

Na podujatí ZŠP a vzniku zborníka pracovalo nespočetné množstvo ľudí. Obrovská vďaka patrí študentstvu, ktoré zobral do rúk takú náročnú úlohu a dotiahlo ju do konca pričom pracovalo bez nároku na akýkoľvek honorár. Ďakujeme všetkým prednášajúcim, vyučujúcim, našim sponzorom a partnerom a v neposlednom rade Filozofickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici za poskytnutie priestorov. Je úžasné, že sa zas a opäť stretlo také množstvo ľudí, ktorí boli motivovaní a odhodlaní posúvať študentskú komunitu prekladateľov a tlmočníkov na vyššiu úroveň.

Max Majerník

I. ČASŤ

ŠTÚDIE



ACCESSIBLE! MEDZINÁRODNÁ NORMA PRE ZROZUMITEĽNÝ JAZYK A INTRALINGVÁLNY PREKLAD

prof. PhDr. Zuzana Bohušová, PhD.
zuzana.bohusova@umb.sk

This contribution is based on the author's presentation at the Winter School of Translation 2026 and discusses a selection of aspects related to intralingual translation into plain language. At the center of attention is the international standard *ISO 24495-1:2023 Plain language – Part 1: Governing principles and guidelines*. Plain language is produced either by direct authors or by translators who engage in intralingual translation. Such translations are offered by many translation and interpreting agencies. The websites of various institutions, media organizations, authorities, municipalities, and similar bodies abroad as well as in Slovakia are already often available in simplified language versions.

For beginning translators and students of translation and interpreting, a new specialization is opening up. However, it is necessary to acquire expertise in this area in order to gain employment opportunities. The author also draws attention to the non-linearity of the issue of comprehensibility and to the importance of an ethical approach to simplifying interventions.

Keywords: international standard ISO 24495-1:2023, accessibility, comprehensibility, plain language, intralingual translation

Úvod

Európskym hlavným mestom kultúry za rok 2026 sa stalo slovenské mesto Trenčín (druhým, partnerským hlavným mestom kultúry je Oulu vo Fínsku). Je to veľký úspech, doteraz sa podarilo získať tento titul len Košiciam (2013). Na internete nájdeme tzv. ETR BID BOOK mesta Trenčín¹. V úvode sa píše (všimnime si vertikálne usporiadanie vety):

*„Tento dokument je ľahko čitateľná verzia
projektovej knihy – bid booku mesta
Trenčín v súťaži o titul Európske hlavné
mesto kultúry v roku 2026“.*

¹ Pestovanie zvedavosti. ETR BID BOOK mesta Trenčín <https://www.trencin2026.eu/etr-sk/>

Bid book je dokumentácia žiadosti. Táto verzia je jej intralingválny preklad do „ETR“ – easy to read jazyka, čiže do ľahko zrozumiteľného štýlu jazyka. Zostavenie ETR bid booku má zabezpečiť sprístupnenie projektových zámerov širokému okruhu čitateľov. Určite aj tento počin dopomohol Trenčínu k úspechu v súťaži miest.

V súčasnosti už nie je nezrozumiteľnosť akceptovaná, ani akceptovateľná. Všetci ľudia majú nárok na zrozumiteľné dorozumievanie. Accessibility je nové „čarovné“ slovko. Harvardova univerzita² tvrdí, že „Prístupný/bezbariérový svet je lepší pre všetkých“, a myslia tým fyzický, digitálny a jazykový svet.

Tento príspevok sa opiera o autorkinu prednášku na Zimnej škole prekladu 2026. Ide o výber niektorých aspektov k problematike zrozumiteľného jazyka a intralingválneho prekladu do zrozumiteľného jazyka, ktorou sa autorka zaoberá vo svojich publikáciách (porov. Bohušová – Dove 2024, Bohušová 2024a, 2024b, 2025 a i.). Ucelený a doplnený výklad bude uverejnený v online časopise Nová Filologická revue č. 1/2026.³

Recipienti zrozumiteľného jazyka

Problematiku začneme osvetľovať odpoveďami na otázku: Kto sú recipienti zrozumiteľného jazyka?

Recipientov rozdelíme zhruba na dve veľmi heterogénne (rôznorodé) podskupiny:

- V prvej podskupine sú všetci ľudia, ktorí nie sú odborníci na niektorú oblasť, napr. na právo, medicínu, štátnu správu a administratívu, politiku, služby a dopravu, spravodajstvo, médiá, cirkvi a pod., ale chcú sa zúčastňovať na spoločenskom dialógu alebo musia konať v danej oblasti. Sú to laici alebo bežní používatelia, ale obyčajne majú vedomosti, skúsenosti alebo príslušné vzdelanie z iných oblastí. V takomto prípade sa očakáva tzv. rešpektujúci jazyk (porov. Orgoňová 2020, 2024), teda ústretová komunikácia s cieľom zrozumiteľného sprostredkovania obsahov pre občanov, podnikateľov, pacientov, účastníkov právnych sporov a pod. Môže ísť napr. o prehľadne štruktúrovaný formulár daňového priznania, o vysvetlenie lekárskej správy alebo právnického či právneho textu.
- Druhú podskupinu tvoria ľudia s hendikepom, napríklad s oslabeným zmyslovým vnímaním (senzorický hendikep – zrak, sluch) alebo s kognitívnym hendikepom

² Harvard University. The accessible world <https://www.harvard.edu/in-focus/the-accessible-world/>

³ Časopis Nová Filologická revue <https://www.ff.umb.sk/veda-a-vyskum/publikacie-ff-umb/vedecke-casopisy/nova-filologicka-revue/>

(poruchy učenia, dyslexia a i., psychický hendikep/mentálny postih). Pri žiakoch hovoríme o špeciálnych potrebách, pri študentoch o špecifických potrebách. Ďalej sú to ľudia, ktorí nemajú (dostatočnú) znalosť jazyka, ale chcú sa zorientovať v spoločenskom dianí (turisti, cudzinci), prípadne ľudia, ktorí sa podieľajú na migrácii z dôvodu utečenectva, azylových snáh, ekonomických záujmov, klimatických zmien a pod. a prichádzajú do iných kultúrnych a jazykových spoločenstiev. Môžu to byť tiež ľudia s nedostatočným vzdelaním, bez vzdelania alebo funkčnej analfabeti.

Zámerné nevymenúvam deti alebo seniorov, pretože vek nie je hendikep.

Obe veľké skupiny recipientov majú právo na zrozumiteľnú komunikáciu. Môže sa docieľať napr. kombináciou modalít čítania a počúvania alebo intralingválnym prekladom. V druhej podskupine je však nutné intenzívnejšie prispôsobovanie obsahov a foriem a/alebo substitúcia komunikačných kanálov (čítanie miesto počúvania a naopak) podľa daností recipienta a zámerov jazykového a mimojazykového konania. Druhá podskupina sú v značnej miere recipienti tzv. audiovizuálnej prístupnosti (porov. Perez 2025), ktorá vytvára množstvo nových pracovných príležitostí pre všestranných translátorov a filológov. Požiadavka zrozumiteľnosti teda prináša potrebu špecializácie na kognitívnu, jazykovú, digitálnu či dizajnovú bezbariérovosť.

Producenti a translátori: intralingválny preklad

Zrozumiteľný jazyk produkujú buď priami producenti, ktorí sami tvoria texty v zrozumiteľnom jazyku, alebo translátori, ktorí sa zaoberajú intralingválnym prekladom do zrozumiteľného jazyka (v rámci toho istého jazyka). Takéto preklady sú už v ponuke mnohých prekladateľských a tlmočnických agentúr, napr. prekladateľskej agentúry DEMA Solutions (so sídlami v Taliansku, Španielsku a Srbsku⁴) alebo švajčiarskej prekladateľskej agentúry INTERSERV⁵. Európska komisia ponúka nový servis na preklad textov do zrozumiteľnejších verzií prostredníctvom umelej inteligencie – *New AI services to simplify your texts*.⁶

⁴ Prekladateľská agentúra DEMA Solutions (so sídlami v Taliansku, Španielsku a Srbsku) <https://dema-solutions.com/en/plain-language/>

⁵ Švajčiarska prekladateľská agentúra INTERSERV. <https://www.interserv.ch/fr/traductions-langage-simple-langage-clair/>

⁶ New AI services to simplify your texts https://translation.ec.europa.eu/news-and-events/news/new-ai-services-simplify-your-texts-2025-03-24_en

Paralelné (doplnkové) webové stránky rôznych inštitúcií, médií, úradov, obcí a pod. v zahraničí i na Slovensku sú už často zostavené aj v zjednodušenom jazyku. Tri príklady na ilustráciu:

- verejnoprávna televízia ORF v Rakúsku pripravuje spravodajské videá v zrozumiteľnom jazyku: ORF Nachrichten in Einfacher Sprache⁷
- mesto Stupava ponúka zjednodušenú verziu svojich webových stránok⁸
- Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím poskytuje poradenstvo aj v konkrétnych príbehoch v zrozumiteľnom jazyku: Príbeh v jazyku ETR⁹

Ešte jeden príklad z akademického prostredia: V rámci praktického cvičenia na mojom kurze praxeológia tlmočenia¹⁰ v zimnom semestri 2024 študenti ponúkli rôznym kultúrnym inštitúciám¹¹ na Slovensku preklad náučného/sprievodcovského/turistického textu do zrozumiteľného/zjednodušeného jazyka pre návštevníkov so špeciálnymi/špecifickými potrebami, pre žiakov alebo cudzincov. Študenti sa stretli s veľkým záujmom zo strany kultúrnych inštitúcií o zostavenie prístupnejších informačných materiálov a mohli si vyskúšať prácu intralingválneho prekladateľa. Získali konkrétne skúsenosti s výberom kultúrem, archaizmov, historizmov, s redukovaním rozsahu umeleckých a historických faktov, s modifikáciou formy a dizajnu textu a pod. Teda overovali si mieru akceptovateľnej neutralizácie príznakov na prospech lepšej zrozumiteľnosti (porov. Bohušová 2025).

Medzinárodná norma STN ISO 24495-1:2025 pre zrozumiteľný jazyk

Popri požiadavke na zrozumiteľnosť sa ukázala potreba jej normovania, teda potreba stanoviť, aké vlastnosti a princípy má mať zrozumiteľný jazyk.

V roku 2023 vznikla medzinárodná norma ISO 24495-1:2023 *Plain language – Part 1: Governing principles and guidelines*. Táto norma oslovuje producentov a vysvetľuje

⁷ ORF Nachrichten in Einfacher Sprache <https://on.orf.at/sendereihe/13891048/nachrichten-in-einfacher-sprache>

⁸ Mesto Stupava - zjednodušená verzia webových stránok <https://www.stupava.sk/seniori/>

⁹ Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím: Príbeh v jazyku ETR <https://www.komisarprezdravotnepostihnutyh.sk/Aktuality/Spravy/Príbeh-v-jazyku-easy-to-read>

¹⁰ Preklad do zrozumiteľného jazyka sa ukazuje ako hybridný, pretože využíva aj typické postupy ústnej komunikácie, napr. uprednostňuje jednoduchšie lebo domáce slová, krátke vety a celkovú stručnosť, dáva dôraz na lineárne radenie myšlienok, konkrétnosť a názornosť, môže mať emocionálnu zložku a pod.

¹¹ Boli to napríklad tieto kultúrne inštitúcie: Kaštieľ Kysuckej galérie v Oščadnici, Novohradské múzeum a galéria v Lučenci, Turčianska knižnica v Martine, Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici, Bojnický zámok, Oravský hrad, Katedrála sv. Jána Krstiteľa v Trnave, Hrad Modrý Kameň (Múzeum bábkarských kultúr a hračiek), OZ Jahodnícke háje (Múzeum slovenskej dediny), Organizácia cestovného ruchu Kysuce (Chodník Jozefa Kronera v Staškove, okr. Čadca), Timravin dom v Polichne a iné.

produkcii zrozumiteľného jazyka. Vztahuje sa na písaný jazyk, ale s pripomienkou, že môže byť využiteľná aj pre tvorcov podcastov a videí (v norme bod 1 Predmet). Norma obsahuje:

- koncepčné zásady, ktorými sú relevantnosť, vyhľadateľnosť, zrozumiteľnosť a použiteľnosť informácií,
- a usmernenia pre tvorbu textov, teda pre priamych producentov a translátorov.

Prvé tri zásady sú charakteristiky zrozumiteľného jazyka vo vzájomných vzťahoch (informácie v texte sú dôležité, dajú sa ľahko nájsť a sú zrozumiteľne zostavené) a posledná je nadstavbová pre praktické uplatnenie. V centre pozornosti je recipient, jeho schopnosti a potreby.

Usmernenia k zásade zrozumiteľnosti odporúčajú používať známe slová, jasnú syntax, stručné vety a krátke odseky, ako aj docieľiť súdržnosť textu. Obrázky a multimédia majú vždy slúžiť na ilustráciu obsahu.

Norma bola preložená do rôznych jazykov a v dôsledku toho preklady kolokácie angl. *Plain language* získali status termínov, napr.: nem. *Einfache Sprache*, franc. *Langage clair et simple*, poľ. *prosty język*, čes. *srozumitelný jazyk*, slov. *zrozumiteľný jazyk*. Každá jazyková mutácia normy sa snaží prispôbiť si prvotnú verziu, určenú pre Plain English, na použitie v domácom jazyku.

Slovenskú verziu normy máme od r. 2025 pod názvom STN ISO 24495-1:2025 *Zrozumiteľný jazyk – časť 1: Hlavné zásady a usmernenia*.¹² Producenti zrozumiteľného jazyka pre rôzne účely, ako aj intralingválni prekladatelia do zrozumiteľného jazyka by mali mať vedomosti o usmerneniach podľa tejto normy.

Zrozumiteľný jazyk môžeme označiť za štýl slovenského jazyka. V iných jazykoch či jazykovedných tradíciách to môže byť inak, napr. v rámci nemčiny sa tzv. *Einfache Sprache* označuje za varietu nemčiny.

Záver

Na záver prednášky som študentov upozornila na centrálnosť témy, ale aj na jej rozporuplnosť.

V denníku TREND z sa uvádzalo:

- 27.8.2025 (aktualizované 7.9.2025) Školstvo na Slovensku zlyháva. Žiaci nerozumejú textu, v zahraničí by neuspeli. Najnovšie testovanie PISA ukazuje, že

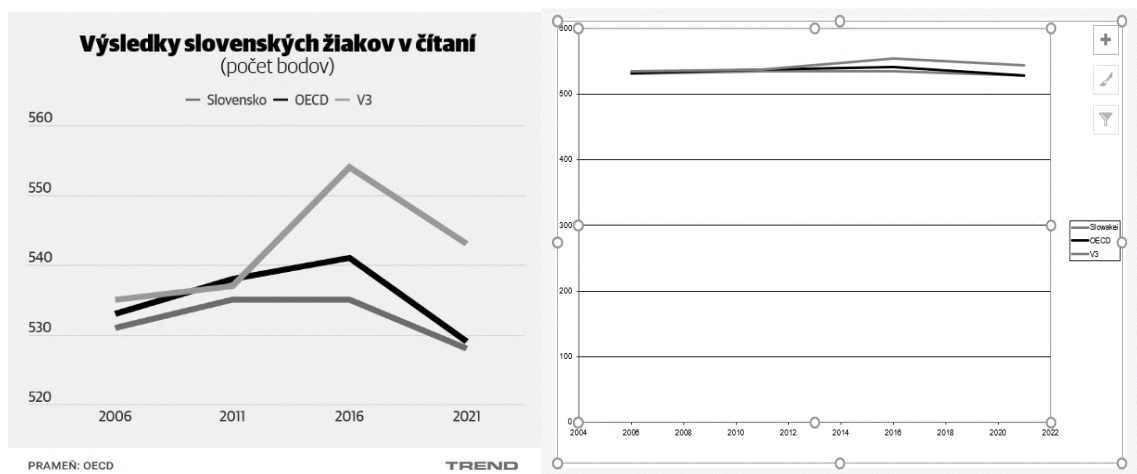
¹² Oponentka a korektorka prekladu normy je Zuzana Bohušová, preklad normy zabezpečila Slovenská akadémia vied.

mnohí žiaci nerozumejú textu. Nevedia, čo čítajú – ako keby listovali v knihe napísanej cudzím jazykom.¹³

- 19.11.2025 (aktualizované 24.11.2025)

Slovensko sníva o znalostnej ekonomike, ale štvrtina národa nerozumie textu.¹⁴

TREND prináša aj graf zaostávania slovenských žiakov v čítaní za priemerným bodovaním. Slovensko je zobrazené spodnou (v origináli červenou) líniou. Keď však graf modifikujeme na objektívnejší (začneme v priesečníku osí x a y od nuly, teda od nula bodov), zistíme, že pokles a odchýlka od priemerov sú minimálne, pohybujú sa v rozmedzí 1-5 percent a celkové hodnoty sú v želanom (priemernom) intervale nad 500 bodov (OECD 2023: 29)¹⁵. Graf by bolo nutné overiť v zdrojovom texte (neurčito sa uvádza: OECD).



Obr. č. 1: Graf z denníka TREND¹⁶ a pre porovnanie vlastný graf s tými istými hodnotami

Na jednej strane teda pozorujeme tzv. alarmizmus (s cieľom vyvolania negatívnych pocitov), ktorý varuje pred oslabenou schopnosťou porozumenia textu, na druhej strane vidíme zdanlivé snahy o prispôsobenie sa týmto slabým schopnostiam zavedením komunikácie v zrozumiteľnom jazyku. Paralelne je tu ďalší trend: množia sa varovania pred infantilizáciou a elementarizáciou školskej a spoločenskej komunikácie, resp. pred

¹³ TREND Školstvo na Slovensku zlyháva. 27.8.2025 <https://www.trend.sk/ekonomika/skolstvo-islovensku-zlyhava-ziaci-nerozumeju-textu-zahranici-neuspeli-pomoze-reforma>

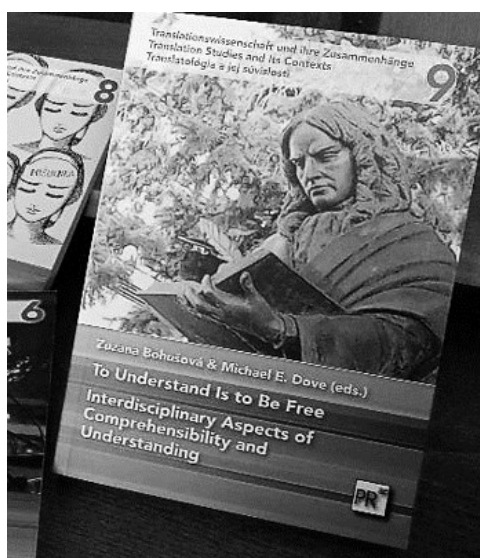
¹⁴ TREND Slovensko sníva o znalostnej ekonomike... 19.11.2025 <https://www.trend.sk/ekonomika/slovensko-sniva-znalostnej-ekonomike-ale-stvrtina-naroda-nerozumie-textu>

¹⁵ Výsledky testovania PISA 2022 (OECD) https://www.oecd.org/content/dam/oecd/de/publications/reports/2023/12/pisa-2022-results-volume-i_76772a36/6004956w.pdf

¹⁶ TREND Graf: Výsledky slovenských žiakov v čítaní <https://www.trend.sk/ekonomika/skolstvo-slovensku-zlyhava-ziaci-nerozumeju-textu-zahranici-neuspeli-pomoze-reforma>

manipuláciou obsahov cez ich selekciu a redukciu (porov. Bohušová 2024b: 33-34), ako aj celkovým poklesom kognitívnych schopností komunikantov. V každom prípade je dôležité vedieť o komplexnej povahe fenoménu zrozumiteľnosti a o potrebe **etického**¹⁷ prístupu k ústretovým zásahom do obsahov a formy komunikátov. V skutočnosti ide o odstraňovanie umelých (alebo zdedených či stereotypných) bariér.

Interdisciplinárne aspekty zrozumiteľnosti, porozumenia, dorozumievania a nedorozumení tematizuje medzinárodná editovaná kniha *To Understand Is to Be Free*, ktorá je bezbariérovú prístupná na internete ako e-book v režime open access: <https://depot.phaidra.at/detail/o:361>.



Obr. č. 2: Kniha *To Understand Is to Be Free*

Za každou kapitolou v tejto knihe sa nachádza *Accessible summary*, teda resumé v zrozumiteľnom (anglickom) jazyku a to isté sa napríklad vyžaduje aj od autorov v časopise *Nová Filologická revue*, ktorý vydáva Filozofická fakulta UMB.¹⁸

Pozorujeme, že zrozumiteľnosť je ušľachtilá hodnota. V Bratislave zakladajú nové klasické gymnázium – Gymnázium Kolégia Antona Neuwirtha – a riaditeľ uverejnil takúto nasledovniahodnú víziu:

¹⁷ Norma pre zrozumiteľný jazyk odporúča v bode 5.1.6. f) vyberať obsah eticky, teda nevynechávať dôležité a nevkladať nesprávne či zavádzajúce informácie.

¹⁸ Časopis *Nová Filologická revue* <https://www.ff.umb.sk/veda-a-vyskum/publikacie-ff-umb/vedecke-casopisy/nova-filologicka-revue/>

„Škola je pre mňa miestom, kde sa učíme **rozumieť** svetu, ktorý má účel, autora a **zmysel**,“ hovorí riaditeľ školy Štefan Murárik. „Až keď študent **pochozí** veľký príbeh, v ktorom sa ocitol, **spozná** svoje miesto v ňom, môže sa začať pripravovať na praktické povolanie, do ktorého je pozvaný.“¹⁹

Rovnako je nastupujúca generácia prekladateľov a tlmočníkov postavená pred ambicióznou úlohu nájsť si v rámci dynamicky sa rozvíjajúcej translačnej praxe svoje povolania a špecializácie alebo si ich vytvoriť.

Literatúra:

BOHUŠOVÁ, Z. – DOVE, M. E. (eds) 2024. *To Understand Is to Be Free: Interdisciplinary Aspects of Comprehensibility and Understanding*. (Translationswissenschaft und ihre Zusammenhänge – Translation Studies and its contexts, vol. 9), Wien: Praesens Verlag. [cit. 2026-02-27] URL: <https://sdu.sk/bKd> alebo <https://depot.phaidra.at/detail/o:361>

BOHUŠOVÁ, Z. 2024a. Accessible! An opposition-based focus on understandable language. In Bohušová, Zuzana – Dove, Michael E. (eds.). 2024. *To Understand Is to Be Free: Interdisciplinary Aspects of Comprehensibility and Understanding* (Translationswissenschaft und ihre Zusammenhänge – Translation Studies and its contexts, vol. 9), 1–28. Wien: Praesens Verlag. [cit. 2026-02-27] URL: <https://sdu.sk/bKd> alebo <https://depot.phaidra.at/detail/o:361>

BOHUŠOVÁ, Z. 2024b. *Asymetrie tzv. ľahko zrozumiteľných jazykov*. In: Patráš, Vladimír (Hrsg.) *Symetria a asymetria v jazykovej komunikácii*. 23–36. Banská Bystrica: Belianum [cit. 2026-02-27] URL: <https://repo.umb.sk/server/api/core/bitstreams/f9dd3056-dc27-4e8e-8e60-601d77d156de/content>

BOHUŠOVÁ, Z. 2025. Sprachliche Strategien zur Förderung eines höheren Verständlichkeitspotenzials – unter besonderer Berücksichtigung der Neutralisierung von Merkmalen. In: *Linguistische Treffen in Wrocław*. Dresden: Neisse Verlag, 2025. - ISSN 2084-3062. Roč. 28, č. 2 (2025), 17-27. [cit. 2026-02-27] URL: <https://doi.org/10.23817/lingtreff.28-1>

ORGOŇOVÁ, O. 2020. *Jazyk – reč – sociálna inklúzia*. In: *Jazykovedný časopis* 71(2), 269–280. [cit. 2026-02-27] URL: <https://www.juls.savba.sk/ediela/jc/2020/2/jc20-02.pdf>

¹⁹ Bratislava otvorí prvé klasické gymnázium... 28.11.2025 <https://www.netky.sk/clanok/bratislava-otvori-prve-klasicke-gymnazium-s-latincinou-a-retorikou>

PEREZ, E. 2025. Základy audiovizuálnej prístupnosti v prekladateľskej teórii a praxi. Nitra: UKF [cit. 2026-02-27]

URL: <https://ktr.ff.ukf.sk/wp-content/uploads/2025/09/zaklady-avprstp.pdf>

Elektronické zdroje:

Pestovanie zvedavosti. ETR BID BOOK mesta Trenčín [cit. 2026-02-27] URL: <https://www.trencin2026.eu/etr-sk/>

Harvard University. The accessible world [cit. 2026-02-27] URL: <https://www.harvard.edu/in-focus/the-accessible-world/>

OECD (2023), PISA 2022 Ergebnisse (Band I): Lernstände und Bildungsgerechtigkeit, PISA, wbv Media, Bielefeld [cit. 2026-02-27] URL: <https://doi.org/10.3278/6004956w>

TREND Laura Kuricová: Školstvo na Slovensku zlyháva. 27.8.2025. [cit. 2026-02-27] URL: <https://www.trend.sk/ekonomika/skolstvo-slovensku-zlyhava-ziaci-nerozumeju-textu-zahranici-neuspeli-pomoze-reforma>

ORGOŇOVÁ, O. 2024. KOMENTÁR: *Mostom k rešpektujúcemu jazyku je zrozumiteľnosť* [cit. 2026-02-27] URL: <https://www.teraz.sk/publicistika/komentar-mostom-k-respektujucemu-jaz/788508-clanok.html>

TREND Laura Kuricová: Slovensko sníva o znalostnej ekonomike... 19.11.2025 [cit. 2026-02-27] URL: <https://www.trend.sk/ekonomika/slovensko-sniva-znalostnej-ekonomike-ale-stvrtina-naroda-nerozumie-textu>

TREND Graf: Výsledky slovenských žiakov v čítaní [cit. 2026-02-27] URL: <https://www.trend.sk/ekonomika/skolstvo-slovensku-zlyhava-ziaci-nerozumeju-textu-zahranici-neuspeli-pomoze-reforma>

Bratislava otvorí prvé klasické gymnázium... 28.11.2025. [cit. 2026-02-27] URL: <https://www.netky.sk/clanok/bratislava-otvori-prve-klasicke-gymnazium-s-latincinou-a-retorikou>

Prekladateľská agentúra DEMA Solutions [cit. 2026-02-27] URL: <https://dema-solutions.com/en/plain-language/>

Švajčiarska prekladateľská agentúra INTERSERV. [cit. 2026-02-27] URL: <https://www.interserv.ch/fr/traductions-langage-simple-langage-clair/>

Európska komisia: New AI services to simplify your texts [cit. 2026-02-27] URL: https://translation.ec.europa.eu/news-and-events/news/new-ai-services-simplify-your-texts-2025-03-24_en

ORF Nachrichten in Einfacher Sprache [cit. 2026-02-27] URL: <https://on.orf.at/sendereihe/13891048/nachrichten-in-einfacher-sprache>

Mesto Stupava – zjednodušená verzia webových stránok [cit. 2026-02-27] URL: <https://www.stupava.sk/seniori/>

Úrad komisára pre osoby so zdravotným postihnutím: Príbeh v jazyku ETR [cit. 2026-02-27] URL: <https://www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk/Aktuality/Spravy/Príbeh-v-jazyku-easy-to-read>

PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY KOGNITÍVNEHO DEBRIEFU

Mgr. Marta Karchňáková

marta@linguist.com

The article focuses on psychological aspects of cognitive debriefing in the context of linguistic validation of clinical questionnaires. Drawing on international guidelines for translation and cultural adaptation of patient-reported outcome measures and recent expert discussions in the field, it outlines the goals and basic structure of cognitive debriefing interviews and locates them within the broader linguistic validation process. The main emphasis is placed on the facilitator's internal stance, psychological safety, and relational factors that support respondent freedom to voice non-understanding or criticism of the translated text. Using Virginia Satir's framework of the Five Freedoms and a set of self-esteem tools, the article illustrates how translators performing interviews can effectively reduce pressure, limit projection, and support high-quality feedback from patients, healthy volunteers, and clinicians. Practical implications are discussed for working both inside and outside clinical research.

Keywords: cognitive debriefing, linguistic validation, psychological safety, patient-reported outcomes, Virginia Satir, interviewing

Úvod

Kognitívny debrief je výraz, ktorý v texte používam ako skrátenú slovenskú pracovnú podobu anglického termínu *cognitive debriefing*, ktorý sa štandardne používa v oblasti jazykovej validácie klinických dotazníkov (Tedeschi, 2022). Je to krok jazykovej validácie, ktorý sa v diskusii o preklade spomína len okrajovo, hoci v praxi rozhoduje o tom, či na základe prekladu vzniknú použiteľné dáta. V klinických skúšaníach sa používa pri validácii PRO/COA dotazníkov (Patient-Reported Outcomes, Clinical Outcome Assessments), ktorých výsledky sú jedným z podkladov pri rozhodovaní regulátorov o registrácii lieku (Tedeschi, 2022).

Klinické skúšanie je výskum realizovaný na ľuďoch, ktorého cieľom je overiť bezpečnosť, účinnosť alebo prínos lieku, biologického produktu, zdravotníckej pomôcky alebo inej zdravotníckej intervencie. FDA opisuje klinický výskum ako štúdie alebo skúšania uskutočňované na ľuďoch a uvádza, že klinické skúšania sa riadia protokolom,

ktorý stanovuje, kto sa môže zúčastniť, koľko ľudí bude zaradených, aké hodnotenia sa budú robiť, kedy sa budú robiť a aké dáta sa budú zbierať. (FDA, Step 3: Clinical Research) Klinické skúšania sa najčastejšie členia na fázu 1, 2, 3 a 4; fáza 3 zvyčajne zahŕňa väčší počet pacientov s daným ochorením alebo stavom a slúži na preukázanie liečebného prínosu a sledovanie nežiaducich reakcií pred podaním žiadosti o registráciu alebo schválením produktu (FDA, Step 3: Clinical Research).

Kognitívny debrief sa v tomto prostredí viaže najmä na oblasť klinického hodnotenia výsledkov liečby, kvality života, symptómov a funkčného stavu pacienta. FDA uvádza, že PRO nástroj, teda dotazník spolu s dokumentáciou podporujúcou jeho použitie, slúži na zachytenie dát o prínose alebo riziku liečby v klinických skúšaniach. (FDA, Patient-Reported Outcome Measures: Use in Medical Product Development to Support Labeling Claims) RWS podobne vysvetľuje, že v klinických skúšaniach sa COA nástroje používajú na zber dát o tom, ako sa počas štúdie menia schopnosti, fungovanie alebo pocity účastníkov (Tedeschi, 2022).

Rozhovory, o ktorých v tomto príspevku hovoríme, sú krátke štruktúrované alebo pološtruktúrované rozhovory s respondentmi, v ktorých sa nezisťuje zdravotný stav respondenta, ale zrozumiteľnosť a použiteľnosť preloženého textu. Respondent najprv samostatne vyplní preložený dotazník a následne s facilitátorom prechádza jednotlivé položky, inštrukcie, škály s odpoveďami a časové rámce. Cieľom je zistiť, či respondent otázkam rozumie tak, ako to zamýšľal pôvodný nástroj, či vie otázku prepojiť so svojou každodennou skúsenosťou a či by danú formuláciu povedal inak. YHEC definuje kognitívny debriefing ako štruktúrovanú rozhovorovú techniku používanú pri vývoji PRO nástrojov, pri ktorej sa overuje zrozumiteľnosť položiek, časového rámca a odpoveďových škál v cieľovej patientskej populácii (yhec.co.uk, 2016).

Prekladateľ alebo jazykový špecialista sa s kognitívnym debriefom stretne najčastejšie vtedy, keď farmaceutická spoločnosť, lokalizačná agentúra alebo poskytovateľ jazykovej validácie pripravuje slovenskú jazykovú verziu klinického dotazníka pre viacnárodnú štúdiu. Zadanie zvyčajne neprichádza ako bežný preklad, ale ako súčasť širšieho validačného procesu: RWS uvádza, že jazyková validácia COA nástrojov zahŕňa dopredný preklad, spätný preklad, rekonziliáciu a vedenie rozhovorov. V procesnom opise spoločnosti RWS nasleduje po viacerých revízijských krokoch časť kognitívny debrief, ktorá zahŕňa nábor pacientov, rozhovory, analýzu dát, korektúru, validačné správy a certifikácie (rws.com).

Cieľom tohto príspevku je priblížiť kognitívny debrief z pohľadu prekladateľky a facilitátorky rozhovorov: pomenovať psychologické aspekty práce s respondentmi a odborníkmi a ukázať, ako môže vnútorný postoj facilitátora ovplyvniť kvalitu výsledkov. Opierame sa pritom o publikované metodiky (ISPOR (Wild D, 2005), FACIT (facit.org), RWS (rws.com)), odborné glosáre (yhec.co.uk, 2016), (languagescientific.com, Cognitive Debriefing Explained) a blogy (languagescientific.com, What Is Linguistic Validation?) venované tejto téme, ako aj o vlastnú prax.

Kognitívny debrief v procese jazykovej validácie

Medzinárodné odporúčania ISPOR Task Force for Translation and Cultural Adaptation (Pracovná skupina ISPOR pre preklad a kultúrnu adaptáciu) opisujú jazykovú validáciu ako proces s viacerými krokmi: dvojnásobný preklad do cieľového jazyka, rekongiliácia/harmonizácia finálneho prekladu do cieľového jazyka, spätný preklad do zdrojového jazyka, odborné jazykové skúmanie zachovania konceptov a riešenie situácií, pri ktorých došlo k významovým odchýlkam, klinické revízie a následné testovanie zrozumiteľnosti prekladu na cieľovej populácii. Práve týmto testovaním je kognitívny debrief. V praxi predstavuje poslednú „kontrolu správnosti“ pred tým, než sa dotazník použije v klinickej štúdii.

York Health Economics Consortium, (YHEC), konzorcium pre ekonómiu zdravotníctva pri Univerzite v Yorku, opisuje kognitívny debrief ako štruktúrovanú techniku rozhovoru, pri ktorej sa sleduje, či respondent rozumie položkám, inštrukciám, časovému horizontu a škálam odpovedí tak, ako to zamýšľal autor dotazníka.

Podľa Nataliye Nedkovej má typický rozhovor v rámci kognitívneho debriefingu tri časti: úvod, v ktorom interviewer respondentovi vysvetlí účel, anonymitu, dôvernú a dobrovoľnosť účasti; samostatné vyplnenie dotazníka respondentom; a následne diskusiu o jednotlivých položkách, inštrukciách, odpovedových škálach a prípadných nejasnostiach. Nedkova zároveň zdôrazňuje, že účelom rozhovoru nie je zisťovať zdravotný stav respondenta, ale posúdiť jasnosť, kultúrnu primeranosť a vhodnosť prekladu pre cieľovú skupinu (NEDKOVA, 2021).

Výstupom rozhovoru je štruktúrovaná dokumentácia: vyplnené dotazníky, reporty, ktoré na základe požiadavky zadávateľa obsahujú niekedy doslovné parafrázy od respondentov, ale vždy obsahujú ich pripomienky a návrhy úprav a nových riešení, analýzu výsledkov a návrhy lingvistu na finálne úpravy prekladu spolu so zdôvodnením. V kontexte

viacnárrodných klinických skúšaní je kognitívny debrief súčasťou odporúčaných a široko používaných postupov jazykovej validácie PRO/COA nástrojov. Nejde vždy o samostatne pomenovanú zákonnú požiadavku, ale o uznávaný postup dobrej praxe a o spôsob, ako doložiť, že preložené položky, inštrukcie a odpovedňové škály cieľová populácia chápe v súlade so zámerom pôvodného nástroja (FDA, Patient-Reported Outcome Measures: Use in Medical Product Development to Support Labeling Claims Guidance for Industry, 2009) (U.S. Department of Health and Human Services, Food and Drug Administration, 2025) (Wild D, 2005) (Tedeschi, 2022) (facit.org).

Psychologické bezpečie ako podmienka kvality

V literatúre sa kognitívny debrief zaraďuje medzi kvalitatívne metódy kognitívneho interviewingu, ktorých cieľom je pochopiť, ako respondenti spracúvajú otázky a formujú svoje odpovede. (Meadows, 2021) (NEDKOVA, 2021) Technické návody venujú menej pozornosti tomu, čo sa deje vo vzťahu medzi respondentom a facilitátorom (NEDKOVA, 2021).

V praxi pracujeme s tromi hlavnými skupinami: pacienti s konkrétnou diagnózou, zdraví dobrovoľníci a lekári v rámci klinickej revízie. Pod prácou sa rozumie nábor respondentov, vykonanie samotného rozhovoru, a v závislosti od požiadaviek klienta buď doslovný prepis parafrázovaného textu v slovenčine s následným prekladom do angličtiny alebo zhrnutie priebehu a pripomienok respondentov k formuláciám v dotazníku. Potom nasleduje vypracovanie správy s analýzou parafráz a spätnej väzby od respondentov spolu s vypracovaním odporúčaní na úpravy znenia formulácií. Každá skupina vstupuje do rozhovoru s iným typom autority a inou mierou istoty. Spoločné majú to, že ak necítia psychologické bezpečie, otvorene nepovedia, že textu nerozumejú alebo že „niečo nesedí“. Tento moment potvrdzujú aj skúsenosti organizácií, ktoré sa špecializujú na jazykovú validáciu a nábor pacientov, napríklad FACITtrans, ktorá vlastné dotazníky aj vyvíja (facit.org) (Willis, 2005) (Wild D, 2005).

V nadväznosti na Edmondsonovej pojem psychologického bezpečia ho v tomto texte chápeme ako prostredie, v ktorom môže človek pomenovať otázku, pochybnosť, chybu alebo neporozumenie bez obavy z poníženia alebo negatívnych dôsledkov (EDMONDSON, 1999). V kognitívnom debriefe sa tento rámec premieta do možnosti priznať neporozumenie, kritizovať formuláciu otázky, navrhnúť vlastné znenie alebo odmietnuť odpovedať na otázku, ktorá je pre respondenta neprimeraná. Nedkova opisuje účel rozhovoru ako

identifikáciu problematických otázok a odpovedí, zistenie príčiny problému a zaznamenanie návrhov respondentov. Zároveň uvádza, že respondentova účasť je dobrovoľná a respondent môže odmietnuť odpovedať na niektoré otázky (NEDKOVA, 2021). Bez takéhoto rámca môže byť spätná väzba skreslená formálnym súhlasom, spoločensky žiaducou odpoveďou alebo snahou rozhovor rýchlo ukončiť namiesto toho, aby respondent presne pomenoval, čo v texte nefunguje. Tento problém možno prepojiť so stratégiou dostatočnej odpovede v dotazníkovom odpovedaní, ako ju opisuje Krosnick (KROSNICK, 1991), a so sociálne žiaducou odpoveďou v prieskumoch, o ktorej píše Tourangeau a Yan (TOURANGEAU, 2007). V prezentácii pre Zimnú školu prekladu boli tieto situácie prakticky sumarizované ako mlčanie, formálny súhlas a zadržaná kritika.

Rámec Virginie Satirovej: päť slobôd a sloboda povedať „nerozumiem“

Na udržanie psychologického bezpečia počas všetkej písomnej a predovšetkým ústnej komunikácie používame ako vnútorný rámec model Virginie Satirovej, priekopníčky rodinnej terapie, ktorej práca sa sústreďuje na sebaúctu, komunikáciu a fungovanie systémov. (SATIR, 1988) Satirová pracuje s konceptom piatich vnútorných slobôd:

- sloboda vnímať to, čo je, namiesto toho, čo by malo byť,
- sloboda povedať, čo cítim a čo si myslím,
- sloboda cítiť to, čo cítim,
- sloboda požiadať o to, čo potrebujem,
- sloboda riskovať vo vlastnom mene.

Práve prenesenie týchto slobôd na slová „nerozumiem“ a „neviem“, a to bez pocitu viny či hlúposti, považujeme za veľmi prenosné do prostredia kognitívneho debriefu:

- sloboda vnímať to, čo je → facilitátor si všíma skutočné reakcie, nie predpokladané,
- sloboda povedať, čo si myslím → normalizuje sa veta „toto mi nesedí“,
- sloboda cítiť, čo cítim → nervozita či neistota nie je chybou, ale informáciou,
- sloboda požiadať o to, čo potrebujem → priestor na vysvetlenie, spomalenie, prestávku,
- sloboda riskovať → uznať, že preklad, do ktorého bolo investované veľa práce, si vyžaduje prepísanie.

Model Virginie Satirovej sa používa v psychoterapii aj koučingu, no my ho tu používame ako pracovný rámec, ktorý pomáha udržať jasnosť, rešpekt a otvorenosť v rozhovore, kde ide o jazyk, nie o terapiu, a kde emócie zohrávajú veľkú rolu.

Nástroje sebahodnoty: vnútorný súbor pomôcok pre facilitátora

Popri koncepte vnútorných slobôd v našej praxi používame aj súbor nástrojov sebahodnoty, tiež prevzatý z modelu Virginie Satirovej (1988), ktoré máme na pamäti pred každým rozhovorom a každou písomnou interakciou s respondentom. Dajú sa ľahko zapamätať ako súbor pomôcok a v tomto texte ich zhrnieme so zameraním na psychologickú funkciu.

- Detektívny klobúk: udržiava zvedavosť a pomáha skúmať, čo je za tým, keď respondent napríklad namiesto parafrázovania otázky odpovie, že otázka je dobrá: môže to znamenať hľadanie slov, opatrnosť alebo skutočné porozumenie, a pomáha nám porozumieť tomu, ako respondent rozumie textu.
- Čarovný prútik: otvára priestor pre hypotézu, že lepšia formulácia existuje, hoci ju ešte nepoznáme. Je užitočný vo chvíľach, keď respondent cíti, že „niečo nesedí“, no nevie to pomenovať. Podporuje experimentovanie s alternatívnymi zneniami.
- Zlatý kľúč: symbolizuje prístup k ťažko dostupným alebo zraniteľným skupinám, ako sú pacienti so zriedkavými ochoreniami či respondenti s ochoreniami, ktoré sú v spoločnosti stigmatizované.
- Skrinka múdrosti: umožňuje čerpať z minulých skúseností, napríklad z opakovaných problémov pri práci s Likertovými škálami), pomenovanými podľa Rensisa Likerta (LIKERT, 1932), alebo s časovým rámcom, na ktorý sa otázka v dotazníku vzťahuje. Neznamená to však automaticky prenášať predchádzajúce skúsenosti na aktuálneho respondenta.
- Medailón áno a nie: upozorňuje na situácie, keď *áno* alebo *nie* nie sú zárukou porozumenia, napr. pri škálach frekvencie a intenzity. Zároveň sa dá použiť na podporu všetkých 5 slobôd.
- Talizman odvahy: podporuje moment, keď respondent alebo recipient informácie povie „nerozumiem“. Pri kognitívnom debriefe je to okamih, keď sa jazyk stretáva s realitou a zároveň je to najcennejší vstup pri revízii prekladu. Tu sa stretáva koncept „práva povedať nerozumiem“ s cieľom jazykovej validácie.
- Srdce: ako pripomienka, že pracujeme s človekom, ktorý robí maximum v konkrétnej zdravotnej a životnej situácii. Jazyk sa testuje v reálnom živote, čo dobre ilustruje aj prístup autorov, ktorí zdôrazňujú kultúrnu primeranosť a povahu dotazníkov, ktorá je vhodná pre respondentov.

Respondenti a kontrola lekárom: rôzne authority, rovnaká potreba bezpečia

Kognitívny debrief zahŕňa rozhovory s pacientmi, zdravými dobrovoľníkmi a predchádza mu klinická revízia, teda konzultácie so špecializovanými lekármi. (rws.com) (FACIT Translation & Linguistic Validation Methodology) Z pohľadu psychologických aspektov ide o odlišné prostredia:

- pacient prichádza s osobnou skúsenosťou s ochorením, často s pocitom zraniteľnosti,
- zdravý dobrovoľník má menšiu klinickú skúsenosť, ale môže sa cítiť testovaný,
- lekár vstupuje s vysokou odbornou autoritou, no môže mať obavy z nevedomosti v oblastiach netýkajúcich sa medicínskeho obsahu.

Forma spätnej väzby je pri každej skupine iná, rovnako aj dynamika authority, no potreba bezpečia je rovnaká. Zakaždým potrebujeme, aby sa respondent aj odborník cítili v bezpečí a mohli povedať: „Takto by pacient otázke nerozumel“, ak ide o zdravého respondenta, alebo „Toto sa v praxi nehovorí“ v prípade odborníka, či „Nerozumiem otázke“, ak položky v dotazníku parafrázuje pacient.

Implikácie pre prekladateľov a tlmočníkov

Skúsenosť s kognitívnym debriefom prináša poznatky, ktoré presahujú rámec klinických štúdií a sú relevantné aj pre bežný preklad a tlmočenie:

- Spätná väzba je vzťahová, nie len technická. Aj najlepšia metodika zlyhá, ak sa ľudia necítia bezpečne povedať, že textu nerozumejú.
- Texty zlyhávajú častejšie nad rámec lexiky. Problém nie je vždy v terminológii, často ide o kontext, implicitné predpoklady alebo kultúrne rozdiely.
- „Nerozumiem“ je informácia, nie zlyhanie. Z pohľadu jazykovej validácie je priznanie neporozumenia kľúčovou informáciou a je to signál, že text treba upraviť, nie, že respondent niečo „nepochopil“.

Prekladatelia a tlmočníci si z toho môžu odniesť jednoduchý, ale zásadný postoj: pri práci s klientmi, autormi či zadávateľmi sa oplatí vytvárať priestor, kde je možné nesúhlasiť, pýtať sa a priznať neporozumenie, a kde sa tieto momenty vnímajú ako vítaná súčasť procesu, nie ako problém.

Záver

Kognitívny debrief spája dva svety: svet odborného textu a svet ľudskej skúsenosti. Medzinárodné metodiky detailne popisujú kroky jazykovej validácie, no výsledná kvalita

dát sa v praxi odvíja aj od jemnejších faktorov: postoja facilitátora, psychologického bezpečia a schopnosti vidieť v odpovedi „nerozumiem“ hodnotnú informáciu.

Model Virginie Satirovej poskytuje užitočný vnútorný rámec pre tých, ktorí kognitívny debrief vedú. Vzťahový rozmer kognitívneho debriefu pritom neoslabuje jeho vedeckú hodnotu: naopak, je predpokladom toho, aby preklady PRO/COA nástrojov skutočne odrážali pacientovu skúsenosť a aby dáta, ktoré v ďalších krokoch klient predkladá regulátorom spolu so žiadosťou o registráciu lieku, boli spoľahlivé a porovnateľné naprieč rôznymi krajinami a kultúrami.

Zoznam použitej literatúry

EDMONDSON, A. C. (1999). Psychological Safety and Learning Behavior in Work Teams. *Administrative Science Quarterly*, 44(2), s. 350 – 383.

FACIT Translation & Linguistic Validation Methodology. (n.d.). Retrieved február 27, 2026, from <https://www.facit.org/translation-linguistic-methodology>

facit.org. (n.d.). *Translation & Linguistic Validation for the life science and health status research communities*. Retrieved február 27, 2026, from <https://www.facit.org/translation-linguistic-validation>

FDA. (2009, december). *Patient-Reported Outcome Measures: Use in Medical Product Development to Support Labeling Claims Guidance for Industry*. Retrieved február 27, 2026, from <https://www.fda.gov/regulatory-information/search-fda-guidance-documents/patient-reported-outcome-measures-use-medical-product-development-support-labeling-claims>

FDA. (n.d.). *Patient-Reported Outcome Measures: Use in Medical Product Development to Support Labeling Claims*. Retrieved október 17, 2019, from <https://www.fda.gov/regulatory-information/search-fda-guidance-documents/patient-reported-outcome-measures-use-medical-product-development-support-labeling-claims>

FDA. (n.d.). *Step 3: Clinical Research*. Retrieved január 4, 2018, from <https://www.fda.gov/patients/drug-development-process/step-3-clinical-research>

Keith Meadows, P. C. (2021). Cognitive Interviewing Methodologies. *Clinical Nursing Research*, 30(4); 375 – 379.

KROSNICK, J. A. (1991). Response Strategies for Coping with the Cognitive Demands of Attitude Measures in Surveys. *Applied Cognitive Psychology*, 5(3), s. 213 – 236.

languagescientific.com. (n.d.). *Cognitive Debriefing Explained*. Retrieved február 27, 2026, from <https://www.languagescientific.com/cognitive-debriefing-explained/>

languagescientific.com. (n.d.). *What Is Linguistic Validation?* Retrieved február 27, 2026, from <https://www.languagescientific.com/what-is-linguistic-validation/>

LIKERT, R. (1932). A Technique for the Measurement of Attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), s. 1 – 55.

NEDKOVA, N. (2021). What is Cognitive Debriefing? *Journal for Clinical Studies*, 13(5), s. 8 – 9.

rws.com. (n.d.). *Linguistic Validation of COAs*. Retrieved február 27, 2026, from <https://www.rws.com/industries/life-sciences/pharmaceutical/clinical-trials/linguistic-validation/>

SATIR, V. (1988). *The New Peoplemaking*. 2. vyd. Palo Alto: Science and Behavior Books.

Tedeschi, B. (2022, september 6). *What is linguistic validation?* Retrieved február 27, 2026, from <https://www.rws.com/industries/life-sciences/blog/what-is-linguistic-validation/>

TOURANGEAU, R. –Y. (2007). Sensitive Questions in Surveys. *Psychological Bulletin*, 133(5), s. 859 – 883.

U.S. Department of Health and Human Services, Food and Drug Administration. (2025, október). Patient-Focused Drug Development: Fit-for-Purpose Clinical Outcome Assessments. Guidance for Industry, Food and Drug Administration Staff, and Other Stakeholders. Silver Spring, MD, USA.

Wild D, G. A. (2005, 03). Principles of good practice for the translation and cultural adaptation process for patient-reported outcomes (PRO) Measures: report of the ISPOR Task Force for Translation and Cultural Adaptation. *Value Health*, 8(2):94-104.

Willis, G. B. (2005). *Cognitive Interviewing*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.

yhec.co.uk. (2016, október). *Cognitive Debriefing*. Retrieved február 27, 2026, from <https://www.yhec.co.uk/glossary-term/cognitive-debriefing/>

MORBÍDNOSTI V SLOVENSKÝCH A RUSKÝCH ĽUDOVÝCH ROZPRÁVKACH

Mgr. Ema Žugecová
Ústav svetovej literatúry SAV, v. v. i.
ema.zugecova@savba.sk

This paper investigates morbid motifs in Slovak and Russian folk tales, focusing on how dark, violent, and grotesque elements are represented and what roles they play in narrative structure and meaning. The study aims to clarify the aesthetic, psychological, and social significance of such motifs and to show that they are not random “shock” episodes but functional components of storytelling. Methodologically, it combines comparative close reading of selected tales with Vladimir Propp’s morphological approach, identifying how morbid elements correspond to recurring narrative functions (e.g., villainy/harm, testing of the hero, punishment, and restoration of order). The findings indicate strong cross-cultural similarities in the use of morbid imagery to initiate conflict and secure moral resolution, alongside culture-specific emphases in key figures and settings (e.g., Death personifications in Slovak tales and Baba Yaga as a liminal tester in Russian tradition). Overall, morbid motifs operate as structured mechanisms that dramatize moral boundaries and reaffirm narrative justice.

Keywords: folk tales; morbid motifs; Slovak and Russian folklore; violence; death imagery; Vladimir Propp; narrative functions

Úvod

Rozprávka patrí k najstarším a najrozšírenejším žánrom ústnej slovesnosti. Pôvodne nebola určená len deťom, ale aj dospelým a jej podoby sa v priebehu storočí vyvíjali. Okrem zábavnej a výchovnej funkcie nesie aj symbolické významy odrážajúce kultúrne, sociálne a psychologické okolnosti doby. Súčasťou týchto významov je aj morbidnosť – prítomnosť temných, násilných či groteskných prvkov naprieč rozprávkami bez ohľadu na pôvod.

Táto práca skúma morbidné prvky v ruských a slovenských ľudových rozprávkach: ako sa prejavujú, aký majú význam a akú úlohu zohrávajú v štruktúre a posolstve príbehov. Morbidnosť sa môže objaviť ako fyzické násilie, desivé nadprirodzené bytosti či tematika smrti a posmrtného života.

Cieľom je prispieť k lepšiemu pochopeniu ľudovej slovesnosti a jej vplyvu na kultúru a literatúru tým, že temné prvky rozprávok odhalia ich estetický, psychologický a spoločenský význam.

Aktuálnosť ľudových rozprávok

Výskum ľudových rozprávok je aktuálny aj dnes, pretože rozprávky sú dôležitým prameňom poznania kolektívnych predstáv o svete, a teda aj jeho súčastiach – o strachu a spravodlivosti. Odhaľujú stabilné naratívne schémy (zákaz, skúška, trest/odmena), ktoré pretrvávajú aj v súčasných príbehoch a médiách, a zároveň prispievajú k výskumu kultúrnej pamäti a identity tým, že zachytávajú jazyk, hodnoty a symbolické obrazy tradičnej kultúry.

Z tohto dôvodu má ich výskum presah aj do prekladu: rozprávka je kultúrne kódovaný text a jeho preklad si vyžaduje sprostredkovanie významov viazaných na tradíciu, čo je v kontexte konferencie *Zimná škola prekladu* obzvlášť relevantné.

Poznanie ľudovej slovesnosti pomáha pri preklade najmä tým, že umožňuje lepšie porozumieť východiskovej aj cieľovej kultúre. Prekladateľ vďaka nemu vie interpretovať kultúrne kódy a reálie v pôvodnom texte a rozpoznať prvky, ktoré sú významovo nosné. Súčasne môže v cieľovej kultúre hľadať funkčné ekvivalenty a primerane voliť medzi exotizáciou a naturalizáciou.

Žáner rozprávky

Rozprávky sú neoddeliteľnou súčasťou kultúrneho dedičstva a ich prítlačivosť pretrváva od detstva až do dospelosti. Ide o žáner ľudovej aj umeleckej literatúry, ktorý je prevažne prozaický a často má nadprirodzený, ale aj hrdinský či každodenný dej. Vyznačuje sa bohatou symbolikou, dejovou rozmanitosťou a jednoduchým, prístupným jazykom, ktorým sprostredkúva základné životné skúsenosti. Rozprávky ponúkajú modely správania sa, ukazujú, ako prekonať ťažké situácie, a podporujú morálne vedomie tým, že zvyrazňujú rozdiel medzi dobrom a zlom.

Každá kultúra do nich vkladá vlastné reálie, tradície, hrdinov a hodnoty, a preto vznikajú výrazné kultúrne variácie. Rozprávky plnia viacero funkcií: cez príbehy a obrazy prenášajú etické predstavy a pomáhajú socializácii. Keďže ľudová slovesnosť sa dlho šíriala ústne, rozprávky sa tradovali z generácie na generáciu ako spôsob uchovávanía kolektívnych skúseností, noriem a svetonázoru, nie ako len detská zábava.

Definícia žánru rozprávky a jej znaky podľa V. Proppa

Jedna z najuznávanejších definícií rozprávky a jej stavby pochádza od ruského literárneho vedca Vladimira J. Proppa (1895 – 1970), autora diela *Morfológia rozprávky* (1928). Proppov pojem „morfológia“ odkazuje na súdobé štúdium foriem a štrukturalizmus: sústreďí sa na systematické skúmanie štruktúry ľudových rozprávok, na ich základné časti, vzťahy medzi nimi a pravidlá, podľa ktorých sa ich dej vyvíja. Podľa Proppa rozprávka spravidla prináša kľúčový rozuzľujúci moment „spásy“ či obnovu poriadku (napr. záchrana, návrat domov, zlomenie kliatby).

Propp rozlišuje konštantné a premenlivé prvky zápletky. Konštantné sú najmä funkcie postáv – teda to, čo postavy v deji vykonávajú, nie ich konkrétna podoba. Na základe toho určuje sedem typov postáv: protivník (škodca), darca, čarovný pomocník, odosielateľ, hrdina, falošný hrdina a princezná; zároveň pripúšťa, že rozdelenie nemusí byť vždy úplné a chýbajúca funkcia sa môže preniesť na inú postavu.

V *Morfológii rozprávky* Propp identifikoval aj 31 funkcií, ktoré v rôznych kombináciách tvoria kosť rozprávkového príbehu: od východiskovej situácie cez zákaz, oklamanie obete, odchod hrdinu, získanie čarovného prostriedku až po trest, svadbu či nadobudnutie kráľovstva. Tento prístup ukazuje, že násilie a brutalita v rozprávkach nie sú náhodné epizódy, ale často plnia konkrétne naratívne úlohy, napríklad ako trest škodcu, skúška hrdinu alebo premena, ktorá posúva hrdinu i význam príbehu.

Vnímanie funkcie rozprávky v tejto práci

Pre bežného čitateľa je rozprávka viac než žánr – je to svet fantázie, únik z reality a zároveň spôsob, ako premýšľať o morálnych dilemách každodenného života. Vďaka jednoduchosti a archetypálnym postavám oslovuje široké publikum a umožňuje nachádzať v nej vlastné významy; pre niekoho je spomienkou na detstvo, pre iného zdrojom inšpirácie či sebapoznania.

Rozprávka je bránou do príbehov plných symbolov a inotajov, a zároveň cestou k poznaniu kultúry, tradícií a hodnôt jednotlivých národov. Z literárno-vedného hľadiska je rozprávku možné vnímať ako predmet skúmania – médium, ktoré sprostredkúva hodnoty, normy a archetypy z generácie na generáciu, a ktorého symbolický svet stojí za odhaľovanie.

Násilie v rozprávkach

Definícia morbidnosti

Morbídnosť sa často chápe ako fascinácia a záujem o témy, ktoré sú temné, desivé, alebo inak spojené so smrťou, chorobou či zánikom. V psychologickom a estetickom kontexte sa tento pojem používa na označenie zvláštneho druhu príťažlivosti alebo zvedavosti týkajúcej sa niečoho, čo by za iných okolností mohlo byť vnímané ako odpudzujúce alebo nepríjemné.

Tento pojem môže tiež opisovať určitý typ humoru – *morbídny čierny humor*, ktorý si robí žarty z tém ako smrť a nešťastie, často s cieľom zmierniť strach a napätie. Morbídnosť sa však nemusí viazať len na humor – niekedy môže byť odrazom vnútornej fascinácie zraniteľnosťou, konečnosťou života alebo úpadkom. Morbídnosť má teda potenciál i istej estetickej, sociálnej, či dokonca filozofickej hodnoty

Morbídnosť v rozprávkach

Klasické rozprávky často obsahujú temné a znepokojujúce prvky, ktoré môžu byť prekvapujúce, najmä v porovnaní s modernými zmiernenými verziami. V pôvodných verziách rozprávok, ktoré zapísali Charles Perrault (1628 – 1703), bratia Grimmovci (Jakob, 1785 – 1863, Wilhelm, 1786 – 1859), Hans Christian Andersen (1805 – 1875) a iní autori-zberatelia, sú scény smrti, mučenia, zrady a temnej mágie bežné. Tieto príbehy vznikali v časoch, keď boli smrť a nebezpečenstvo každodennou súčasťou života, a ich úlohou bolo nielen zabaviť, ale aj naučiť hodnotám či varovať pred reálnymi hrozbami.

Morbídnosť v rozprávkach má dôležitý význam aj z psychologického hľadiska. Tento aspekt skúmal Bruno Bettelheim (1903 – 1990) v knihe *Za tajomstvom rozprávok* (1976), kde tvrdí, že temné prvky pomáhajú deťom spracovať strachy a úzkosti a posilňujú ich emocionálnu odolnosť. Desivé scény poskytujú symbolický návod, ako čeliť obavám zo smrti, straty či opustenia, pričom rozprávka vytvára bezpečné prostredie na konfrontáciu s týmito témami bez priameho ohrozenia. Bettelheim zdôrazňuje, že kvalitný príbeh má oslovovať všetky stránky osobnosti a nezľahčovať problémy: „... ze všech těchto a mnoha jiných hledisek neobohatí a neuspokojí z ‚dětské literatury‘ nic více než lidová pohádka, a to stejně dítě jako dospělého“ (Bettelheim, 2017, 11).

Jack Zipes (1937) v diele *Rozprávky a umenie subverzie* (1983) analyzuje brutalitu v rozprávkach z hľadiska jej pôvodu a spoločenského účinku. Podľa neho boli ústne podávané ľudové rozprávky „symbolickými úkonmi, v ktorých ľudia (najmä poddaní) vyjadrovali svoje túžby a premietali v nich magické možnosti rôznymi nápaditými spôsobmi,

aby sa každý mohol stať rytierom v lesklej zbroji alebo krásnou princeznou. Prezentovali aj drsnú realitu mocenskej politiky bez toho, aby zakrývali násilie a brutalitu každodenného života. Vyhľadovanie a ponechanie detí napospas, znásilňovanie, telesné tresty, bezohľadné vykorisťovanie – to sú niektoré z okolností, ktoré nájdeme v základoch ľudovej rozprávky, okolnosti, ktoré boli natoľko neznesiteľné, že si to vyžadovalo ich symbolickú abstrakciu“¹ (Zipes, 2006, 7 – 8). Zipes tým zdôrazňuje, že rozprávky pôvodne neboli len nevinné príbehy pre deti, ale odraz sociálnej reality a kolektívneho prežívania s výrazným subverzívnym potenciálom – schopnosťou kritizovať moc a pomenovať útlak.

Temné postavy

Smrťka

Smrť ako nevyhnutná súčasť života zohráva v slovenských rozprávkach významnú úlohu. Často sa javí ako spravodlivý princíp bez sociálnych hraníc – nerozlišuje medzi bohatými a chudobnými, čím podčiarkuje rovnosť všetkých pred osudom. Má aj filozofický rozmer: pripomína, že pred ňou niet úniku, hoci je zároveň vnímaná ako súčasť prirodzeného poriadku.

V niektorých príbehoch sa však objaví nečakane a predčasne, čím narúša prirodzený chod vecí a vyvoláva otázky spravodlivosti. Takto vystupuje aj v rozprávke *Tetka smrť*. Bojazlivá dievka zostane na Vianoce sama, zo strachu trikrát zvolá do neznáma a v dome sa zjaví stará tetka s dlhými rukami, nohami a veľkými očami. Keď dievča zbadá jej zuby, ozve sa desivá pointa:

„Jajže, tetko, vy strašné zuby máte!“

„A ty abys’ vedela, že tie každého zjedia: aj teba zjem — ham!“

Bolo po dievke! Domáci našli ju bez duše a o tetke ani chýru, ani znaku.“²

Smrť však nie je vždy len tragickým koncom. V iných rozprávkach vystupuje ako sprievodca či magická pomocníčka. Môže hrdinu skúšať, radiť mu alebo mu dočasne umožniť vyjednávať o živote. Ako etický sudca sa ukazuje v rozprávke *Smrť kmotra a zázračný lekár*, kde chudobnému ovčiarovi prezradí tajomstvo liečiteľstva, no keď ju z chamtivosti oklame, zavedie ho do paláca so sviecami života. „V mojich palotách horí pre

¹ V práci je z anglického originálu použitý preklad autorky článku.

² DOBŠINSKÝ, P. *Prostonárodné slovenské povesti*, zv. 3. Vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958, s. 72.

každého človeka svieca života... k večeru života, vidíš, že aj tuná každému dohára... “³
Ovčiar napokon pri pokuse predĺžiť si život zhasne vlastnú poslednú iskrú.

V tomto kontexte smrť vystupuje ako nástroj vyššej spravodlivosti, zabezpečujúci rovnováhu medzi dobrom a zlom. Zlo je tak potrestané nielen pozemskými silami, ale aj nadprirodzeným zásahom, čím sa posilňuje predstava o morálnej logike sveta rozprávok. Podľa Proppovej definície naratívnych funkcií postáv by sa v takýchto prípadoch mohla smrť interpretovať ako špecifický čarodejný prostriedok, ktorý nadobúda funkciu magického pomocníka v službách hrdinu. V kontexte štruktúrálnej analýzy rozprávky môže smrť predstavovať iniciujúci element, ktorý umožňuje prechod medzi jednotlivými fázami príbehu – či už ako skúška preverujúca hrdinovu odolnosť a čestnosť, alebo ako transformujúci moment vedúci k naplneniu jeho osudu. Propp v tejto súvislosti uvádza: „neraz (sa) stáva, že rozličné čarodejné bytosti sa objavia zrazu bez akejkoľvek prípravy. Stretnú sa na ceste, ponúknu svoju pomoc a stanú sa pomocníkmi“ (Propp, 1971, 52). V tomto zmysle môže byť smrť chápaná nielen ako koniec života, ale aj ako aktívny naratívny prvok, ktorý hrdinovi poskytuje nový smer či nevyhnutný impulz pre ďalší vývoj príbehu.

Baba Jaga

Baba Jaga (Баба-яга) patrí k najvýraznejším postavám ruskej mytológie a folklóru. Zvyčajne sa zobrazuje ako stará čarodejnica žijúca v lese; jej chalúpka na stračích (kuracích) nôžkach, obohnaná plotom z kostí a lebiek, symbolizuje hranicu medzi svetom živých a mŕtvych. Aj preto vystupuje ako strážkyňa prechodu medzi týmito sférami, čo podčiarkuje prezývka kostená noha: „*Стоит хатка, а в ней сидит баба-яга костяная нога...*“^{4,5}.

Temnú stránku Baby Jagy charakterizujú motívy krvilačnosti a kanibalizmu – často predstavuje priamu hrozbu pre deti či mládenčov a plánuje ich zabiť a zjesť, hoci k samotnému aktu v rozprávkach spravidla nedôjde. Typickým nástrojom násilia je pec, v ktorej chce hrdinu upieť. Na jednej strane ide o hrozbu fyzickej likvidácie, na druhej o symbolický rituál očisty a premeny. Ak hrdina skúšku prežije (prefíkanosťou, pomocou mágie či morálnou silou), vychádza z nej zmenený, akoby znovuzrodený.

Jej krutosť však často závisí od správania postavy. Ak je hrdina drzý, neúctivý alebo porušuje pravidlá, Baba Jaga sa mení na trestajúcu silu, ktorá obnovuje narušený poriadok.

³ DOBŠINSKÝ. *Prostonárodné slovenské povesti*, zv. 3., Vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958, s. 248.

⁴ BARAG, L. G. a N. V. NOVIKOV. *Narodnyje russkije skazki* A. N. Afanasieva, Tom 1. Nauka. 1984, s. 125

⁵ Vlastný preklad do SK: *Stojí tam chalúpka a v nej sedí Baba Jaga, kostená noha, a tká.*

Preto nie je výlučne záporná – v niektorých príbehoch vystupuje aj ako pomocníčka či iniciátorka.

Túto dvojznačnosť ukazuje rozprávka *Vasilisa Prekrásna* (*Василиса Прекрасная*). Vasilisa dostane od umierajúcej matky magickú bábiku, ktorá jej pomáha v nešťastí. Zlá macocha ju pošle do lesa po oheň k Babe Jage v nádeji, že zahynie. „*На, куколка, покушай да моего горя послушай: меня посылают за огнем к бабе-яге; баба-яга съест меня!*“^{6,7}

Vasilise pomáha bábika (dar od zosnulej mamy), ktorá jej radí a plní úlohy. Baba Jaga ju nakoniec prepustí a daruje jej lebku so žiarivými očami, pomocou ktorej nájde cestu domov a pomstí sa za jej trápenie tým, že macochu aj s dcérami spáli.

Rozprávka zdôrazňuje dualitu postavy Baby Jagy. Hoci je často vnímaná ako hrozivá a nebezpečná, v určitých kontextoch vystupuje ako mentorka a iniciátorka, ktorá prostredníctvom skúšok pomáha hrdinom dosiahnuť osobný rast a transformáciu. Dar Baby Jagy slúži ako vykonávateľ spravodlivosti – potrestá zlú macochu a jej dcéry smrťou.

Temné motívy

Kanibalizmus

Kanibalizmus a motívy konzumácie ľudského mäsa patria medzi najdesivejšie prvky ľudových rozprávok a dodávajú im temný, hrozivý rozmer. Často symbolizujú surovosť a bezohľadnosť antagonistov, najmä obrov, čarodejníč či démonických bytostí. Ich túžba po ľudskom mäse nie je iba hladom, ale aj prejavom absolútnej moci nad slabším. Z hľadiska štruktúry v deji vytvára napätie. Typickým príkladom je situácia, keď obor vycíti človeka a žiada jeho vydanie:

„*Fuj, žena, človečina smrdí. Sem s ňou, nech ju zjem.*“

„*Ach, kdeže by sa ti tu človek vzal?*“

„*...lebo ak nie, priam teba zjem!*“⁸

V slovenských ľudových rozprávkach má osobitne morbidnú podobu kanibalizmus čarodejníč. Tie sú často zobrazené ako bytosti živiace sa ľudským mäsom, pričom výrazným

⁶ BARAG, L. G. a N. V. NOVIKOV. *Narodnye russkije skazki* A. N. Afanasieva, Tom 1. Nauka. 1984, s. 128.

⁷ Vlastný preklad do SK: *Na, bábika, najedz sa a vypočuj si moje trápenie: posielajú ma po oheň k babe Jage; baba Jaga ma zožerie!*

⁸ DOBŠINSKÝ, P. *Prostonárodné slovenské povesti, zv. 1*. Vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958, s. 161.

prvkom je konzumácia srdca – orgánu spájaného so životnou silou. Naturalistické opisy podčiarkujú hrôzu aj magický rozmer tohto aktu. Čarodejnica pritom konzumáciu spája s mocou a ovládaním druhých. Kanibalizmus tu teda funguje nielen ako fyzické násilie, ale aj ako magický prostriedok na získanie vplyvu.

„...naprostred izby deväť ohňov... v nich deväť človečích srdc sa varí.“

„Navarím z vás masti, ktorou keď sa dakto pomaže, každý, kto ho vidí, doňho sa zalúbi...“⁹

Ešte temnejší je motív kanibalizmu rodičov, najčastejšie nevlastných. Kým čarodejnice predstavujú vonkajšie zlo, rodič-kanibal je zvrátením prirodzenej rodičovskej úlohy chrániť a živiť. Dieťa sa mení na prekážku alebo zdroj obživy; akt jedenia tak symbolicky ničí nevinnosť a rozkladá základné hodnoty rodiny. Tento motív je extrémnym vyjadrením odmietnutia a krutosti.

V rozprávke *Bračok vtáčok* žijú dve deti so zlomyseľnou macochou, kým otec pracuje v horách. Keď macocha nemá čo navariť, rozhodne sa zabiť a uvariť chlapca. Otec mäso zje, zatiaľ čo sestra pozbiera bratove kosti a zahrabe ich pod šípový ker. Z nich vyrastie vtáčik, ktorý spieva o svojom osude.

„Mamička ma zarezala, otecko ma zeu.

A sestrička, nebožtička,

koštialiky pozbierala

a pod šípik zahrabala:

Vyrástol z nich vtáčik,

malý neboráčik, d'eu, d'eu!“¹⁰

Okoloidúci vtáčikovi dávajú dary, vtáčik následne odmení sestru i otca, no macochu potrestá. Hodí jej na hlavu kameň a zabije ju. Zlo je teda opäť exemplárne potrestané.

V minulosti mohli tieto motívy slúžiť ako varovanie pred neznámym a nebezpečným – pred cudzími ľuďmi, odľahlými miestami či situáciami, v ktorých sa stráca morálny poriadok. V časoch hladu a biedy mohli byť aj odrazom extrémnych hraníc prežitia. Kanibalizmus v rozprávkach preto neslúži iba na vyvolanie hrôzy, ale aj ako silný symbol kultúrnych, psychologických a morálnych tém: strachu zo zla, zneužitia moci a rozvratu prirodzených vzťahov, no zároveň aj viery, že spravodlivosť napokon zvíťazí.

⁹ DOBŠINSKÝ, P. *Prostonárodné slovenské povesti*, zv. 1. Vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958, s. 60.

¹⁰ DOBŠINSKÝ, P. *Prostonárodné slovenské povesti*, zv. 2. Vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958, s. 245 – 246.

Telesné tresty

Telesné tresty v ľudových rozprávkach patria k výrazným motívom, ktoré plnia viacero funkcií: potvrdzujú spravodlivosť rozprávkového sveta, dramatizujú dej a zároveň pôsobia výchovne. Kruté odplaty postihujú najmä postavy porušujúce morálne normy – zlodějov, podvodníkov, nečestných panovníkov, lenivé a pyšné typy či zlovestné macochy. Rozprávka tým naznačuje jednoduchú morálnu logiku: dobro sa má presadiť, zlo má zaniknúť a trest má byť viditeľný, aby bol účinný aj ako ponaučenie.

Dobšinský a Škultéty v poznámke k *Prostonárodným slovenským povestiam* vyzdvihujú práve túto osobitosť: „v nich hriechne a vinné osoby zaslúžený trest a smutný koniec berú. Ale nevinný hrdina povesti... odmeny a radosti dochádzajú. Zlý princíp vždy hynie, dobrý princíp vždy nad ním víťazí...“ Trest je pritom často chápaný archaicky – ako nekompromisná rovnováha, ktorá má obnoviť poriadok. Preto sa objavujú aj kliatby či zakliatia, ktoré ako „trest a nešťastie“ dopadajú na vinníka a neraz zasiahnu aj nevinných (napríklad deti alebo celé kráľovstvo). Takéto drsné konce naznačujú, že vina nemusí byť len individuálna, ale môže mať aj širší, „kolektívny“ dosah.

Výrazným príkladom exemplárneho potrestania zla je rozprávka *Zlatá podkova, zlatô pero, zlatý vlas*. Najmladší z dvanástich bratov (Janko) je prehliadaný, no vyberie si nenápadného koníka – magického tátoša. Keď sa bratia oženia s dcérami bosorky, tátoš odhalí nebezpečenstvo a Janko vymení posteľ tak, aby bosorka zabila vlastné dcéry. „...bosorka príde s mečom a rovno k posteliám. Okrútila vlasy okolo ruky a poodtínala hlavy všetkým dvanástim paničkám – nazdala sa, že to tým mládencom.“¹¹

Ďalším opakujúcim sa prvkom je fyzický trest, ktorý antihrdina musí znášať, až kým nezomrie. Tento trest nie je len fyzicky bolestivý, ale nesie aj hlbšiu metaforickú rovinu – vinníkova predchádzajúca moc, keď on sám ovládal iných, je transformovaná do jeho utrpenia. Tieto extrémne tresty v rozprávkach slúžia nielen ako dramatické vyvrcholenie príbehu, ale aj ako silné morálne posolstvo – zlo nemôže ostať nepotrestané a jeho zánik musí byť rovnako drastický ako škody, ktoré napáchalo. „*Ten nezaslúži inšie, len aby ho so všetkým parapúťom do suda klincami vybitého zadnili a dolu vrchom pustili.*“¹²

Telesné utrpenie sa však nevyhýba ani hlavným hrdinom. Mnohí z nich prechádzajú skúškami, v ktorých sú väznení, vyhľadovaní či inak zneužívaní – nie ako zaslúžený trest, ale ako skúška hodnoty. Bolest' sa mení na prostriedok očisty: hrdina sa cez utrpenie posilní

¹¹ DOBŠINSKÝ, P. *Prostonárodné slovenské povesti*, zv. I. Vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958, s. 138.

¹² DOBŠINSKÝ, P. *Prostonárodné slovenské povesti*, zv. I. Vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958, s. 280.

a stane sa hodným odmeny. V rozprávke *Zlí bratia* dvaja starší bratia z chamtivosti zradia najmladšieho a nútia ho vzdať sa oka za jedlo: „...dáme sa ti najesť a napiť, ak si dáš jedno oko vyklat.“ Keď zo zúfalstva súhlasí, aj tak mu berú aj to málo, čo dostane: „...vrhli mu skybočku chleba, a ako raz z krčiazka glgol, odtrhli mu ho od úst.“ Krivda (zrada, strata zraku, osamelosť) však vedie k premene: hrdina nájde zázračnú vodu, uzdraví sa a získa pomocníkov (myš, včelu, vlka). Neskôr mu bratia opäť škodia a navádzajú kráľa na „nemožné“ úlohy, ktoré hrdina splní. Získa princeznú i kráľovstvo, pričom bratom odpustí, ale vyženie ich – trest je prítomný, no už nie krvavý; morálna prevaha hrdinu sa prejaví aj v spôsobe, akým naloží so zlom.

Podobnú morálno-didaktickú funkciu trestov nájdeme aj v ruských rozprávkach, kde trest často predstavuje „poriadok sveta“. Zlí bývajú vyhnaní, zbití, zahynú v lese alebo ich postihne nadprirodzený zásah; príbehy tak opakovane zdôrazňujú, že česť, pracovitosť a pokora vedú k šťastiu, kým pýcha a krutosť k záhube.

Ukážková je rozprávka *Морозко* (*Mrázik*), kde násilie vystupuje ako psychické (týranie nevlastného dieťaťa), fyzické (opustenie v zime) aj nadprirodzené (zamrznutie ako trest). Macocha pošle nevlastnú dcéru Marfušu do lesa, aby zamrzla, no Mrázik sa jej pýta, či jej je teplo; ona aj v utrpení odpovie zdvorilo: „Тепло, тепло, батюшко-Морозушко!“^{13 14} Za pokoru je odmenená. Keď macocha vyšle do lesa svoje pyšné dcéry, tie sú hrubé a neúctivé, a Mrázik ich potrestá.

Морозко еще ниже спустился, сильно при ударе и сказал: „Тепло ли вам, девицы?“ — „Убирайся ко всем чертям в омут, сгинь, окаянный!“ — и девушки окостенели.^{15,16}

Keď ich starček našiel mŕtve, macocha zúrila, vinila ho z ich smrti a vyhrážala sa mu („Я тебя ухватом прибую, кочергой зашибу!“^{17,18}), ale neskôr sa s Marfušou zmierila. Marfuša sa nakoniec šťastne vydala za dobrého človeka a jej osud sa obrátil k lepšiemu. Príbeh potvrdzuje princíp spravodlivej odplaty, trest a odmena sa viažu na charakter postáv.

¹³ BARAG, L. G. a N. V. NOVIKOV. *Narodnyje russkije skazki* A. N. Afanasieva, Tom 1. Nauka. 1984, s. 114.

¹⁴ Vlastný preklad do SK: *Teplo, teplo, deduško Mrázik!*

¹⁵ BARAG, L. G. a N. V. NOVIKOV. *Narodnyje russkije skazki* A. N. Afanasieva, Tom 1. Nauka. 1984, s. 115.

¹⁶ Vlastný preklad do SK: *Mrázik podišiel ešte bližšie, silno udel a spýtal sa: „Je vám teplo, dievčence?“ — „Zober sa do pekla k všetkým čertom, zmizni, dedo prekliaty!“ — a dievčatá skameneli.*

¹⁷ Tamže, s. 115.

¹⁸ Vlastný preklad do SK: *Do klieští ťa chytím, na kutáč napichnem!*

Zároveň však v ruskej tradícii možno vidieť aj posun: násilie nie vždy zostáva čisto etickým nástrojom spravodlivosti. V niektorých príbehoch sa odpútava od „nápravnej“ funkcie a pôsobí expresívne – ako ventil pomsty či emócií, až nadobúda znaky samoúčelnosti. Tento dvojité charakter násilia ukazuje, že rozprávkový svet nie je len jednoduchou schémou dobra a zla, ale aj priestorom napätia medzi poriadkom a surovosťou.

Celkovo telesné tresty v slovenskej aj ruskej rozprávke fungujú ako silný naratívny mechanizmus: vytvárajú konflikt, skúšajú hrdinu, trestajú vinníka a napokon potvrdzujú (alebo občas problematizujú) morálny poriadok. Hoci dnes môžu pôsobiť šokujúco, v tradičnom prostredí mali jasný účel – pomenovať hranice správania, varovať pred zlom a uistiť poslucháča, že dobro má šancu zvíťaziť, aj keď k tomu vedie cesta cez bolesť a násilie.

Krvismilstvo

Incestné motívy patria k najtemnejším a najkontroverzným témam ľudových rozprávok, často spojeným s ďalšími rodinnými traumami: stratou matky, zneužitím autority, násilným manželstvom či tabuizovanými vzťahmi medzi príbuznými. V rozprávkových sujetoch sa tento prvok neraz stáva kľúčovým spúšťačom deja – naruší prirodzený poriadok rodiny a vyvolá reťaz útekov, skúšok a napokon aj trestu, ktorý má obnoviť spravodlivosť.

V slovenskej tradícii sa najčastejšie objavuje motív „preklatej krvi“, keď sa otec po smrti manželky pokúsi vziať si vlastnú dcéru. Východiskom býva sľub daný umierajúcej žene: otec si má zobrať iba takú nevestu, ktorá sa jej vyrovná, a keďže dcéra sa jej podobá najviac, posunie sa príbeh do tabuizovaného rámca. V rozprávke *O zlatej hviezde* otec dcéry otvorene povie: „...*tvoja pani matika, keď mala zomrieť, mi tvrdo nakladala, že keď sa budem ženiť, aby som si inakšiu nevzal, iba ako ona bola... Iba ty jediná na svete si podobná tvojej matke. Povedz mi dôverne, či by si nešla za mňa.*“¹⁹

Dcéra sa rozhodne uniknúť. Aby sa skryla, oblečie si myši kožúšok a odíde do susedného kráľovstva, kde žije ako obyčajné dievča a pracuje v kuchyni. Príbeh sa následne mení na naratív „poníženia a odmeny“: pracovitá a dobrá hrdinka si získa priazeň okolia, princ sa do nej zaľúbi a jej pravá identita sa napokon odhalí. Zvrátený rodinný tlak je tak prekonaný legitímnou láskou a svadbou, ktorá obnoví poriadok.

¹⁹ SIROTKOVÁ, A. *Zabudnuté rozprávky*. Tatran, 2024. s. 26.

Popri inceste rozprávky často pracujú aj s iným typom rodinnej trauma – extrémnou súrodeneckou žiarlivosťou. Najmä starší súrodenec môže vnímať mladšieho ako konkurenciu (v priazni rodičov, v nároku na majetok či v „šťastí“), pričom konflikt prerastie do krutosti až vraždy. V príbehu *Zabitá sestra* sa dve sestry vyberú na jahody; mladšia nazbiera viac a staršia ju zo žiarlivosti zabije a pochová pod javorom. Keď neskôr hudec rúbe strom, ozve sa hlas mŕtvej:

„Pan hudec, nerubaj!

Mňa sestra zabila,

srdečko mi zarmutila...“²⁰

Pravda je odhalená, rodičia nájdu telo a vrahyňu čaká nemilosrdný trest – zabijú ju. Takéto príbehy zdôrazňujú, že rodinné zlo „nezostane skryté“: odhalí ho nadprirodzený hlas, oživené kosti alebo samotný morálny poriadok sveta rozprávky. Žiarlivosť tu symbolizuje egoizmus a potlačenie prirodzenej rodinnej lásky; obnovu poriadku však často sprevádza ďalšia smrť, čo posilňuje temný tón týchto sužetov.

Incestné motívy a príbuzné rodinné konflikty pravdepodobne fungovali aj ako výstraha: prekročenie spoločenských a morálnych hraníc vedie k úteku, utrpeniu a napokon k trestu vinníka. Ich prítomnosť naznačuje, že aj tabuizované témy sa v minulosti spracúvali v bezpečnom rámci rozprávkového rozprávania, ktoré pomenúva kolektívne obavy a napätia v rodine.

Podobne aj ruské ľudové rozprávky poznajú incest ako jeden z najtemnejších motívov, často spojený so stratou matky a zneužitím otcovskej moci. V rozprávke *Отец и дочь* (*Otec a dcéra*) žije bohatý kupec s krásnou dcérou; po smrti manželky myslí na nečistú lásku a začne dcéru nútiť k hriechu.

„Твори со мной грех!» Она залилась слезами, долго его уговаривала-умоляла; нет, ничего не слушает. «Если не согласишься,— говорит,— сейчас порешу И твою жизнь!»“^{21,22}

Dcéra odmieta, no kupec ju napokon násilne zneuctí a dievča otehotnie. Otec sa následne bojí odhalenia a chce, aby obvinila jedného z dvanástich pomocníkov; keď dievča trvá na pravde, kupec ju zabije mečom a telo ukryje v záhrade. Príbeh však pokračuje

²⁰ DOBŠINSKÝ, P. *Prostonárodné slovenské povesti*, zv. 3. Vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958, s. 121.

²¹ BARAG, L. G. a N. V. NOVIKOV. *Narodnyje russkije skazki* A. N. Afanasieva, Tom 3. Nauka. 1984., s. 36.

²² Vlastný preklad do SK: *Zmocnila sa ho nečistá láska, prišiel za vlastnou dcérou a hovorí: „Dopusti sa so mnou hriechu!“ Dievča sa rozplakalo, dlho ho prosila a prehovárala — no on nič nechcel počuť. „Ak nebudeš súhlasiť,“ hovorí, „hneď ukončím aj tvoj život!“*

motívom odhalenia pravdy, správca domu vďaka snu nájde hrob, mŕtva prehovorí a požiada, aby z nej vyňal dieťa. Chlapca vychovávajú a po kupcovom návrate sa lož pred panovníkom zrúti – kupec je popravený a dieťa vyrastie na kráľovskom dvore.

V tomto type rozprávania je incest a násilie hlavným štrukturálnym impulzom: porušenie tabu spúšťa dej, odhaľuje rozklad morálneho poriadku a zároveň vyžaduje nápravu. Hoci sú takéto motívy šokujúce, rozprávky ich rámujú jednoznačne – ako zločin, ktorý musí byť odhalený a potrestaný. Vďaka tomu ponúkajú jedinečný pohľad na dobové tabu, rodinné napätia a kolektívne predstavy o vine, pravde a spravodlivosti.

Funkcia morbidnosti podľa Proppovskej teórie

V metodologickej časti *Morfológie rozprávky* Propp dôsledne opisuje rozprávky podľa komponentov, ich vzájomného vzťahu a vzťahu k celku. Napriek tomu, že sa účinkujúce postavy môžu meniť, ich činy a funkcie zostávajú rovnaké. Dôležitejšie sú teda funkcie postáv, nie postavy samotné. Propp tvrdí, že tieto funkcie sú základnými časťami rozprávky, ale predtým, ako ich vyčlenil, sa venoval ich definovaniu. „Určovanie musí vychádzať z dvoch hľadísk. Po prvé v nijakom prípade nesmie počítať s postavou – vykonávateľom. Najčastejšie to bude podstatné meno, ktoré vyjadruje dej (zákaz, vypytovanie, útek a iné). Po druhé, dej sa nemôže určovať mimo svojho zaradenia v priebehu rozprávania. Musí sa počítať s tým významom, ktorý daná funkcia má v priebehu deja“ (Propp, 1971, 31). Je teda dôležité, že sa funkcia viaže na dejový akt, nie na konkrétneho aktéra. Funkcia zároveň nemôže byť posudzovaná izolovane, mimo svojho kontextu v celkovom priebehu rozprávania. Jej význam je vždy určený tým, aké miesto zaujíma v štruktúre deja. Napríklad čin, ktorý sa na prvý pohľad javí ako pomoc, môže v širšom kontexte plniť funkciu skúšky alebo prípravy na neskoršiu prekážku.

Morbidity v ruských a slovenských rozprávkach je možné opísať viacerými proppovskými funkciami. Pre túto prácu je najrelevantnejšou *Protivník spôsobuje jednému členovi rodiny škodu alebo ujmu*. Propp ju ďalej definuje ako škodcovstvo a tvrdí, že môže mať mnoho foriem. Funkcia *škodcovstva* je Proppom definovaná ako prvotný akt narušenia, ktorý môže nadobudnúť mnoho konkrétnych foriem. V štruktúre rozprávky je táto funkcia dôležitá, pretože otvára zápletky a spúšťa pohyb. Morbidity v analyzovaných rozprávkach spadajú do kategórií – *únos človeka, telesné zranenie druhej osoby, náhle zmiznutie, vyhnanie, rozkaz na zabíjanie, zabíjanie, vyhrážanie sa násilným manželstvom, trýznenie sa po nociach*.

V závere rozprávok dochádza k potrestaniu falošného hrdinu alebo škodcu. Tento akt Propp pomenoval – *Nepriateľa potrestajú* a zadefinoval jednoslovne ako trest. Tresty sú takmer vždy (s výnimkou odpustenia) morbidne a vysoko násilné, napr. zatebnenie do suda s klinecami, priviazanie štyrom koňom o chvosty a podobne. Morbidnosť v takomto prípade funguje ako rozuzlenie problému a dej sa tým končí.

Z uvedeného vyplýva, že Proppova morfológia rozprávky ponúka pevný analytický rámec, ktorý do štruktúrneho poriadku rozprávky umožňuje presne zaradiť aj také zdanlivo extravagantné či extrémne prvky ako sú práve morbidne motívy. Tieto prvky tak prestávajú byť chápané ako prvoplánové šokujúce obrazy alebo odraz folklórnej krutosti, ale nadobúdajú špecifický význam v rámci naratívneho vývoja. Či už ide o škodcovstvo, zápas alebo trest, všetky tieto funkcie sú súčasťou vybudovanej dejovej logiky a vedú od narušenia rovnováhy k jej obnove.

Z tohto pohľadu možno povedať, že aj násilie, bolesť či trest sú v rozprávke legitímnymi prostriedkami dramatizácie konfliktu a jeho riešenia. Proppova teória umožňuje vnímať tieto momenty nie ako anomálie, ale ako pevnú súčasť rozprávkového sveta.

Zoznam bibliografických odkazov

Primárne pramene

DOBŠINSKÝ, Pavol. *Prostonárodné slovenské povesti, zv. 1*. Vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958. 438 s.

DOBŠINSKÝ, Pavol. *Prostonárodné slovenské povesti, zv. 2*. Vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958. 472 s.

DOBŠINSKÝ, Pavol. *Prostonárodné slovenské povesti, zv. 3*. Vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958. 556 s.

BARAG, Lev Grigorjevič a Nikolaj Vasil'jevič NOVIKOV. *Narodnyje russkije skazki A. N. Afanasieva, Tom 1*. Nauka. 1984. 539 s.

BARAG, Lev Grigorjevič a Nikolaj Vasil'jevič NOVIKOV. *Narodnyje russkije skazki A. N. Afanasieva, Tom 2*. Nauka. 1985. 490 s.

BARAG, Lev Grigorjevič a Nikolaj Vasil'jevič NOVIKOV. *Narodnyje russkije skazki A. N. Afanasieva, Tom 3*. Nauka. 1985. 510 s.

SIROTKOVÁ, Amália. *Zabudnuté rozprávky*. Tatran, 2024. 265 s. ISBN: 978-80-222-1566-

Sekundárne pramene

BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek – proč a jak je číst v dnešní době*. Portál, 2017. 391 s. ISBN: 978-80-262-1172-3

DOBŠINSKÝ, Pavol, 1871. *Úvahy o slovenských povestiach*, Matica slovenská, 1871. 170 s.

JAROŠOVÁ, A. et al. *Slovník súčasného slovenského jazyka M – N*. In: Slovníkový portál JÚLŠ SAV. Online. 2015. Dostupné na: <https://slovník.juls.savba.sk/?d=sss>. [zobrazené 2024-11-03].

PROPP, Vladimír Jakovlevič. *Morfológia rozprávky*. Tatran. 1971. 188.

RTVS. *Panpulóni z našej police (Pavol Dobšinský – Rozprávky)* Videozáznam. 2023. Dostupné na: <https://www.stvr.sk/televizia/archiv/20532/436632#1594>. [videné 2024-11-11].

SIROTKOVÁ, Amália. *Zabudnuté rozprávky*. Tatran, 2024. 265 s. ISBN: 978-80-222-1566-4

ZIPES, Jack. *Fairy Tales and the Art of Subversion*. Taylor & Francis Group, 2006. 266 s. ISBN: 0415976707

NIE JE CHUJ AKO ХУЙ: KOMPARATISTIKA OBSCÉNNĚJ LEXIKY

Bc. Viktória Kaderová

Email: kaderova5@uniba.sk

The article examines the comparative semantics of obscene vocabulary formed from the bases -хуй/-chuj- and -еб-/jeb- on the example of the Slovak and Russian languages. The aim of the work is to examine the specific features of obscene vocabulary from a diachronic and synchronic perspectives, its etymology, grammatical aspects and word formation. It analyses selected root morphemes and their comparison from the point of view of interlingual polysemy or interlingual homonymy, and at the same time pays attention to expression units without a formal equivalent. The article further discusses the results obtained through the Microsoft Forms platform by a questionnaire whose entries were based on Hochel's Dictionary of Slovak Slang and were compared with entries in Achmetova's Russkij mat dictionary. In conclusion, the article reflects on the gathered responses, points out the need for future research into obscene vocabulary, especially in the Slovak environment, and for updating the entries of slang dictionaries in both Slovak and Russian.

Keywords: obscene vocabulary, interlingual polysemy, interlingual homonymy, etymology, comparative semantics

Úvod

Hlavnú náplň príspevku predstavuje komparatívna sémantická analýza slovenskej a ruskej obscénnej lexiky tvorenej od základov slov -хуй/-chuj- a -еб-/jeb- (na príklade slovenského a ruského jazyka). Príspevok venuje pozornosť aj etymológii a vývinu skúmaných výrazov od uvedených základov slov, doterajšiemu stavu výskumu obscénnej lexiky a jej historickým a gramatickým aspektom. Predmetom nášho záujmu aj výskumu sú koreláty tvorené od uvedených základov slov a do akej miery sa formálne a (alebo) sémanticky odlišujú, a či v prípade formálnej podoby ide o ekvivalenciu, medzijazykovú polysémiu alebo medzijazykovú homonymiu, čo sme následne spracovali do tabuľky (Príloha č. 1). Východiskom výberu korelátov podliehajúcich komparatívnej analýze bol dotazník (Príloha č. 2), ktorého cieľom bolo určiť frekvenciu použitia jednotlivých obscénnych výrazov, pričom vychádzame primárne z databázy *Slovníka slovenského slangu* B. Hochela a online verzie slovníka *Русский мат* T. V. Achmetovovej. Zvolená téma reaguje na nedostatočnú

pozornosť venovanú obscénnej lexike v slovenskom akademickom prostredí a poukazuje na jej význam z hľadiska jazykového vývinu a expresivity. Cieľom nášho výskumu je zistiť, do akej miery môžeme považovať slovenskú a ruskú obscénnu lexiku za príbuznú alebo rozdielnu, respektíve v ktorých prípadoch možno hovoriť aj v tejto problematike o „falošných priateľoch“.

Slovanské jazyky ako predmet výskumu

Predmet obscénnej lexiky je bežne známy. Stretávame sa s ňou v každodennom živote z počutia, vlastnej iniciatívy alebo na sociálnych sieťach. Vyvíja sa paralelne s jazykom a tie slovanské nie sú výnimkou. V tejto práci sa venujeme porovnávaniu obscénnej lexiky slovenského a ruského jazyka patriacich do spoločnej skupiny slovanských jazykov. V dôsledku spoločného vývoja a blízkosti týchto jazykov môžeme pozorovať isté podobnosti v sémantike skúmaných výrazov, v ich etymológii či pri slovotvorbe.

Jazyky je možné triediť podľa genetickej klasifikácie založenej na ich spoločnom pôvode. Podľa vedeckej rekonštrukcie následne vzniká hypotéza, podľa ktorej jednotlivé jazyky vznikli diferenciáciou spoločného indoeurópskeho prajazyka približne v 4. – 5. storočí p. n. l. Živé a mŕtve jazyky patriace do jednej genetickej triedy tvoria jazykovú rodinu, ktorá sa ďalej člení na jazykové kmene a tie sa delia na vetvy a ďalej skupiny a podskupiny. Slovenčina a ruština patria do indoeurópskej jazykovej rodiny, ktorá sa konkrétne rozpadla na niekoľko vetiev. Slovanská vetva sa člení na nasledujúce skupiny: južnoslovanské jazyky (slovinčina, srbčina, chorvátčina, bulharčina, macedónčina), východoslovanské jazyky (ruština, ukrajinčina, bieloruština) a západoslovanské jazyky (slovenčina, čeština, poľština, lužičtina, kašubčina a vymretá polabčina). Medzi južnoslovanské jazyky možno zaradiť aj cirkevnú slovančinu známu aj ako staroslovienčinu¹. Tá v 9. – 10. storočí prešla diferenciáciou a rozčlenila sa na vyššie spomenuté jazykové skupiny². Vzhľadom na vyššie uvedené považujeme komparáciu lexiky ruského a slovenského jazyka za oprávnenú a opodstatnenú. Hoci obidva jazyky zdieľajú mnohé slová a rovnaké korene slov, ich sémantika a používanie sa vyvíjali osobitne, i keď paralelne.

¹ DOLNÍK, J. 2009. *Všeobecná jazykoveda. Opis a vysvetľovanie jazyka*. Bratislava: Veda 2009. [cit. 14-1-2025]. Dostupné na internete: <https://www.juls.savba.sk/pub_vseobecna_jazykoveda.html>

² РОЗЕНТАЛЬ, Д. Э., ГОЛУБ И. Б., ТЕЛЕНКОВА, М. А. 2010. *Современный русский язык*. Москва: Айрис-пресс, 2010. 448 с.

Hľadanie spoločných koreňov slov umožňuje etymológia, „vedný odbor skúmajúci pôvod, prvotný význam a príbuznosť slov“³. Etymológia a odborné etymologické slovníky zohrávajú dôležitú úlohu pri snahe objasniť jednotlivé pôvody slov v jazyku. Je potrebné pritom interpretovať daný výraz (všeobecne akceptovanými metódami etymologickej analýzy) a vysvetliť vznik jeho hláskovej podoby, rekonštruovať vývoj jeho významu a i. Niektoré slová ale nemajú spoľahlivú etymologickú interpretáciu z dôvodu fonetickej nejasnosti či problematického vývinu významu, a preto sa pri rôznych heslách môžeme stretnúť s výrazmi „nejasné“, „málo jasné“ alebo „málo jasného pôvodu“⁴.

Jeden z najlepších pokusov o zostavenie ruského etymologického slovníka patrí rusko-nemeckému jazykovedcovi M. Vasmerovi, ktorý v štyroch zväzkoch (rus. *Этимологический словарь русского языка в 4 томах*, nem. *Russisches Etymologisches Wörterbuch*⁵) prináša komplexné zdroje pre slovanskú etymológiu. Do ruštiny ich preložil O. Trubačov, ktorý slovníky rozšíril o svoje obsiahle komentáre⁶. Na Slovensku zostavil populárno-náučný *Stručný etymologický slovník slovenčiny* jazykovedec Ľ. Králik⁷.

Stav skúmania problematiky obscénnej lexiky

V Rusku boli bádania v oblasti obscénnej lexiky spracované aj do slovníkov, napr. *Русский мат (Толковый словарь)*⁸ či *Большой словарь мата*⁹. Skúmaniu obscénnej lexiky sa venovali aj M. E. Rut, V. A. Romodanovskaja, E. N. Bekasovová, A. P. Pokamestovová a A. N. Popová, T. M. Škapenko, J. K. Vološin a E. A. Politovová, V. A. Lazarev, V. L. Muzykant (et. al.) a Ľ. P. Vareninová. Na Slovensku venovali tejto problematike pozornosť napr. B. Hochel, V. Patráš, J. Ďurašková, V. Budovičová, A. Rajčanová, J. Mistrík, D. Maričová a D. Slančová, Z. Popovičová Sedláčková a J. Sokolová, pričom B. Hochel sa podujal vytvoriť *Slovník slovenského slangu* (1993), kde bola zapracovaná aj obscénna lexika a definície jednotlivých hesiel. Podobné zoskupenie vulgarizmov vyšlo o 13

³ KAČALA, J. (ed.). 2003. *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda 2003. 985 s.

⁴ KRÁLIK, Ľ. 2019. *Stručný etymologický slovník slovenčiny*. Bratislava: Veda, 2019. 704 s.

⁵ ФАСМЕР, М. 1964. *Этимологический словарь русского языка*. Москва: ПРОГРЕСС, 1964–1973.

⁶ ТРУБАЧЕВ, О. 1960. *Об этимологическом словаре русского языка*. In: *Вопросы языкознания*. 1960, с. 60–69.

⁷ KRÁLIK, Ľ. 2019. *Stručný etymologický slovník slovenčiny*. Bratislava: Veda, 2019. 704 s.

⁸ АХМЕТОВА, Т. В. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. Москва: Колокол-пресс, 1997. [cit. 26-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

⁹ ПЛЮЦЕР-САНО, А. 2005. *Большой словарь мата, Том первый, Лексические и фразеологические значения слова "ХУИ"*. Москва: Лимбус Пресс, ООО, 2005. 392 с.

rokov neskôr pod názvom *Vulgarizmy v deviatich jazykoch*¹⁰. Zo zahraničia sa obscénnej lexike venoval americký slavista V. Friedman pod pseudonymom¹¹ Boris Sukič Razvratnikov, ďalej J-M. Dewaele, A. A. Bajachmetovová a V. P. Kasajanovová, S. Babič a P. Voolaid, a v neposlednom rade T. Ďurin a I. Janović.

Pôvod obscénnej lexiky

Pokiaľ ide o otázku pôvodu obscénnej lexiky, uvedieme niekoľko teórií o jej vzniku. Zmienime, ako brezové listiny vyvracajú mýtus o jej cudzom pôvode a predstavíme vybrané vedecké publikácie, ktoré sa tejto problematike venovali.

D. N. Slabkaja a A. V. Novikov uvádzajú tri hlavné teórie vniknutia nadávok do ruského jazyka: a) sú dedičstvom Zlatej hordy a mongolského jarma, b) v minulosti mali iný význam alebo obsahovali dva významy, jeden sa vypustil alebo oba splynuli do jedného, negatívneho významu, c) boli súčasťou okultných a pohanských rituálov¹². Prvá teória vznikla z domnienky, že ľudia na Rusi sa nerúhali do príchodu Mongolov, ale korene ruských (a slovenských) vulgarizmov majú pôvod v praslovančine¹³. Svedčia o tom aj dochované brezové listiny z 12. storočia, z ktorých uvedieme tri príklady. Ide o historické dokumenty, ktoré boli vyrývané do brezovej kôry kostenými ihlicami a mali predovšetkým hospodársky a rodinno-súkromný charakter¹⁴.

Prvá listina sa našla v meste Staraja Russa, je označená číslom 35 a datuje sa medzi roky 1140 – 1160. Túto správu adresoval Radoslav bratovi Choteslavovi s pokynom, aby od obchodníka prevzal peniaze. Choteslav mu na to odpovedal dvomi prívlastkami, medzi ktorými bolo aj slovo *ебexoma* (jebechóta, v zmysle chlipný, napr. pohľad)¹⁵.

¹⁰ GOLONOVÁ, H. et. al. 2006. *Vulgarizmy v deviatich jazykoch*. Český Těšín: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, s.r.o., 2006. 136 s.

¹¹ МОКИЕНКО, В. М. 1994. *Русская бранная лексика*. In: *Русистика* [online]. 1994, с. 50 – 73. [cit. 23-1-2025]. Dostupné na internete: <<https://www.rulit.me/books/russkaya-brannaya-leksika-cenzurnoe-i-necenzurnoe-download-26922.html>>

¹² СЛАБКАЯ, Д. Н., НОВИКОВ, А. В. 2019. *Обценная лексика и её влияние на подрастающее поколение. Исторический аспект*. In: *Педагогический журнал*. 2019, с. 797–805.

¹³ КОВАЛЁВ, Г.Ф. 2021. *Русский мат как часть национального достояния*. In: *Российский гуманитарный журнал*. 2021, с. 175 – 192.

¹⁴ Brezové listiny. In: *Encyclopaedia Beliana*. 1. vyd. Bratislava : Encyklopedický ústav SAV; Veda, 2001. 686 s. ISBN 80-224-0671-6. Zväzok 2. (Bell – Czy), 686 s.

¹⁵ Справочно-информационный портал gramoty.ru. 2023. [online]. *Грамота № 35*. Институт славяноведения Российской академии наук, © 2023 [cit. 14-1-2025]. Dostupné na internete: <<http://gramoty.ru/birchbark/document/show/staraya-russa/35/>>

Listina č. 955 z Novgorodu pochádza približne z obdobia 1130 – 1140¹⁶. Pozostáva z hlavného textu adresovaného Milušou Marenke obsahujúceho erotický výrok «*Пусть же напьются низда и клитор!*», ktorý bol súčasťou ľudového svadobného obradu a jeho pôvodnou funkciou bolo magicky podporovať plodnosť a plodenie¹⁷.

Ako poslednú spomenieme listinu č. 531 tiež z Novgorodu, datuje sa na začiatok 13. storočia približne medzi rokom 1200 a 1220. Adresátom je Anna, listinu písala bratovi Klimiatovi. Prosí ho o pomoc pri konflikte s mužom Kosňatinom. Dôležitá je časť dokumentu, kde Anna píše bratovi, čo má povedať verejne pred ľuďmi Kosňatinovi: «*После того как ты возложил поручительскую ответственность [...] на мою сестру и на ее дочь [...] [и] назвал сестру мою курвою, а дочь блядью, теперь Фед (Федор), приехавши и услышав об этом обвинении, выгнал сестру мою и хотел убить*»¹⁸, v preklade znejúc: „Po tom, čo si uložil ručiteľskú zodpovednosť [...] na moju sestru a jej dcéru [...] [i] nazval moju sestru kurvou a jej dcérou pobehlicou, prišiel Fed (Fedor), a keď o tomto obvinení počul, vyhnal moju sestru a chcel ju zabiť.“

Vybrané vedecké hypotézy o tom, ako obscénna lexika vznikla, sú relatívne nové a vyšli v 90. rokoch a na prelome tisícročia. A. Beľakov sa odvoláva na „legendu zaznamenanú folkloristami“, podľa ktorej nadávky zaviedol do jazyka jeden veľký muž – Slovan, ktorý zabil svojho otca a začal žiť s vlastnou matkou, resp. spáchal trestný čin. Tieto obscénne výrazy následne odovzdal svojim potomkom ako rodinný znak, rozoznávacie „heslo“, ktoré mohli slúžiť ako bratské pozdravy či magické volania o pomoc predkov, pričom mohli byť použité aj na privolanie klatby na ich nepriateľov¹⁹. J. K. Jermakovová túto legendu nepovažuje za folklórnu, ale novovytvorenú s oidipovským komplexom. Uvádza však, že A. Beľakov zároveň poukazuje na vierohodnejšie korene pôvodu nadávok ako „formulky rituálnej, magickej povahy“ spojené s pohanským kultom Matky Zeme a s myšlienkou jej oplodnenia²⁰.

¹⁶ Справочно-информационный портал gramoty.ru. 2023. [online]. Грамота № 955. Институт славяноведения Российской академии наук, © 2023 [cit. 14-1-2025]. Dostupné na internete: <<http://gramoty.ru/birchbark/document/show/novgorod/955/>>

¹⁷ ЯНИН, В. Л., ЗАЛИЗНЯК, А. А., ГИППИУС, А. А. 2015. Новогородские грамоты на бересте (из раскопок 2001–2014 гг.). Москва: Языки славянской культуры. 2015. 288 с.

¹⁸ Справочно-информационный портал gramoty.ru. 2023. [online]. Грамота № 531. Институт славяноведения Российской академии наук, © 2023 [cit. 14-1-2025]. Dostupné na internete: <<http://gramoty.ru/birchbark/document/show/novgorod/531/>>

¹⁹ БЕЛЯКОВ, А. Подľa: ЕРМАКОВА, А. В. 2001. Русский мат как феномен культуры. In: Высшее образование в России [online]. 2001. [cit. 15-1-2025]. Dostupné na internete: <<https://istina.msu.ru/publications/article/3130208/>>

²⁰ ЕРМАКОВА, А. В. 2001. Русский мат как феномен культуры. In: Высшее образование в России [online]. 2001. [cit. 15-1-2025]. Dostupné na internete: <<https://istina.msu.ru/publications/article/3130208/>>

Na túto spojitosť odkazuje aj ruský jazykovedec B. Uspenskij v diele *Мифологический аспект русской экспрессивной фразеологии*. Spomína niekoľko možných pôvodov toho, ako obscénna lexika dostala svoje pomenovanie a status tabu. Konkrétne uvádza tri korene, od ktorých sa obscénna lexika tvorí: *-chuj-*, *-jeb-* a *-pizd-*²¹. Porovnáva kresťanské a pohanské vnímanie nadávok, ako sa realizovali v rámci pohanských rituálov spojených s plodnosťou a túto myšlienku rozširuje v ďalších kapitolách, kde hlbšie zachádza do mytologických koreňov konceptu tzv. magickej kopulácie so zemou a jej oplodnením.

Pôvod ruských nadávok a ich sémantické znaky, prepájané špecifickými rodovými podmienkami jej sociálno-rečového prejavu, skúmal B. Michajlin v publikácii *Русский мат как мужской обценный код: проблема происхождения и эволюция статуса*. Píše, že nadávky sú nenahraditeľnou súčasťou každej čisto mužskej skupiny a do ženského prostredia začali prenikať nedávno – v čase publikácie posledných 20 – 30 rokov – pričom sa šírili v zmiešaných, mužsko-ženských skupinách. Následne rieši otázku, ktoré kultúrne zóny by sa mohli považovať za čisto mužské. Takmer vo všetkých známych kultúrach to sú prostredia poľovnícke a vojenské, charakteristické pre svoje agresívne a sexuálne monolitické mužské skupiny, kde si mladí muži obscénny slovník osvojili od starších a skúsenejších bojovníkov, čo predstavovalo ich iniciáciu do roly bojovníka alebo lovca. Tieto prostredia tak tvoria opozíciu voči ženským, domácim, „civilizovaným“ prostrediam, napríklad poľnohospodárstvu. Jazyk tak odzrkadľuje rituálny a teritoriálny pôvod nadávok slúžiaci ako „mužský kód“ a znak skupinovej identity²².

Obscénna lexika z gramatického hľadiska

Ak sa chceme na obscénnu lexiku pozrieť bližšie z gramatického hľadiska, významné sú napríklad slovotvorné postupy. Tvoreniu vulgarizmov prostredníctvom lexikálnej motivácie sa stručne venoval M. Ološtiak. Tvorja sa nominačnými spôsobmi: sémantickou,

²¹ УСПЕНСКИЙ, Б. А. 1994. *Мифологический аспект русской экспрессивной фразеологии*. Избранные труды. Том 2. Москва: Гнозис, 1994, с. 53–128.

²² МИХАЙЛИН, В. Ю. 2000. *Русский мат как мужской обценный код: проблема происхождения и эволюция статуса*. In: *Новое Литературное Обозрение*. [online]. 2000. [cit. 20-1-2025]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/277713647_Russkij_mat_kak_muzskoj_obscennyj_kod_problema_proishozhdenia_i_evolyucia_statusa_Russian_mat_as_a_male_obscene_code_the_problem_of_genesis_and_the_evolution_of_status>

morfologickou, interlingválou, abreviačnou a najčastejšie slovotvornou motiváciou²³. Zastúpená je najmä deriváciou a zriedkavejšie kompozitami. Do slovotvorných derivačných postupov patrí sufixácia, prefixácia (a ich kombinácia), transflexia, reflexivácia a konfixácia. M. Ološtiak predstavil vulgarizmy od motivačných koreňov šiestich podstatných mien a šiestich slovies, my sa však sústredíme na korene *-chuj-* a *-jeb-*.

Sufixácia dominuje u podstatných mien (jebáreň, jeblina, jebko, chujovina, kokotina, kokotizmus, prijebanec od *prijebať/prijebaný*, vyjebanec od *vyjebať/vyjebaný*, jebung), prídavných mien (jebnutý, chujový, chujovský, kokotský) a prísloviek (jebnute, prijebane, vyjebane, nachuj, nakokot). Ďalší častý derivačný postup je transfixácia (odrb, jeb, zjeb, pojeb).

Prefixácia dominuje u slovies odvodených od slovesa *jebať* (*dojebať*, *ojebať*, *prijebať*, *zjebať*, *zajebať*, *rozjebať*, *ujebať*, a i.), ale vyskytuje sa aj sufixácia (*jebnúť*) a reflexivácia (*dojebať sa/si*, *jebať sa/si*, *odjebať sa/si*, *ujebať sa/si*, *vyjebať sa/si* a i.).

Ich kombinácia, sufixálno-prefixálny postup, sa vyskytuje v slovách odvodených od slovesa *jebať* (*rozjebaný*, *prijebaný*, *prejebaný*, *dojebaný*, *pojebaný*, *ujebaný* ap.) alebo aj u slovesa *skokotiť* od podstatného mena *kokot*.

V ruštine je sufixácia bežná u podstatných mien (*ебальник* od *ебало*, *ебаршико* od *ебать*, *хуйло* a *хуйня* od *хуй*), prídavných mien (*ебанутый*, *ебучий*, *ебливый* od *ебать*, *хуёвый* od *хуй*), slovies (*ебануть* od *ебать*, *наебнуть* od *наебать*), prísloviek (*хуёво* od *хуёвый*, *хуевато* od *хуеватый*), či aj citoslovca (*хуяк* od *хуй*). V súvislosti so sufixáciou vzniká v ruštine aj *сложно-суффиксальный способ* derivácie, kde sa zloženie spája so sufixáciou na konci slova (*долбоёб*, *дядеёб*, *дуροёб*, *мозгоёб*, *мудоёб*, *хуесос*, *хуебратия*, *хуеглот*, *хуегрыз*, *хуемырло*).

Prefixálne vznikajú slová takisto odvodené napríklad od slovesa *ебать* (*въебать*, *доебать*, *заебать*, *наебать*, *уебать*, *наебнуть* от *ебнуть*) alebo *хуярить* (*похуярить*, *отхуярить*). Sufixálno-prefixálne sú tvorené napríklad slová *уёбок*, *въебнуть*, *дохуйнуть*, *вхуйнуть* a nájdu sa aj slová tvorené prefixálno-postfixálne od slovesa *ебать* ako *съебаться* a *уебаться*.

²³ OLOŠTIAK, M., et. al. 2020. *Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine*. [online]. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2020. [cit. 15-1-2025]. Dostupné na internete: <<https://elibrary.pulib.sk/elpub/document/isbn/9788055524764>>

Medzijazyková polysémia a medzijazyková homonymia

Pri výskume bola dôležitá aj medzijazyková polysémia a medzijazyková homonymia. L. Gajarský v monografii *Rusko-slovenská medzijazyková homonymia* definuje viacvýznamovosť ako črtu väčšiny slov v slovnej zásobe jazyka. Týka sa predovšetkým homonymie a polysémie, v rámci ktorej majú lexikálne jednotky rovnakú lexikálnu formu, ktorá má viacero významov, čím dochádza k asymetrii formy a obsahu. Pri polysémii sa jedna lexéma spája s viacerými významami a pri homonymii sú lexémy významovo odlišné, no zhodujú sa vo forme²⁴. Tieto dva javy spolu úzko súvisia a nedajú sa presne odlíšiť²⁵. Vo svojej štúdii *Явления межъязыковой полисемии в русско-чешской интерференции* skúmala N. D. Ignatievová medzijazykovú polysémiu a interferenciu medzi ruským a českým jazykom²⁶, pričom sa oprela o pojem „diferenčná polysémia“ na označenie neúplnej zhody sémantického obsahu polysémickej lexikálnej jednotky jedného jazyka so sémantickým obsahom lexikálnej jednotky druhého jazyka²⁷.

L. Gajarský bližšie píše o medzijazykovej homonymii ako o jave, s ktorým sa často stretávajú tak prekladatelia, ako aj učitelia cudzích jazykov či lingvisti, ktorí sa zaoberajú kontrastívnym výskumom. Medzijazyková homonymia nastáva vtedy, keď sú dve alebo viaceré príbuzné aj nepríbuzné jednotky v jazyku plne alebo čiastočne zhodné vo svojej forme, ale významovo sa odlišujú²⁸. Ide práve o medzijazykovú homonymiu, ktorá pre prekladateľov predstavuje tzv. „falošných priateľov“ a náš výskum potvrdil ich výskyt aj v problematike obscénnej lexiky.

Metodika/Spôsob výskumu

Po dôkladnej selekcii, komparácii a analýze jednotlivých rusko-slovenských korelátov sme dospeli k záveru, že slovenská obscénna lexika disponuje bohatou viacvýznamovosťou pri jednotlivých heslách, zatiaľ čo ruština je bohatá na heslá s jedným až dvoma významami.

²⁴ GAJARSKÝ, L. 2021. *Rusko-slovenská jazyková homonymia (monografia)*. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2021. 124 s.

²⁵ VLČEK, J. Podľa: ИГНАТЬЕВА, Н. Д. 2016. *Явление межъязыковой полисемии в русско-чешской интерференции*. In: *Филологические науки. Вопросы теории и практики* [online]. 2016. [cit. 11-3-2025] Dostupné na internete: <<https://www.gramota.net/article/phil20161526/fulltext>>

²⁶ ИГНАТЬЕВА, Н. Д. 2016. *Явление межъязыковой полисемии в русско-чешской интерференции*. In: *Филологические науки. Вопросы теории и практики* [online]. 2016. [cit. 11-3-2025] Dostupné na internete: <<https://www.gramota.net/article/phil20161526/fulltext>>

²⁷ KOMOVÁ-ŠIMKOVÁ, V. Podľa: ИГНАТЬЕВА, Н. Д. 2016. *Явление межъязыковой полисемии в русско-чешской интерференции*. In: *Филологические науки. Вопросы теории и практики* [online]. 2016. [cit. 11-3-2025] Dostupné na internete: <<https://www.gramota.net/article/phil20161526/fulltext>>

²⁸ GAJARSKÝ, L. 2021. *Rusko-slovenská jazyková homonymia (monografia)*, s. 23.

Vzhľadom na vyššie uvedené pri skúmaní obscénnej lexiky ruského a slovenského jazyka sme používali najmä komparatívnu metódu s dôrazom na vyskytujúce sa prvky medzijazykovej polysémie a homonymie a naše poznatky sme spracovali do tabuľky (Príloha č. 1).

V rámci výskumu sme vytvorili aj anonymný dotazník (Príloha č. 2), ktorého cieľom bolo identifikovať frekvenciu jednotlivých obscénnych významov odvodených od koreňov *-chuj-* a *-jeb-*. Formulár sa realizoval prostredníctvom platformy *Microsoft Forms* a ponúkal viaceré možnosti hodnotenia obscénnych výrazov na stupnici od 1 (používam stále) do 5 (nepoznám vôbec). Vychádzali sme z definícií B. Hochela v *Slovníku slovenského slangu*, pričom sme v dotazníku zahrnuli obscénnu lexiku, ktorú subjektívne považujeme za relatívne frekventovanú a slovníkové definície sme doplnili o vlastné vymyslené kontextové vety. Dotazník pozostával z dvoch častí: prvá časť obsahovala 45 derivátov od koreňa *-jeb-* a druhá obsahovala 15 derivátov od koreňa *-chuj-*. Cieľom dotazníka bolo zistiť, ktoré slovníkové definície respondenti poznajú najviac, výstupné údaje totiž mali poukázať na jednotky, ktoré sa stanú predmetom ďalšieho výskumu pri komparácii s ruštinou. Výstupom dotazníka sa teda stala databáza lexikálnych jednotiek podliehajúcich ďalšiemu komparatívne výskumu, a to z hľadiska ich sémantiky či emocionálnej intenzity v oboch jazykoch.

Tvorenie obscénnej lexiky od koreňa *-eб-/jeb-* v ruštine a slovenčine

Po prvé sa pozrieme na tvorenie obscénnej lexiky od koreňa *-eб-* v ruštine a slovenčine.

Koreň slova či koreňová morféma nesie spoločný lexikálny význam celej čeľade príbuzných slov (jeb, jebať, jebnutý, prijebaný, pojebanec), ale zväčša je tvarotvorný základ zložený z celého komplexu morfémy²⁹.

Koreňová morféma *-eб-/jeb-* pochádza z indoeurópskeho **eibh-/*oibh-*, či **iebh-* s významom „pohlavne sa stýkať“. Od približne 16. stor. vzniklo vulgárne praslovanské **jěbati* s významom „pohlavne obcovať“, ktoré súvisí aj so staroindickým *yábhati* a gréckym *oifo* s významami „obcuje“ a „obcujem“^{30 31}. Na základe týchto informácií vieme

²⁹ ORAVEC, J., BAJZÍKOVÁ, E., FURDÍK, J. 1984. *Súčasný slovenský spisovný jazyk: Morfológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1984. 232 s.

³⁰ KRÁLIK, Ľ. 2019. *Stručný etymologický slovník slovenčiny*, s. 245.

³¹ ТРУБАЧЕВ, О., et. al. 1981. *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд (ЭССЯ)*. Москва: Наука, 1981. 252 с.

usúdiť, že základná sémantika koreňovej morfémy *-eб-/-jeb-* odráža sexuálny charakter, ktorý je prenesený aj do odvodených tvarov slov.

Nižšie sa v prvom rade pozrieme na niektoré koreláty, osamotené jednotky a jednotky bez formálneho ekvivalentu.

Jebať

Sloveso *jebať*³² má a v slovenčine 7 významov: 1. súložiť, milovať (Rád jebem.); 2. karhať, hrešiť, krstiť (Jebem ti taký názor, Maroš!); 3. kašľať na niečo, niekoho, opovrhovať niekým, niečím, nemať záujem o niečo, niekoho (Jebem na celý štát, čo pre mňa kedy spravil?); 4. strácať rozum, preskakovať, bláznieť, hlúpnuť (Marošovi dobre jebe. Podľa mňa so starým Janom zas niečo pili.); 5. hnevať, zlosť (Prestaň ma jebať!); 6. udierať, trieskať, vrázať (Henten kokot mi jebe do brány každý deň. A to len preto, že sme sa pohádali kvôli kvetinovým záhonom.); 7. kažiť, zle robiť (Prepáč, ale do Klokana ťa už neberieme. Jebeš nám priemer.).

Ruské *ебать*³³ sa so slovenčinou schádza vo význame 1. *использовать женщин, сношать*, 2. *ругать*, 3. *донимать* a 5. *плевать*. *Ебать* má ešte význam 4. *кляться, божиться*, ktorý v slovenčine chýba, ale zároveň neobsahuje slovenské významy 4., 6. a 7.

V oboch jazykoch ide o nadávku s vysokou mierou expresívnosti. Dotazník ukázal, že takmer všetky významy sú frekventovane používané. Tretí význam v zmysle „*Jebem na to.*“ zaznamenal 59,5 % stálego používania a štvrtý význam v zmysle „*Tebe dobre jebe.*“ zaznamenal až 60,8 % stálego používania.

Na základe výsledkov výskumu môžeme vidieť klasický prípad medzijazykovej polysémie s pomerne vysokou zhodou daných sémantík.

Jebnutosť

Pri zostavovaní vlastnej databázy slovenskej obscénnej lexiky sme čerpali aj z vlastných poznatkov. B. Hochel slovo *jebnutosť* neuvádza a nenachádzame ho ani v *Najkratšom utajovanom slovníku slovenského jazyka*³⁴. My sme výraz *jebnutosť* zadefinovali ako 1. hlúposť, sprostosť, nenormálnosť (Maroš, tvoja jebnutosť nepozná hraníc.) a 2. niekoho negatívnu vlastnosť. Prostredníctvom dotazníka sme si overili používanie – 1. význam

³² HOCHEL. 1993. *Slovník slovenského slangu*, s. 91

³³ AXMETOVA. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. [cit. 25-3-2025]. Dostupné na internete: <https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30>

³⁴ ZELENÝ, A., et al. 1991. *Najkratší slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Archa, 1991. 80 s.

37,3 % ho používa stále, 22,7 % celkom často, 21,3 % občas, 16 % výraz pozná, ale nepoužíva a len 2,7 % ho nepozná vôbec. Druhý význam 26,7 % respondentov používa stále, 21,3 % celkom často, 24 % občas, 24 % ho pozná, ale nepoužíva a 4 % ho nepoznajú vôbec. Našli sme aj výskyt tohto slova s 2. významom v Slovenskom národnom korpus³⁵.

Formálne zhodný korelát v ruštine nenachádzame, ale ako ekvivalent navrhuje slovo s rovnakým významom – *еботня*³⁶, 1. *ченуха, чушь*. Zaujímavé je aj samotné slovo *еботина*³⁷, ktoré na prvý pohľad možno formálne pôsobí najbližšie slovu jebnutosť, ale významovo sú úplne odlišné, porov. „*задуństwo, скучное занятие*“.

Najebať a najebať sa

Hoci v oboch jazykoch nájdeme výrazy znejúce rovnako (najebať³⁸ – *наебать*³⁹) významovo sú v tomto prípade výrazne odlišné. Ruské *наебать* má len dva významy: 1. *обмануть* a 2. *набить морду*, ale ani jedno nie je ekvivalentné hociktorému zo štyroch slovenských významov. Z tých sú najpoužívanejšie výrazy 2. (koho) opiť (Na chate sme Maroša najebali až tak, že na druhý deň takmer nevidel.) a 4. (čo) nahádzať, vložiť, dať; najebávať (Najeb to všetko do kufra a sadni si.). Dovoľujeme si preto tvrdiť, že v danom prípade ide o medzijazykové homonymické koreláty.

Oproti predchádzajúcemu nezvratnému slovesu pri slove najebať sa⁴⁰ významové koreláty nachádzame. Ide o slovenské významy 1. veľa súložiť, nasúložiť sa (Musím povedať, že cez víkend som sa dostatočne najebal.) a 4. napratať sa, napracovať sa (Takto som sa v robote ešte nenajebala. Stačilo mi, chcem dovolenku.). Oba prípady však vynikajú viac ako 50 % neznalosťou u respondentov, hoci 36 % a 33,3 % v uvedenom označilo možnosť *Nepoužívať, ale poznám*. Ruské *наебаться*⁴¹ má zodpovedajúce významy 1. *насношаться досыта* a 2. *наработаться до изнеможнения*. Možné synonymum ponúka aj sloveso *наёбываться*, ale len s významom 1. *утолять половую жажду*. Na

³⁵ Slovenský národný korpus – web-6.0. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2022. Dostupný z WWW: <https://korpus.sk>. [cit. 26-3-2025]

³⁶ АХМЕТОВА. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. [cit. 25-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

³⁷ Tamže [cit. 25-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

³⁸ HOCHÉL. 1993. *Slovník slovenského slangu*, s. 113

³⁹ АХМЕТОВА. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. [cit. 25-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

⁴⁰ HOCHÉL. 1993. *Slovník slovenského slangu*, s. 113

⁴¹ АХМЕТОВА. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. [cit. 25-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

základe vyššie uvedeného preto konštatujeme, že v danom prípade majú koreláty zvratného slovesa *наебаться* – najebať sa totožnú sémantickú štruktúru.

Pojebať sa

Tak ako pri nezvratnej forme tohto slovesa, tak v ruštine *ноебаться*⁴² označuje prvý význam súlož, resp. 1. *совершить половой акт*. Podobnú motiváciu badáme aj v slovenčine v druhom význame pojebať sa⁴³: 2. podrbať sa, resp. „pretiahnuť, prefiknúť sa“ (Nepáči sa ti? Tak sa pre mňa za mňa aj pojeb!). Táto motivácia je však príbuzná len povrchovo, nakoľko ruština opisuje pohlavný akt samotný, ktorý pravdepodobne zahŕňa aj spoluprácu ďalšej osoby, zatiaľ čo slovenčina tento sexuálny podtón chápe čisto ako hrubú nadávku a spôsob, ako niekoho odbiť. Zároveň ide o populárnejší význam tohto slova. 34,7 % respondentov ho používa stále, 18,7 % celkom často, 24 % občas, 20 % ho pozná, ale nepoužíva a len 2,7 % ho nepozná. Napriek tejto motivácii si dovoľujeme konštatovať, že ide skôr o medzijazykové homonymické koreláty.

Vyššie sme konšatovali, že viaceré porovnávané koreláty v ruštine a slovenčine sa vyvíjali paralelne. Síce miestami pozorujeme významné sémantické rozdiely alebo odchýlky, vidíme zároveň istú jazykovú tendenciu k zachovaniu rovnakej či podobnej formálnej zhody. Oba jazyky však majú repertoár derivátov, ktoré u toho druhého priamy ekvivalent ani korelát nemajú, napríklad:

Dojebaný

V *Slovníku slovenského slangu* nájdeme päť významov u prídavného mena dojebaný⁴⁴: 1. pokazený (Maroš sa mi hral so Spotify algoritmom a teraz ho mám celý dojebaný. Kokot jeden.); 2. zbitý, zmlátený (Maroš došiel zo šenku dojebaný s modrým okom. Vraj si furt požičiaval peniaze a niekto už mal dosť.); 3. opitý, sťatý (Fuj do piči. Takto dojebaný z dedkovej pálenky som ešte nebol.); 4. unavený, ukonaný (Nechajte ma, nevolajte mi, som dojebaná z roboty.); 5. znemožnený, vyhrešený (Dojebaný šéfom, šenkom a životom, Maroš sa pobral domov so slzami v očiach.). Význam „pokazený“ nikto v dotazníku neoznačil možnosťou *Nepoznám* a až 52 % respondentov ho používa stále.

⁴² AXMETOVA. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. [cit. 26-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

⁴³ HOCHÉL. 1993. *Slovník slovenského slangu*, s. 132

⁴⁴ HOCHÉL. 1993. *Slovník slovenského slangu*, s. 66

Ruština prídavné meno *доёбанный* ani prídastie *доёбанный*, ktoré by mali totožné alebo podobné významy, nemá. Pozorovaním sme si však všimli, derivát s prefixom, ktorý by mohol byť považovaný za ekvivalent 4. slovenského významu „unavený, ukonaný“. Konkrétne ide o slovo *заёбанный*⁴⁵ – 1. *уставший, замученный*. V slovenčine tento význam nepozná 9,3 % respondentov, 38,7 % ho pozná, ale nepoužíva, 22,7 % ho používa občas, 20 % celkom často a 9,3 % stále.

Vzhľadom na menšiu mieru používania 4. významu oproti 1., ktorý však v T. V. Achmetovovej slovníku nemá korelát, si dovoľíme pokladať prídavné meno *dojebaný* za slovo bez formálneho ekvivalentu v ruskom jazyku.

Ujebať si

Dané heslo aj významy sme si v našom výskume znova dovolili definovať sami: 1. prdnúť si (Fuj! Kto si tu ujebal?) a 2. ukradnúť si niečo (Dnes ráno som si ujebal bicykel spred Jednoty. Nejaký kokot ho tam nechal len tak stáť, tak prečo by som nezobral?). Oba výrazy sú často využívané, prvý význam stále používa 36 % respondentov a 8 % ho nepozná, druhý stále používa 28 % a 5,3 % ho nepozná.

Nastáva tu ale rovnaký problém ako u slovesa *jebať si* uvedeného vyššie. Od koreňa *-еб-* v ruštine nachádzame deriváty *ебнуть*: 3. *украсть, спиздить* a *съебёхать*⁴⁶: 1. *украсть*, čiže „ukradnúť“. Za najbližšie ekvivalenty by sme mohli považovať znova slová odvodené od koreňa *-пизд-*, napr. *упиздить* a *упиздаюлить*⁴⁷, takisto s významom „*украсть*“. Nakoľko ale ide o slová s odlišným koreňom, dovoľíme si tvrdiť, že sloveso *ujebať si* je bez formálneho ekvivalentu.

Tvorenie obscénnej lexiky od koreňa *-хуй-/chuj-* v ruštine a slovenčine

Poslednú si predstavíme časť s tvorením obscénnej lexiky od koreňa *-хуй-* v ruštine a slovenčine a definovanie základnej sémantiky koreňovej morfémy *-хуй-/chuj-*.

Koreňová morféma *-chuj-* si privlastnila vulgárny význam „penis“ až v 20. storočí. E. Králik uvádza, že praslovanské **chujь* sa usúvzťažňuje s albánskym *hu* (**skuja*) „kôl,

⁴⁵ АХМЕТОВА. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. [cit. 26-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

⁴⁶ АХМЕТОВА. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. [cit. 26-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

⁴⁷ Tamže [cit. 26-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

penis“ a ďalej s praslovanským **chvoja*, kde môžeme nájsť aj možný výklad⁴⁸. Chvoja znamená „čečina“ a používa sa približne od 13. storočia, pričom praslovanské **chvoja* má ako východisko indoeurópske **sk(h)uoi-*, **sk(h)ui(i-)* s významom „ihlica, osteň, trň (na rastline)“⁴⁹. Pri slove chuj Ľ. Králik usudzuje, že z významového hľadiska išlo pri pomenovaní o „niečo ostré“, resp. sa toto pomenovanie vyvinulo do slova chvoja, konár, ostrá palica alebo kôl, a z tohto sa ďalej vyvinuli na slovo *chuj*, čiže penis.

Slovenčina ale slovo chuj používa ako miernejšie pomenovanie mužského pohlavného orgánu, rovnako ako aj slová odvodené od tohto koreňa ako chujovina, nachuj a pod. Používajú sa ako miernejšia varieta vulgárnejšieho slova *kokot*, ktoré je Slovákmi vnímané ako silno vulgárne a slová kokotina a nakokot pôsobia ostrejšie. V ruštine zasa koreňová morféma *-xyŭ-* a slová od nej odvodené sú vnímané rovnako silno ako slovo *kokot*. Z toho dôvodu sme si dovolili v práci venovať pozornosť aj tomuto obscénnemu výrazu, jeho odvodeninám, ako aj poznateľnosti medzi respondentmi.

Etymológia slova *kokot* v zmysle „penis“ (od 12. st.) súvisí s praslovanským **kokotъ*, čo pôvodne znamenalo kohút. Kohút (od 16. st.) taktiež pochádza z praslovanského **kogutъ*, ktoré Ľ. Králik opisuje ako možnú expresívnu obmenu výrazu **kokotъ*. Ďalej píše, že názov *kokot* je zvukomalebného pôvodu typu *ko-*, ktorý znázorňuje hlas hydiny (ako príklad uvádza nárečové *kokoš* „kohút“). Súčasný význam slova *kokot* môžeme porovnať aj s bulharským a macedónskym dialektovým *kur* (кyp) „kohút; penis“, slovenským *vták*, ktoré je používané vulgárne pre „penis“ a iné⁵⁰.

Chuj a kokot

V predchádzajúcej časti sme spomínali, že pre ruské *xyŭ* existujú v slovenčine dva výrazy: chuj a kokot. Preto považujeme za vhodné ich rozoberať bok po boku a zhodnotiť frekvenciu ich používania a emocionálnu sémantiku v porovnaní s ruštinou.

Slovo chuj⁵¹ B. Hochel uvádza v slovenčine ako majúce tri homonymické podoby. V dotazníku sme sa rozhodli spojiť *chuj*¹ a *chuj*², ale *chuj*³ s významom „druh karetnej hry“ sme vynechali, pretože sme ho pokladali za neaktuálny. Vznikli nám teda 4 významy: 1. mužský pohlavný orgán (Má bradavicu na chujovi.); 2. nelichotivé pomenovanie človeka; hlupák, truľo (Ty si dobrý chuj!); 3. ostrá nadávka (Ty prijebaný chuj!); 4. (ako citoslovce

⁴⁸ KRÁLIK, Ľ. 2019. *Stručný etymologický slovník slovenčiny*, s. 226

⁴⁹ Tamže, s. 227

⁵⁰ Tamže, s. 276

⁵¹ HOCHEL. 1993. *Slovník slovenského slangu*, s. 89

a častica) ostrý zápor, nie, nič (Neviem ani chuj.). Ruská lexéma *хуй*⁵² má podľa Achmetovovej dva významy: 1. *мужской половой член* a 2. *человек*.

Chuj a *хуй* sa teda zhodujú v oboch prípadoch vo významoch 1. a 2., pričom v slovenčine význam 1. nepozná 10,7 % respondentov, 56 % ho pozná, ale nepoužíva, 21,3 % ho používa občas, 1,3 % celkom často a 10,7 % stále. Pri druhom význame nikto neoznačil možnosť *Nepoznám*, 12 % daný význam pozná, ale nepoužíva, 14,7 % ho používa občas, 28 % celkom často a 45,3 % stále.

Pri našom štvrtom slovenskom význame, čiže ako citoslovce či časticu, B. Hochel uviedol aj tvar *chuja*², resp. my si ho dovoľíme kontextovo uviesť v spojení „Neviem ani chuja.“, ktoré nachádzame aj u T. V. Achmetovovej v tvaroch *не хуя* – 1. *ничего* a *ни хуя*⁵³ s tromi významami: 1. *ничего*; 2. *абсолютно нет*; 3. *никак*.

Čo sa týka slova kokot⁵⁴, v tomto prípade sme slovenské homonymické heslá ponechali oddelene. Dôvodom boli 2 významy u slova *kokot*¹: 1. mužský pohlavný orgán (Má kokot medzi očami.); 2. hrubá nadávka alebo vulgárne pomenovanie človeka (Väčšieho kokota nepoznám.) a dva významy u *kokot*²: 1. prejav záporu, nie, nič (Ale kokot!); 2. ejha, doparoma (Kokot! Som sa potkla.). Oba významy *kokot*¹ sú respondentmi frekventovane používané – 42,7 % a 62,7 % ich používa stále, 20 % a 17,3 % celkom často, 16 % a 12 % občas, 20 % a 8 % ich pozná, ale nepoužíva a len u významu „mužský pohlavný orgán“ označilo 1,3 % možnosť *Nepoznám*. Tieto dva významy sú takisto tým ruským u slova *хуй*.

Na základe našich zistení si dovoľujeme konštatovať, že chuj – *хуй* a chuj, resp. chuja – *хуя*, resp. *ни/не хуя* sú klasickým príkladom medzijazykových polysémických korelátov, ale vzhľadom na to, že v slovenčine chuj figuruje ako miernejší vulgárny výraz považujeme slovo kokot za vhodnejší ekvivalent z hľadiska emocionálneho zafarbenia.

Chujovina a kokotina

Chujovina⁵⁵ aj kokotina⁵⁶ majú obe po dva výrazy, ktoré sú v podstate rovnaké, ale aj tak si ich v uvedenom poradí vypíšeme: 1. hlúpy čin, udalosť; hlúposť, sprostosť (Už mi daj pokoj. Nebaví ma tie tvoje chujoviny dookola počúvať.); 2. drobná, bezvýznamná, zanedbateľná

⁵² АХМЕТОВА. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. [cit. 26-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

⁵³ АХМЕТОВА. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. [cit. 26-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

⁵⁴ HOCHEL. 1993. *Slovník slovenského slangu*, s. 97

⁵⁵ Tamtže, s. 89

⁵⁶ Tamtže, s. 97

vec, udalosť, čin, činnosť, chujovinka (Hento je chujovina, to nemusíš robiť.) a 1. hlúposť, sprostosť, nezmysel (Čo za kokotiny mi tu vyprávaš?); 2. hlúpa alebo drobná, zanedbateľná vec, udalosť; kokotinka (To je kokotina, to nerieš.). Pri významoch slova chujovina neoznačil možnosť *Nepoznám* a 54,7 % a 48 % respondentov ho používa stále. Významy slova kokotina stále používa 61,3 % a 50,7 % respondentov, pričom pri druhom význame len 1,3 % označilo možnosť *Nepoznám*.

V ruštine nachádzame slová *хуёвина*⁵⁷ 1. *ерунда, плохое дело, вещь*, a *хуёвинка*⁵⁸ 1. *неприятность*, resp. „neprijemnosť“ (aj ako vlastnosť) alebo „mrzutosť“. Dovoľujeme si teda konštatovať, že aj v prípade slov chujovina – *хуёвина* ide o klasický prípad medzijazykových polysémických korelátov, ale aj tu platí, že kokotina je vhodnejší ekvivalent, čo sa týka emocionálnej intenzity. Slová chujovinka – *хуёвинка* sú zase na základe našich zistení skôr medzijazykové homonymické koreláty.

Predstavíme si ešte dve výrazové jednotky bez formálneho ekvivalentu od koreňa *-хуй-*.

Kokotiť sa

Hoci toto sloveso v slovníku B. Hochela nájdeme hneď s dvoma významami: 1. hlúpnuť, osprostievať, debilnieť, bláznieť (Maroš sa každým dňom kokotí viac a viac. Debil jeden.); 2. robiť žarty, šalieť, bláznieť sa, šaniť (Čo sa tu kokotíte? Do práce!)⁵⁹, napriek tomu v oboch prípadoch 54,7 % a 61,3 % respondentov označilo možnosť *Nepoznám*, hoci 5,3 % údajne oba významy používa stále. Nakoľko koreň *-kokot-* v ruštine nie je a v slovenčine sme nenašli derivát od koreňa *-chuj-*, vďaka ktorému by sme vedeli dohľadať možný ekvivalent, považujeme toto sloveso za lexému bez formálneho ekvivalentu.

Pokokot

Ide o slovo, ktoré sme si zadefinovali jedným významom – 1. mať niečoho veľa (Žiadny ďalší projekt robiť nebudem, mám toho pokokot.). Žiaden z respondentov neoznačil možnosť *Nepoznám*, 10,7 % daný výraz pozná, ale nepoužíva, 12 % ho používa občas, 25,3 % celkom často a 52 % stále.

⁵⁷ АХМЕТОВА. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. [cit. 26-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

⁵⁸ Tamže [cit. 26-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

⁵⁹ HOCHEL. 1993. *Slovník slovenského slangu*, s. 97

Slovník T. V. Achmetovovej ponúka možné ekvivalenty *до хуя*⁶⁰ – 1. *много*, a spojenie *до хуя и больше*⁶¹ – 1. *очень много*, čiže „veľa“ a „veľmi veľa“. Síce ani v tomto prípade nepozorujeme medzijazykovú polysémiu či homonymiu, ale zato si dovoľujeme skonštatovať, že príslovky *поколот* – *до хуя* sú možné funkčné ekvivalenty, hoci inak v ruštine ekvivalent pre slovo *поколот* nenájde.

Záver

Na záver skonštatujeme, že analýza nami vybraných derivátov od základov slov *-xyŭ/-chuj-* a *-eŭ/-jeb-* ukázala, že slovenský a ruský jazyk sa aj v tejto sfére rozvíjali čiastočne podobne, no v istých prípadoch sa práve medzijazykovou homonymiou preukázalo, že hoci si jednotlivé lexémy ponechali formálne (takmer) identickú podobu, tak sa významovo rozchádzali. Takisto sme zistili, že ruština má výrazne viac obscénnych lexém a väčšinou v nich nenájde viac ako jeden či dva významy, zatiaľ čo slovenčina ich pozná podstatne menej, ale zato v nej nachádzame viacero významov spojených s jedným slovom (v prípade slovesa *jebať* až 7). Našli sme okrem iného aj mnoho klasických príkladov medzijazykovej polysémie, čím sa potvrdzuje hypotéza, že spoločná história slovenského a ruského jazyka vplývala aj na vývin obscénnej lexiky. Je prirodzené, že oba slovanské jazyky majú mnoho spoločných aj odlišných črt – podkapitoly rozoberajúce tvorenie obscénnej lexiky od koreňov *-xyŭ-* a *-eŭ-* dokazujú, že oba jazyky majú výrazové prostriedky úplne odlišné bez formálnych ekvivalentov, čo len ďalej potvrdzuje kontinuálny a nepretržitý vývoj ich slovných zásob. Na základe našich zistení si dovoľujeme tvrdiť, že problematika obscénnej lexiky je najmä v slovenskom prostredí málo skúmaná. Hoci za posledné roky môžeme pozorovať nárast článkov a výskumov tohto typu, nedá sa tvrdiť, že by daná téma bola vyčerpaná. Obscénna lexika bola a naďalej bude živou súčasťou hociktorého jazyka, a preto považujeme za adekvátne venovať jej špecifikám pozornosť nielen v rámci jedného jazyka, ale aj komparatívne, ako sme to dokázali aj v tejto práci.

Zároveň považujeme za dôležité poukázať na potrebu aktualizácie slangových slovníkov. V teoretickej časti sme uviedli niekoľko nami pridaných príkladov, ktoré sa v *Slovníku slovenského slangu* B. Hochela nenachádzali. Slovník vyšiel v roku 1993 a odvtedy si slovenská obscénna lexika prešla rôznymi zmenami: lexémy zastarali alebo

⁶⁰ AXMETOVA. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. [cit. 26-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

⁶¹ Tamže [cit. 26-3-2025]. Dostupné na internete: < https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tatjana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30 >

vznikli nové. Tieto trendy sme si všimli aj vďaka dotazníku, kde respondenti mohli zaznačiť znalosť či neznalosť Hochelových aj našich hesiel. Samozrejme si uvedomujeme, že úsilie a prostriedky potrebné na takýto úkon sú v najbližšej dobe nerealistické, ale dúfame, že v budúcnosti sa nájde príležitosť vytvorenia aspoň online databázy, ktorá by bola jednoduchšia na aktualizovanie a zároveň by (v prípade paralelnej cudzojazyčnej databázy) potenciálne poslúžila aj v oblasti translatológie.

Literatúra:

Brezové listiny. In: *Encyclopaedia Beliana*. 1. vyd. Bratislava : Encyklopedický ústav SAV; Veda, 2001. 686 s. ISBN 80-224-0671-6. Zväzok 2. (Bell – Czy), 686 s.

BUDOVIČOVÁ, V. 1990. *Jazykové tabu v medzijazykovej komunikácii*. In: *Studia Academica Slovaca 19: Prednášky XXVI. Letného seminára slovenského jazyka a kultúry*. Bratislava: Alfa, 1990, s. 25 – 46.

ĎURAŠKOVÁ, J. 2005. *Tabuizovaná lexika v kolektívne tvorenej poviedke na stránkach internetového časopisu InZine*. In: *VARIA XII: Zborník materiálov z XII. Kolokvia mladých jazykovedcov (Modra—Piesok 4. – 6. 12. 2002)*. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, 2005, s. 125 – 130.

GAJARSKÝ, L. 2021. *Rusko-slovenská jazyková homonymia (monografia)*. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2021. 124 s.

GOLONOVÁ, H. et. al. 2006. *Vulgarizmy v deviatich jazykoch*. Český Těšín: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, s.r.o., 2006. 136 s. ISBN 978-80-7360-486-8.

HOCHEL, B. 1988. *Tabuizované slová v slovenčine*. In: *Studia Academica Slovaca 17: Prednášky XXIV. Letného seminára slovenského jazyka a kultúry*. Bratislava: ALFA, 1988, s. 179 – 187.

HOCHEL, B. 1993. *Slovník slovenského slangu*. 1. vyd. Bratislava: HEVI 1993. 185 s. ISBN 80-85518-05-8.

KAČALA, J. (ed.) 2003. *Krátky slovník slovenského jazyka 4*. Dopln. a upr. vyd. Bratislava: Veda 2003. 985 s. ISBN 80-224-0750-X

KRÁLIK, Ľ. 2019. *Stručný etymologický slovník slovenčiny*. 2., opr. vyd. Bratislava: Veda, 2019. 704 s. ISBN 978-80-224-1767-9.

MARIČOVÁ, D., SLANČOVÁ, D. 2000. *Vulgarizmy v súčasnej (mestskej) komunikácii*. In: *Sociolinguistica Slovaca 5: Mesto a jeho jazyk*. Bratislava: Veda, 2000, s. 194 – 201.

- MISTRÍK, J. 1997. *Štylistika*. 3. opr. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997. 598 s. ISBN 80-08-02529-8.
- ORAVEC, J., BAJZÍKOVÁ, E., FURDÍK, J. 1984. *Súčasný slovenský spisovný jazyk: Morfológia*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1984. 232 s.
- PATRÁŠ, V. 1997. *Obscénnosť a jej sociolingvistické parametre (na fragmentoch prózy 90. rokov)*. In: *Studia Academica Slovaca* 26. Bratislava: Stimul, 1997, s. 83 – 95.
- POPOVIČOVÁ SEDLÁČKOVÁ, Z. 2013. *Slang v mládežníckom diskurze*. Bratislava: Filozofická fakulta UK v Bratislave, 2013. 182 s.
- RAJČANOVÁ, A. 1997. *Tabuizovaná lexika v lexikografickom spracovaní (diachrónny prehľad)*. In: *VARIA VI: Zborník zo VI. Kolokvia mladých jazykovedcov (Modra—Piesok 27.—29. 11. 1996)*. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, 1997, s. 208 – 217.
- RAZVRATNIKOV, B. S. 1979. *Elementary Russian Obscenity*. 1979. In: *Maledicta: The International Journal of Verbal Aggression*. 1979, roč. 3, č. 2, s. 197 – 204.
- SEDLÁČKOVÁ, Z. 2010. „Vôbec nie som vulgárny, ja len používam slang.“ In: *VARIA XIX, Zborník plných príspevkov z XIX. Kolokvia mladých jazykovedcov (Trnava – Modra-Harmónia 18. – 20. 11. 2009)*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2010, s. 327 – 334.
- SEDLÁČKOVÁ, Z., SOKOLOVÁ, J. 2012. *Frekvencia vulgarizmov na stredných školách v bratislavskom kraji*. In: *Fiatal Szlavisták Budapesti Nemzetközi Konferenciája I*. Budapest: ELTE BTK, 2012, s. 54 – 59.
- Slovenský národný korpus – web-6.0. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2022. Dostupný z WWW: <https://korpus.sk>. [cit. 25-3-2025]
- ZELENÝ, A., et al. 1991. *Najkratší slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Archa, 1991. 80 s. 80-7115-020-7.
- БЕКАСОВА, Е. Н. 2015. *Слово, направляющее жизнь (к проблеме динамики и употребления инвектив в современной языковой ситуации)*. In: *Филологический класс*. 2015, roč. 13, č. 2, s. 57 – 61.
- ВАРЕНИНА, Л. П. 2023. *Табуированная лексика в английском и русском языковом сознании*. In: *Современное педагогическое образование*. 2023, roč. 7, č. 1, s. 334 – 337.
- КОВАЛЁВ, Г.Ф. 2021. *Русский мат как часть национального достояния*. In: *Российский гуманитарный журнал*. 2021, roč. 10, č. 3., s. 175 – 192.

- ЛАЗАРЕВ, В. А. 2016. *Реализация инвективной функции обценной лексики во вторичном тексте*. In: *Гуманитарные и социальные науки*. 2016, гоџ. 10, џ. 4, с. 105 – 110.
- ПЛЮЦЕР-САРНО, А. 2005. *Большой словарь мата, Том первый, Лкесические и фразеологические значения слова "ХУЙ"*. 1-е изд. Москва: Лимбус Пресс, ООО, 2005. ISBN 5-8370-0161-1. 392 с.
- РОЗЕНТАЛЬ, Д. Э., ГОЛУБ И. Б., ТЕЛЕНКОВА, М. А. 2010. *Современный русский язык*. 11-е изд. Москва: Айрис-пресс, 2010. 448 с. ISBN 978-5-8112-4098-2.
- РОМОДАНОВСКАЯ, В. А. 2012. *К вопросу о причинах табу в современном русском языке: размышления и заметки*. In: *Сибирский филологический журнал*. 2012, гоџ. 11, џ. 2, с. 64–75.
- РУТ, М.Э. 2012. *О великом русском языке и мате*. In: *Филологический класс*. 2012, гоџ. 10, џ. 2, с. 61–65.
- СЛАБКАЯ, Д. Н., НОВИКОВ, А. В. 2019. *Обценная лексика и её влияние на подрастающее поколение. Исторический аспект*. In: *Педагогический журнал*. 2019, гоџ. 9, № 5А. Ч. II., с. 797–805.
- ТРУБАЧЕВ, О. 1960. *Об этимологическом словаре русского языка*. In: *Вопросы языкознания*. 1960. 9-е изд. № 3. с. 60 – 69.
- ТРУБАЧЕВ, О., et. al. 1981. *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд (ЭССЯ)*. М.: Наука, 1981. с. 252
- УСПЕНСКИЙ, Б. А. 1994. *Мифологический аспект русской экспрессивной фразеологии. Избранные труды. Том 2*. М.: Гнозис, 1994, с. 53–128. ISBN 5-7333-0406-5.
- ФАСМЕР, М. 1964. *Этимологический словарь русского языка*. 1-е изд. Том 1–4. Москва: ПРОГРЕСС, 1964–1973.
- ШКАПЕНКО, Т. М. 2016. *Обценная лексика: о когнитивных механизмах табуизации слов*. In: *Вестник Волжского университета имени В. Н. Татищева*. 2016, №4, том 2.
- ЯНИН, В. Л., ЗАЛИЗНЯК, А. А., ГИППИУС, А. А. 2015. *Новоголодские грамоты на бересте (из раскопок 2001–2014 гг.)*. Москва: Языки славянской культуры. 2015. 288 с. ISBN 978-5-94457-237.

Elektronické zdroje:

BABIČ, S., VOOLAIID, P. 2018. *Swearing: Dissolution into Nothingness*. In: *Studia Mythologica Slavica* 21 [online]. 2018, 21. vyd, [cit. 15-1-2025]. Dostupné na internete: <<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-1RT3A88B/3ea59e68-c9ed-4eee-88fa-026a7fad7af5/PDF>>

DEWAELE, J-M. 2004. *The Emotional Force of Swearwords and Taboo Words in the Speech of Multilinguals*. In: *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 25 [online]. 2004, [cit. 15-1-2023]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/237444929_The_Emotional_Force_of_Swearwords_and_Taboo_Words_in_the_Speech_of_Multilinguals>

DOLNÍK, J. 2009. *Všeobecná jazykoveda. Opis a vysvetľovanie jazyka*. Bratislava: Veda 2009. ISBN 978-80-224-1078-6. [cit. 14-1-2025]. Dostupné na internete: <https://www.juls.savba.sk/pub_vseobecna_jazykoveda.html>

ĐURIN, T., JOVANOVIĆ, I. 2019. *An Intangible But Very Loud Heritage: Swear Words in Serbian*. In: *Revista de etnografie și folclor* [online]. 2019, [cit. 15-1-2025]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/336589682_AN_INTANGIBLE_BUT_VERY_LOUD_HERITAGE_SWEAR_WORDS_IN_SERBIAN>

MUZYKANT, V. L., et. al. 2019. *New media: Invective language transformation of global communication*. In: *XLinguae*. [online]. 2019, 12. roč., č. 1 [cit. 13-1-2025]. Dostupné na internete: <https://www.xlinguae.eu/files/XLinguae1_2019_6.pdf>

OLOŠTIAK, M., et. al. 2020. *Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine*. [online]. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2020. [cit. 15-1-2025]. ISBN 978-80-555-2476-4. Dostupné na internete: <<https://elibrary.pulib.sk/elpub/document/isbn/9788055524764>>

АХМЕТОВА, Т. В. 1997. *Русский мат. Толковый словарь*. [online]. 2-е изд. Москва: Колокол-пресс, 1997. [cit. 26-3-2025]. ISBN 5-7117-0303-X. Dostupné na internete: <https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%90/ahmetova-tat'yana-vasiljevna/russkij-mat#sec_30>

БАЯХМЕТОВА А. А., КАСЬЯНОВА В. П. 2017. *К вопросу о нормированности современного русского языка: понятия и сущность*. In: *Philology* [online]. roč. 2, č. 6, [cit. 14-1-2025]. Dostupné na internete: <http://sciphilology.ru/d/philology_no_6_12_november.pdf>

- ВОЛОШИН, Ю. К., ПОЛИТОВА, Е. А. 2018. *Семиотика и obscene лексика*. In: *Актуальные проблемы филологии и педагогической лингвистики* [online]. 2018, ро́. 11, џ. 4. Dostupné na internete: < <https://cyberleninka.ru/article/n/semiotika-i-obstsennaya-leksika>>
- ЕРМАКОВА, А. В. 2001. *Русский мат как феномен культуры*. In: *Высшее образование в России* [online]. [cit. 15-1-2025]. 2001, ро́. 9, џ. 3. Dostupné na internete: <<https://istina.msu.ru/publications/article/3130208/>>
- ИГНАТЬЕВА, Н. Д. 2016. *Явление междзыковой полисемии в русско-чешской интерференции*. In: *Филологические науки. Вопросы теории и практики* [online]. 2016, ро́. 1, џ. 7-1, [cit. 11-3-2025] Dostupné na internete: <<https://www.gramota.net/article/phil20161526/fulltext>>
- МИХАЙЛИН, В. Ю. 2000. *Русский мат как мужской obscene код: проблема происхождения и эволюция статуса*. In: *Новое Литературное Обозрение*. [online]. 2000, џ. 3. [cit. 20-1-2025]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/277713647_Russkij_mat_kak_muzskoj_obsce_nyj_kod_problema_proishozhdenia_i_evolutia_statusa_Russian_mat_as_a_male_obscene_code_the_problem_of_genesis_and_the_evolution_of_status>
- МОКИЕНКО, В. М. 1994. *Русская бранная лексика*. In: *Русистика* [online]. 1994, №1/2, с. 50 – 73. [cit. 23-1-2025]. Dostupné na internete: <<https://www.rulit.me/books/russkaya-brannaya-leksika-cenzurnoe-i-necenzurnoe-download-26922.html>>
- ПОКАМЕСТОВА, А. П., ПОПОВА, А. Н. 2016. *Влияние социально-временной среды на формирование уровня языкового развития общества*. In: *Современные инновации* [online]. 2016, ро́. 2, џ. 2. Dostupné na internete: <<https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-sotsialno-vremennoy-sredy-na-formirovanie-urovnnya-yazykovogo-razvitiya-obschestva>>
- Справочно-информационный портал gramoty.ru. 2023. [online]. *Грамота № 955*. Институт славяноведения Российской академии наук, © 2023 [cit. 14-1-2025]. Dostupné na internete: <<http://gramoty.ru/birchbark/document/show/novgorod/955/>>
- Справочно-информационный портал gramoty.ru. 2023. [online]. *Грамота № 35*. Институт славяноведения Российской академии наук, © 2023 [cit. 14-1-2025]. Dostupné na internete: <<http://gramoty.ru/birchbark/document/show/staraya-russa/35/>>
- Справочно-информационный портал gramoty.ru. 2023. [online]. *Грамота № 531*. Институт славяноведения Российской академии наук, © 2023 [cit. 14-1-2025]. Dostupné na internete: <<http://gramoty.ru/birchbark/document/show/novgorod/531/>>

PRÍLOHA 1. Medzijazykové polysémické a homonymické koreláty od koreňov -jeb-/-eb- a -chuj-/хуй

Medzijazykové polysémické a homonymické koreláty od koreňa -jeb-/-eb-			
Slovenský výraz od koreňa -jeb-	Ruský výraz od koreňa -eb-	Poznámky	Typ korelátov
dojebať 1. ukončiť súloženie 2. pokaziť, pobabrať čo 3. vynadať komu, znemožniť koho 4. vyhrešiť, vykrsť 5. zbiť, zmlátiť	доебать (+ nedokonavý tvar slovesa - добывать) 1. привести половой акт до эякуляции 2. замучить до изнеможения 3. Ø 4. Ø 5. ~доебёшить - добить	Istú mieru podobnosti pre 5. slovenský význam má aj sloveso доебёшить : 1. <i>добить</i> = 5. <i>dojebať</i>	medzijazyková polysémia
dojebať sa 1. pokaziť sa, pobabrať sa 2. ublížiť si, poraniť sa 3. opiť sa 4. prísť, dôjsť, doterigať sa 5. zbiť zmlátiť	доебаться 1. пристать, прицепиться 2. добиться 3. Ø 4. Ø 5. Ø	Pre 4. slovenský význam v Achmetovovej slovníku nachádzame slová s predponou do- jemu príbuzné: <i>доебнивать</i> , <i>доебнить</i> , <i>доебёхивать</i> , <i>доебёхать</i> , <i>доебёшивать</i> , <i>доебурить</i>	medzijazyková homonymia
ieb 1. ako cit. Bum, бác, tresk, šup, фук 2. častejšie v pl. ako jeby - zálety, drby	ёбс (+ slovo еблысь) 1. трах, брах 2. Ø		formálne ekvivalenty
iebačka 1. súlož, milovanie 2. radodajná žena 3. ťažká práca, drina 4. pipľavá práca, pipľačka	ебля 1. половое сношение, половой акт Ø Ø 2. канитель		medzijazyková polysémia
iebák 1. vyrážka 2. [ja] atraktívny muž, ktorý to ťahá s viacerými ženami, negatívny odtieň	ебака 1. Ø 2. мужчина, любящий ебаться	Pre významy 2. sme našli aj synonymá: <i>ёбарь</i> , <i>ебачь</i> , <i>ебун</i> , <i>ебур</i>	medzijazyková polysémia
iebať 1. súložiť, milovať 2. karhať, hrešiť, krstiť 3. kašľať na niečo, niekoho, opovrhovať niekým, niečím, nemať záujem o niečo, niekoho 4. strácať rozum, preskakovať, bláznieť, hlúpnuť 5. hnevať, zlosť 6. udierať, trieskať, vrázať 7. kaziť, zle robiť	ебать 1. употреблять женщин, сношать 2. ругать 3. донимать 4. Ø 5. плевать 6. Ø 7. Ø	<i>Ебать</i> má svoj 4. výraz <i>клясться, божиться</i> , ktorý sa však nezhoduje so slovenským.	medzijazyková polysémia

<u>jebať sa</u> 1. zdráhať sa, robiť drahoty 2. paprať sa, meriť sa v čom, s čím 3. ísť, motať sa, jebkať sa	<u>ебаться</u> 1. сношаться, вступать в половые отношения, совершать половой акт 2. кагителиться, возиться 3. Ø		medzijazyková polysémia
<u>jebnúť</u> 1. spadnúť, zletieť 2. komu dať facku 3. koho i čo udrieť, tresnúť 4. len 3. os. sg. komu stratiť rozum, osprostieť 5. koho, čo hodiť, dať, položiť 6. do koho, čoho vraziť	<u>ебнуть</u> 1. совершить половой акт 2. ударить 3. украсть, спиздить 4. Ø 5. Ø 6. Ø	Tretí ruský význam, 3. <i>украсть, спиздить</i> , je príbuzný slovenskému <i>ujebať</i> , o ktorom je viac povedané nižšie. <u>ALE: ебнуться</u> = 4. <i>сойти с ума</i>	medzijazyková polysémia
<u>jebnúť sa</u> 1. udrieť sa, buchnúť sa 2. hodiť sa niekam, do niečoho 3	<u>ебнуться</u> 1. совокупиться 2. упасть 3. сойти с ума	Tretí ruský význam, 3. <i>сойти с ума</i> , je skôr príbuzný 4. významu slovesa <i>jebnúť</i> .	medzijazyková polysémia
<u>jebnutosť</u> 1. [ja] hlúposť, sprostosť, nenormálnosť 2. [ja] niekoho negatívna vlastnosť	Ø	Formálne zhodný korelát v ruštine nenájdeme, ale navrhujeme slovo s rovnakým významom – <i>еботня</i> , „ченуха, чушь“. Zaujímavé je aj slovo <i>еботина</i> , ktoré na prvý pohľad možno formálne pôsobí najbližšie slovu <i>jebnutosť</i> , ale významovo sú úplne odlišné, porov. „задунство, скучное занятие“.	bez formálneho ekvivalentu
<u>jebnutý</u> 1. podobné slovu <i>jeblý</i> : hlúpy, sprostý, nenormálny	<u>ёбнутый</u> 1. сошедший с ума 2. упавший	Vhodnejší ekvivalent vzhľadom na významový posun medzi slovami <i>jebnutý-ёбнутый</i> je skôr slovo <i>ебанутый</i> – 1. придурковатый.	medzijazyková homonymia
<u>najebať</u> 1. koho priviesť do druhého stavu 2. koho opiť 3. koho nahnevať, nazlostiť 4. čo nahádzať, vložiť, dať	<u>наебать</u> 1. обмануть 2. набить морду 3. Ø 4. Ø		medzijazyková homonymia
<u>najebať sa</u> 1. veľa súložiť, nasúložiť sa 2. opiť sa, nacengať sa 3. nahnevať sa, nazlostiť sa 4. s čím napratať sa, napracovať sa 5. vojsť, natlačiť sa	<u>наебаться</u> 1. насношаться досыта Ø Ø 2. наработаться до изнеможения Ø	<i>Наёбываться</i> môže byť považované za možné synonymum, ale len s významom: 1. <i>уголять половую жажду</i>	medzijazyková polysémia
<u>objebať</u> 1. čo, čím obložiť, obhádzat', obiť 2. obtrhať, obrúbať, oblámať, obrezať	<u>объебать</u> 1. обмануть, перехитрить Ø	Náš výskum preukázal, že slovenské významy boli respondentom zväčša neznáme.	medzijazyková homonymia

<u>odjebat'</u> 1. odrazit', odrthnúť, odbit' Ø	<u>отъебать</u> 1. отношаты 2. выебать	Achmetovovej slovník ponúka čitateľom viaceré deriváty od slovesa <i>отъебать</i> a ich významy je možné rozdeliť na tri kľúčové oblasti: 1. súloženie (s hrubým a agresívnym podtónom), napr: <i>отъебать, отъебывание, отъебывать, отъебашивание</i> a i., 2. surové zbitie niekoho: <i>отъебашиуть, отъебѣхать, отъебуриуть,</i> 3. odmietnutie, vyhnutie sa niečomu: <i>отъебываться, отъебениться, отъебнуться, отъебуриться</i> a pod	medzijazyková homonymia
<u>odjebat' sa</u> 1. odísť, vytratiť sa	<u>отъебаться</u> 1. отвязаться	Hoci ruské <i>отъебаться</i> vo svojom hovorom význame (napravo) môže predstavovať možný ekvivalent pre slovenský význam 2., nastáva tu istá miera posunu.	medzijazyková homonymia
<u>ojebat'</u> 1. koho, čo prekabátiť, oklamať, prejsť cez rozum, podviesť 2. koho, čo nechať tak, prestať sa zaujímať o 3. čo minúť, prehajdákať, oplieskať 4. koho o čo pripraviť 5. obúchať, otlčať, resp. otrepať, udrieť o	<u>оебать</u> 1. огреть, резко ударить Ø Ø Ø Ø	Väčšina výrazov odvodených od <i>оебать</i> nesie významy v zmysle niekoho udrieť, vraziť niekomu, naraziť do niečoho a v jednom prípade aj vypiť si (alkohol), napr. <i>оебенить, оебнуть, оебѣхать.</i>	medzijazyková polysémia
<u>podjebnúť</u> 1. čo podložiť, podstrčiť 2. koho, uškodiť niekomu, podraziť niekoho, byť zákerný voči niekomu	<u>подъебнуть</u> 1. уколоть в разговоре		medzijazyková homonymia
<u>pojebaný</u> 1. [ja] pokazený 2. [ja] hnusný, zlý, skazený, mizerný	<u>поёбанный</u> 1. неряшливый, неаппетитный 2. грустный, жалький	Pozorujeme tu čiastočnú zhodu v 2. významoch oboch slov.	medzijazyková polysémia
<u>pojebat'</u> 1. koho pomilovať 2. koho vyhrešiť, vykrstiť, vynadať komu 3. koho, čo pokaziť, skaziť	<u>поебать</u> 1. совершить половой акт 2. все равно, безразлично Ø?	Druhý význam slovesa <i>поебать</i> , 2. <i>все равно, безразлично</i> , resp. „to je jedno, nezáleží na tom“ je skôr bližšie 3. významu slova <i>jebat'</i> .	medzijazyková polysémia
<u>pojebat' sa</u> 1. koho, čo pokaziť, skaziť 2. podrbať sa, resp. pretiahnuť, prefiknúť sa (obrazne)	<u>поебаться</u> 1. совершить половой акт Ø	Síce vidno podobnú motiváciu pri významoch 2. a 1. v slovenčine a ruštine v prípade súloženia, ale táto podobnosť je len povrchová. Ruština opisuje pohlavný akt samotný, ktorý zahŕňa aj ďalšiu osobu, zatiaľ čo slovenčina to chápe čisto ako hrubú nadávku a spôsob, ako niekoho odbiť.	medzijazyková homonymia

prejebať 1. predrbať, minúť čo	переехать 1. совершить половые акты с несколькими женщинами		medzijazyková homonymia
prijebať 1. pripevniť, priraziť, pribiť 2. pridať 3. [ja] vraziť niekomu	приехать 1. Ø 2. прибыть 3. Ø	Nami dodaný tretí význam nemá ruský ekvivalent v rámci slovesa <i>приехать</i> , ale nachádzame tu ekvivalent pri menej známom slovenskom 1. pripevniť, priraziť, pribiť a ruskom 2. <i>прибить</i>	medzijazyková polysémia
prijebať sa 1. pripíť sa, podnapíť sa 2. prísť niekam	приебаться 1. придраться, пристать Ø		medzijazyková homonymia
rozjebať 1. rozbiť, zničiť 2. začať a nedokončiť	разебать 1. Ø 2. Ø 3. разорвать, разбить на куски		medzijazyková polysémia
rozjebať sa 1. rozbiť sa 2. rozsúložiť sa	разебаться 1. расстаться, порвать 2. разорваться с чем-то		medzijazyková homonymia
ujsbať 1. usúložiť, umilovať 2. [ja] ukradnúť niečo Ø Ø	уебать 1. выебать 2. Ø 3. Ø 4. Ø		medzijazyková polysémia
ujsbať sa 1. ušúľať sa Ø	уебаться 1. устать 2. совершить половой акт		medzijazyková homonymia
vyjsbať 1. koho zbiť, zmlátiť, vytrieskať 2. s kým, s čím vybabrať, prejsť cez rozum 3. získať súložením 4. čo vyraziť, vyvráť	выебать 1. совершить половое сношение 2. 3. 4.	Potenciálny ekvivalent nájdeme pri treťom slovenskom význame, 3. získať súložením, a ruskom 1. <i>совершить половое сношение</i> , hoci tu nastáva posun, keďže ruské <i>выебать</i> znamená jednoducho „súložiť“ a nenaznačuje, že daným aktom niečo chceme dosiahnuť.	medzijazyková homonymia
vyjsbať sa 1. spadnúť, tresnúť, skydnúť sa, vyvaliť sa 2. na koho, šo vykašľať sa, prestať sa zaujímať o niekoho 3. na čo i kam vyjsť, vystúpiť, vyterigať sa	выебаться 1. устать Ø Ø		medzijazyková homonymia
zajebať 1. zašpiniť, zababrať 2. zaraziť, zatĺcť 3. čo povedať niečo hlúpe	заебать 1. засношать женщину до изнеможения 2. донять, замучить Ø		medzijazyková homonymia
zajebať sa 1. zašpiniť/zababrať sa 2. zamotať sa, zaviazať sa, zakopať sa	заебаться 1. замучиться, устать Ø		medzijazyková homonymia

zliebat' 1. koho vyhrešiť, vykrstiť, pokarhať 2. čo pokaziť, skaziť, pobabrať 3. čo zhodiť, zložiť (opakovane)	сьебать 1. уйти Ø Ø		medzijazyková homonymia
zliebat' sa 1. padnúť, tresnúť 2. opiť sa, doriadiť sa Ø	сьебаться 1. истощиться от ебли 2. истощиться от работы 3. уйти		medzijazyková homonymia

Medzijazykové polysémické a homonymické koreláty od koreňa -chuj-/хуй				
Slovenský výraz od koreňa -chuj-	Slovenský výraz od koreňa -kokot-	Ruský výraz od koreňa -хуй-	Poznámky	Typ koreláty
chuj 1. mužský pohlavný orgán 2. nelichotivé pomenovanie človeka 3. ostrá nadávka 4. (ako citoslovce a častica) ostrý zápor, nie, nič chuja resp. „Neviem ani chuja.“ - nič	kokot 1. mužský pohlavný orgán 2. hrubá nadávka alebo vulgárne pomenovanie človeka kokot 1. prejav záporu, nie, nič 2. ejha, doparoma	хуй 1. мужской половой член 2. человек Ø не хуя - нечего ни хуя 1. ничего 2. абсолютно нет 3. никак	Vzhľadom na to, že v slovenčine slovo chuj figuruje ako miernejší vulgárny výraz považujeme slovo kokot za vhodnejší ekvivalent z hľadiska emocionálneho zafarbenia.	medzijazyková polysémia
chujovina 1. hlúpy čin, udalosť; hlúposť, sprostosť 2. drobná, bezvýznamná, zanedbateľná vec, udalosť, čin, činnosť chujovinka	kokotina 1. hlúposť, sprostosť, nezmysel 2. drobná, bezvýznamná, zanedbateľná vec, udalosť; kokotinka	хуёвина 1. ерунда, плохое дело, вещь хуёвинка 1. неприятность	Hochel pri slove chujovina uvádza ešte formu chujina s rovnakými významami. My sme ho nepovažovali za veľmi frekventovaný a neuviedli sme ho v dotazníku, ale tu ho spomenieme z dôvodu blízkej formálnej podobnosti s ruským хуёня – 1. чепуха, чушь, гадость, 2. непонятная вещь. Hoci sa zdá, že sa slová formálne podobajú, aj tu platí, že хуёня je skôr ekvivalentné slovu kokotina z hľadiska emocionálnej intenzity a zafarbenia. Z tohto dôvodu konštatujeme, že vhodnejšie ekvivalenty sú хуёня – kokotina.	medzijazyková polysémia medzijazyková homonymia

<u>chujový/chujovský</u> 1. hlúpy, sprostý, zlý <u>chujovo</u> 1. hlúpo, sprostoto, zle	<u>kokotský</u> 1. vyjadruje vysokú mieru zápornej vlastnosti, hlúpy, zlý sprostý	<u>хуёвый</u> 1. плохой <u>Хуёво</u> 1. плохо		medzijazyková homonymia
<u>nachuj</u> 1. nahovno, nakokot	<u>nakokot</u> 1. neskl. podst. m. zlý, mizerný 2. prísl. zle, mizerne, nanič	<u>на хуй</u> 1. зачем <u>на хуя</u> 1. почему		medzijazyková homonymia

PRÍLOHA 2. Frekvencia používania jednotlivých výrazov

Prehľad odpovedí

Zatvorené

Odpovede

75



Priemerný čas

24:10



Trvanie

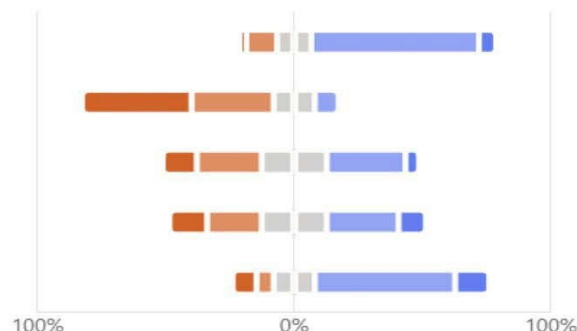
15 Dni



1. Dojebať

● Používam stále
 ● Používam celkom často
 ● Používam občas
 ● Poznám, ale nepoužívam
 ● Nepoznám

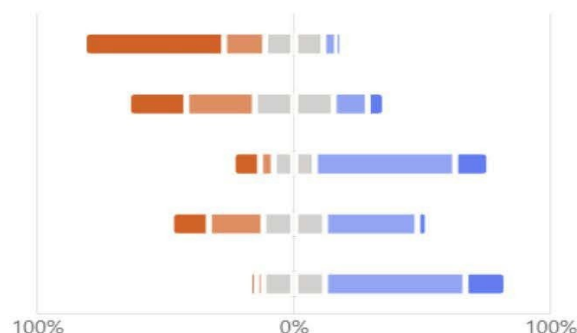
1. ukončiť súloženie (Čo si mi volal? Už som dojebal, tak mám čas.)
2. čo pokaziť, pobabrať (PNka mi dojebala celú výplatu.)
3. koho, vynadať komu, znemožniť koho (Šéf Maroša dojebal pred celým oddelením, že mu neposlal výpisy.)
4. vyhrešiť, vykrsť (Mama ma dojebala lebo som zabudla kúpiť zázvor.)
5. zbiť, zmlátiť (Ani nechod domov lebo ťa riadne dojemem!)



2. Dojebať sa

● Používam stále
 ● Používam celkom často
 ● Používam občas
 ● Poznám, ale nepoužívam
 ● Nepoznám

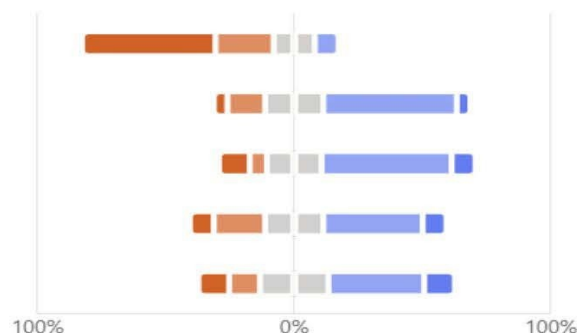
1. pokaziť sa, pobabrať sa (Nenávidím Word. Fotku posuniem o jeden riadok a dojebe sa mi celý text.)
2. ublížiť si, poraniť sa (Zdvíhal som ťažké veci a dojebal sa mi chrbát.)
3. opiť sa (Maroš sa zas kvalitne dojebal. Ja som mu vravel, že tie írské pičoviny nemá piť.)
4. prísť, dôjsť, doterigať sa (Načo si sa sem dojebal? Teba mi tak bolo treba!)
5. unaviť sa (Mal som zostať doma. Zbytočne som sa tu dojebal a ešte aj zadarmo.)



3. Dojebaný

● Používam stále
 ● Používam celkom často
 ● Používam občas
 ● Poznám, ale nepoužívam
 ● Nepoznám

1. pokazený (Maroš sa mi hral so Spotify algoritmom a teraz ho mám celý dojebaný. Kokot jeden.)
2. zbitý, zmlátený (Maroš došiel zo šenku dojebaný a s modrým okom. Vraj si furt požičiaval peniaze a niekto už mal dost.)
3. opitý, štatý (Fuj do piči. Takto dojebaný z dedkovej pálenky som ešte nebol.)
4. unavený, ukonaný (Nechajte ma, nevolajte mi, som dojebaná z roboty.)
5. znemožnený, vyhrešený (Dojebaný šéfom, šenkom a životom, Maroš sa pobral domov so slzami v očiach.)

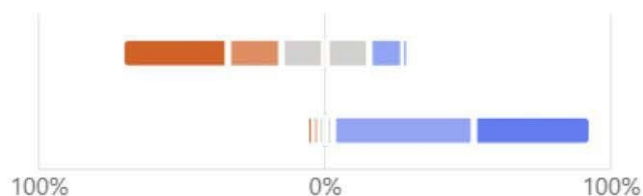


4. Jeb

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. ako citoslovce vo význame: bác, bum, tresk, šup, fuk (Idem po chodníku a zrazu jeb! Zrazu všade vidím sklo a pozostatky...)

2. častejšie v množnom čísle ako jeby: zálety, drby (Po dedine o nej roznášajú jeby.)



5. Jeba

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. [ja] veľmi atraktívna žena [pozn. ja - podobné slovu čaja] (Fíha, to je ale jeba! Hneď by som ju vyjebal.)

2. [ja] môže označovať silu, ktorou ktosi dostal po hlave (Bratovi som dala jebu po hlave lebo zas nepovysával.)



6. Jebačka

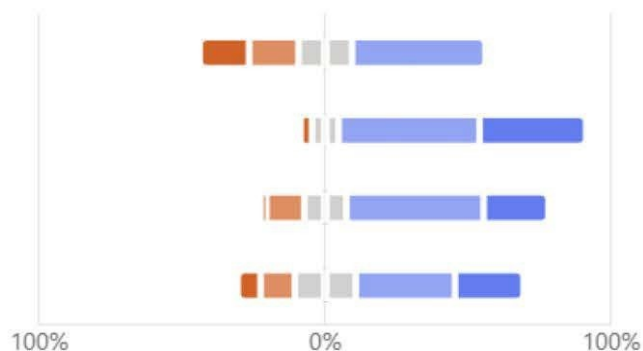
Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. súlož, milovanie (Včera som mal celkom dobrú jebačku.)

2. radodajná žena, žena voľných mravov (Dávali by sme si na ňu pozor, vraj je to taká jebačka.)

3. ťažká práca, drina (Nech mi skúsia povedať v robote, že hovno robím. Je to strašná jebačka - a keď sú takí mudri, nech si to...)

4. pipľavá práca, pipľačka (S bakalárkou to vie byť fakt jebačka.)

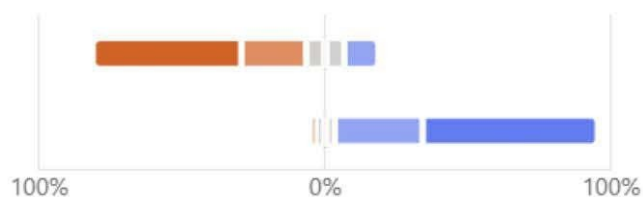


7. Jebák

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. vyrážka (Na ksichte sa mi spravil nechutný jebák.)

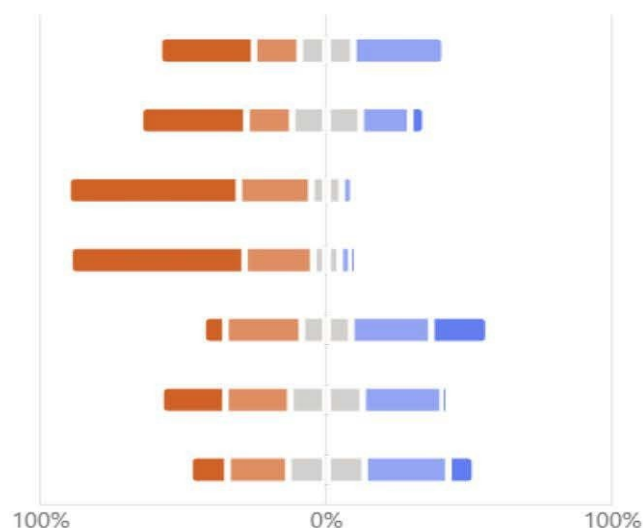
2. [ja] atraktívny muž, ktorý sa ťahá s viacerými ženami, negatívny odtieň (Týpek je jebák - vraj to aj ťahá s viacerými naraz.)



8. Jebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

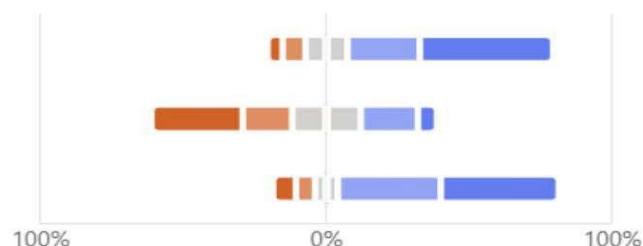
1. koho i bezprostredne - súložiť, milovať sa (Rád jebem.)
2. koho karhať, hrešiť, krstiť (Jebem ti taký názor, Maroš!)
3. koho, čo i na koho kašľať na niečo, niekoho, nestáť o niečo, opovrhovať niekým, niečím, nemať záujem o niečo niekoho...
4. komu, strácať rozum, preskakovať, bláznieť, hlúpnuť (Marošovi dobre jebe. Podľa mňa so starým Janom zas niečo pili.)
5. koho hnevať, zlostiť (Prestaň ma jebať!)
6. do koho, čoho udierať, trieskať, vrážať (Henten kokot mi jebe do brány každý deň. A to len preto, že sme sa pohádali kvôli...)
7. čo kažiť, zle robiť, jebávať opakovane (Prepáč, ale do Klokana ťa už neberieme. Jebeš nám priemer.)



9. Jebať sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

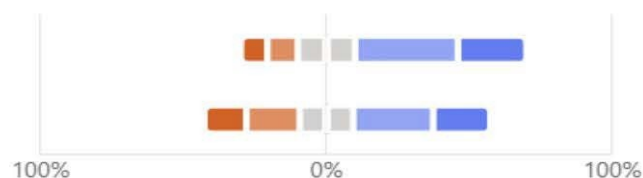
1. zdráhať sa, robiť drahoty, vzpierať sa (Jebe sa tu pred všetkými, aby nemusel zobrať miesto vedúceho.)
2. paprať sa, meriť sa v čom, s čím (Naposledy sa jebem s meraním vodomeroov.)
3. ísť, motať sa, jebkať sa (Ráno som sa šiel jebkať okolo Dunaja, bol pekný výhľad.)



10. Jebať si

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

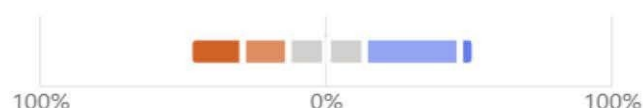
1. ísť (Meškal som na hodinu konzekutívy, tak som si to jebol stovkou a prefrčal mestom. Stihol som!)
2. škrabať, babrať (Tak ja si tu jebem ruky s kysnutým cestom a varením a ty to nechceš jest?!)



11. Jeblina

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

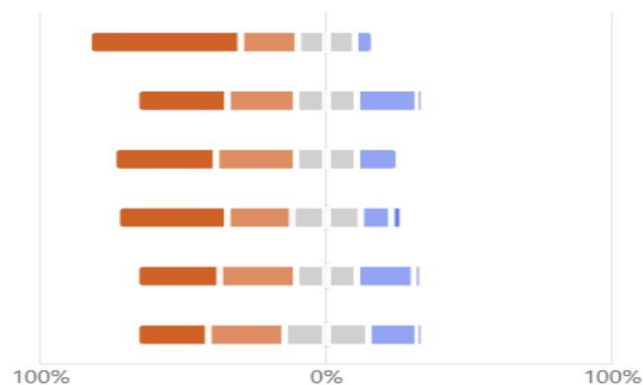
1. [ja] hlúpa, sprostá žena alebo dievča (Bože, ona je taká jeblina - neviem, kde prišla na to, že 7x7 je 53.)



2. Jebnúť

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

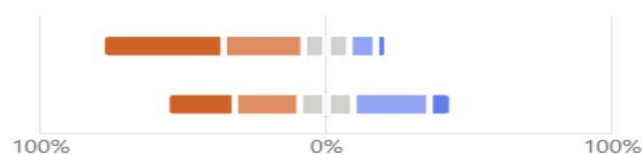
1. spadnúť, zletieť (Maroš! Maroóóóš! Nelez tam---to je kokot. Jebol zo strechy.)
2. komu dať facku (Jebnúť ti by bolo málo.)
3. koho i čo udrieť, tresnúť (Mama otcovi raz za čas jebľa panvicou po hlave. Taká normálka.)
4. len 3. os. sg. komu, stratiť rozum, osprostieť (Môjmu učiteľovi matiky dobre jeblo. Najprv sa začal báť primárnych čísel, potom...
5. koho, čo hodiť, dať, položiť (Áno, prečo nie?! Jebni mi nákup na zem, jak keby to boli handry.)
6. do koho, čoho vraziť (Čo mi je? Tak ty do mňa jebneš mopedom a pýtaš sa, čo mi je?!)



13. Jebnúť sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

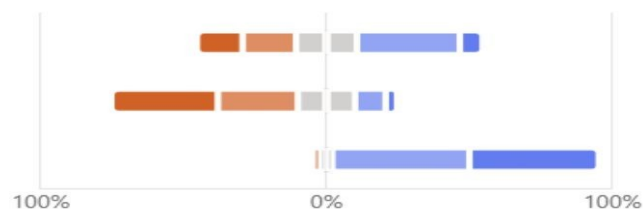
1. udrieť sa, buchnúť sa (Jebľa som sa do kolena.)
2. hodiť sa niekam, do niečoho (Dnes je dosť teplo, idem sa jebnúť do bazéna.)



14. Jebnúť si

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. dať si, dopriať si (Jebni si lieky a choď spať.)
2. udrieť si, buchnúť si (Jebľa som si malíčkcom do stola. :()
3. zasúložiť si (Chceš si so mnou jebnúť?)



15. Jebnutosť

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

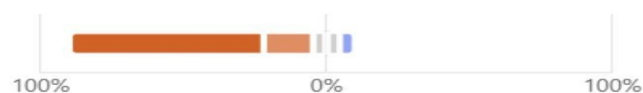
1. [ja] hlúposť, sprostosť, nenormálnosť (Maroš, tvoja jebnutosť nepozná hraníc.)
2. [ja] niekoho negatívna vlastnosť



16. Jebnutý

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. podobné ako jebly: hlúpy, sprostý, nenormálny (Maroš, ty si fakt jebnutý. Nežer piesok!)



17. Najebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

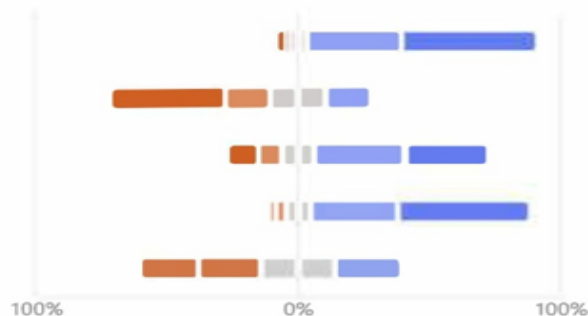
1. koho prineŕť do druhého stavu (Najprv ju najebal a potom zdrhol.)
2. koho opit' (Na chate sme Maroša najebali až tak, že na druhý deň takmer nevidel.)
3. koho nahnevať, nazloŕtiť (Najprv ma tu najebete do nepričŕtnosti a potom čakáte, že vám odpustím?)
4. čo nahádzať, vložiť, dať; najebávať (Najeb to všetko do kufra a sadni si.)



18. Najebať sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. veľa súložiť, nasúložiť sa (Musím povedať, že cez víkend som sa dostatočne najebal.)
2. opit' sa, nacengať sa (Na chate som sa kvalitne najebal. Potom som ogrcal sprchový kút.)
3. nahnevať, nazloŕtiť sa (Najebala som sa hlavne na seba. Mala som sa za seba postaviť.)
4. napratať sa, napracovať sa (Takto som sa v robote ešte nenajebala. Stačilo mi, chcem dovolenku.)
5. vojsť, natlačiť sa (Čo si sa najebal do plného výtahu?)



19. Najebaný

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. opitý (Maroš, ty si zase najebaný, že?)



20. Objebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

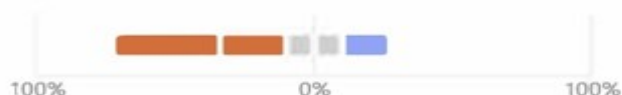
1. čo, čím obložiť, obhádzat', obit' (Objebali sme sprchu kachličkami a hotovo. Je ako nová.)
2. obtrhať, obrúbať, oblámať, obrezat' (Ochvíľu bude treba objebať záhradu od zeliny a pýrov.)



21. Odjebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

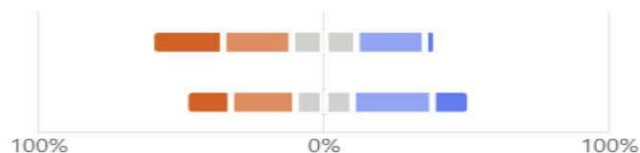
1. odraziť, odtrhnúť, odbit' (Na Šafku vraj odjebalo dekel pre problémy s kanalizáciou.)



22. Odjebať sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

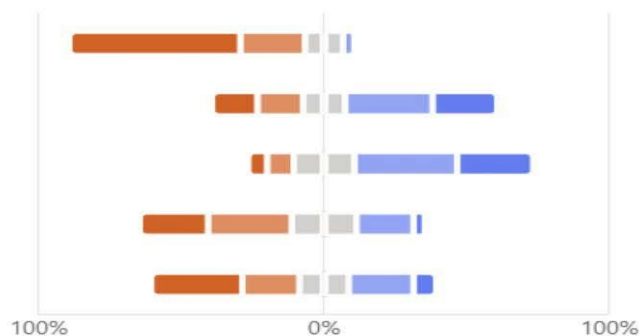
1. odraziť, odtrhnúť, odbiť (Odjebalo sa mi zrkadlo na stene. Myslíš, že tu straší?)
2. odísť, vytratiť sa (Čo keby sa jedného dňa rozhodnem odjebať sa do Krajiny zázrakov a nikdy sa nevrátim? Za mňa to je super...



23. Ojebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

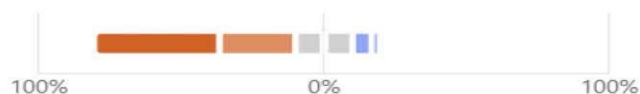
1. koho, čo prekabátiť, oklamať, prejsť cez rozum, podviesť (Ojebali sme systém! Mám o kupón navyše a môžem si ísť na...
2. koho i čo nechať tak, prestať sa zaujímať o (Môžem ho ojebať, čo ma po ňom.)
3. čo minúť, prehajdávať, oplieskať (o peniazoch)
4. koho o čo, pripraviť o (Maroša v kartách ojebali o dom.)
5. obsúchať, otľcť (Nabudúce, keď budeš mať prijebané poznámky, tak ti ich ojebem o hlavu.)



24. Ojebať sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

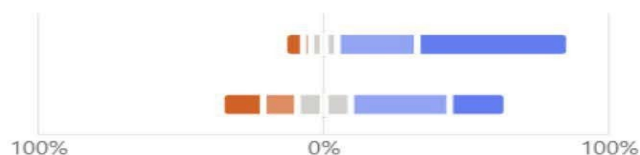
1. dostať sa, vybabrať sám so sebou (Dobre som sa na športke ojebala.)



25. Podjebnúť

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

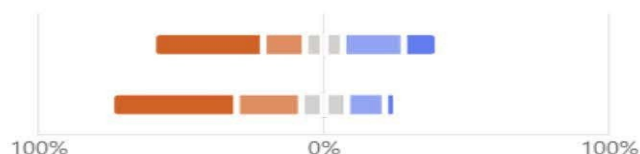
1. čo, podložiť, podstrčiť (Niekoľko mi podjebol list popod dvere.)
2. koho, uškodiť niekomu, podraziť niekoho, byť zákerný voči niekomu; podjebať (Kolegovia ho podjebali pri projekte, teraz za...



26. Pojebaný

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. pokazený (Vďaka tebe mám pojebaný celý víkend. Fakt dík.)
2. hnusný, zlý, skazený, mizerný (Ty pojebaný kokot!)



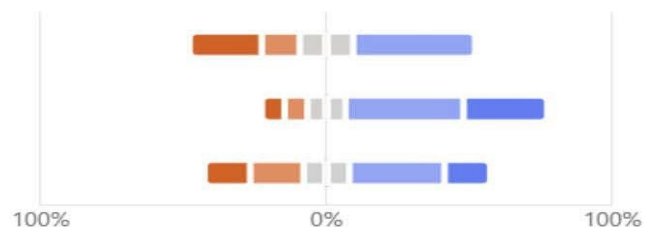
27. Pojebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. koho pomilovať (Aj by som ťa pojebal.)

2. koho vyhrešiť, vykrsť, vynadať komu, pokarhať, znevážiť koho; zdrbať (Musíš ma pojebať za každú pičovinu?)

3. koho čo pokaziť, skaziť (Pojebal si mi skóre v sudoku, už sa s tebou nemienim baviť.)



28. Pojebať sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. pokaziť sa (Jebem takú robotu, zas sa mi pojebal počítač.)

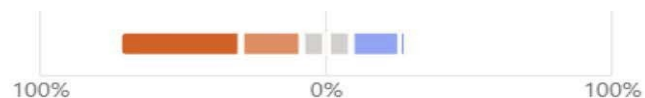
2. podrbať sa, resp. pretiahnuť, prefiknúť sa (Nepáči sa tí? Tak sa pre mňa za mňa aj pojeb!)



29. Prejebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. predrbať, minúť čo (Maroš včera prejebal peniaze na konských závodoch.)

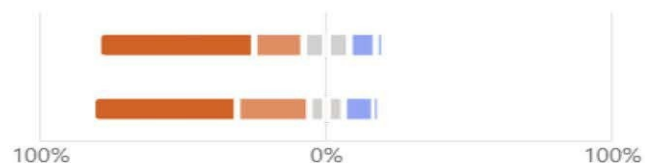


30. Prijebaný

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. [ja] hnusný, zlý, skazený, mizerný (Ty prijebaný hajzel!)

2. [ja] prihlúply, sprostý, polointeligentný (Maroš, ty si už fakt prijebaný? Kto ti povedal, aby si žral tri dni staré lokše?)



31. Prijebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. pripevniť, priraziť, pribiť (Prijebni ten obraz klincom a hotovo.)

2. pridať do niečoho niečo (Do polievky som prijebla trochu korenia.)

3. [ja] vraziť niekomu (Ešte raz mi tu začni hovoriť o Turnaji Mehyho Žbirku a už ti jednu fakt prijebem.)



32. Prijebať sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. pripiť sa, podnapiť sa (Prijebal sa pod obraz Boží.)

2. prísť niekam (Na čo si sa sem prijebal?)



33. Rozjebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. rozbiť, zničiť (Rozjebali mi bicykel.)

2. začať a nedokončiť (Najprv mi tu rozjebeš robotu a potom chceš, aby som ti zaplatila? Pojeb sa!)



34. Rozjebať sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. rozbiť sa (Rozjebala som sa pri turistike.)

2. rozsúložiť sa (Maroš sa vraj na výške dobre rozjebal so všetkým, čo sa hýbalo.)

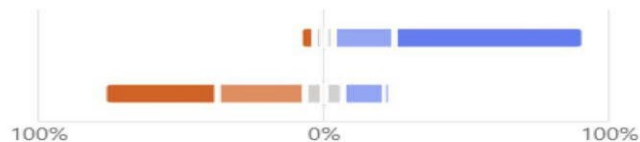


35. Ujebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. usúložiť, umilovať (Ujebal som sa tak dobre, že som sa vyspal ako nikdy predtým.)

2. [ja] ukradnúť (Zase mi ujebali bicykel!)



36. Ujebať sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. ušúľať sa (Dost som sa ujebal na Marošových tančekom na Obchodnej.)



37. Ujebať si

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

[ja] 1. prdnúť si (Fuj! Kto si tu ujebal?)

[ja] 2. ukradnúť si niečo (Dnes ráno som si ujebal bicykel spred Jednoty. Nejaký kokot ho tam nechal len tak stáť, tak prečo by...)



8. Vyjebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

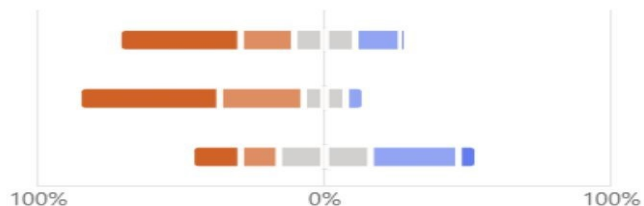
1. koho zbiť, zmlátiť, vytrieskať (Drž hubu, inak ťa tak vyjebem, že ťa vlastná mater nepozná!)
2. s kým, čím vybabrať, prejsť cez rozum (Vyjebali so mnou ako Meko Žbirka s Danom Drevom!)
3. získať súložením (Dano! Že si si vyjebal miesto v Turnaji!?)



39. Vyjebať sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

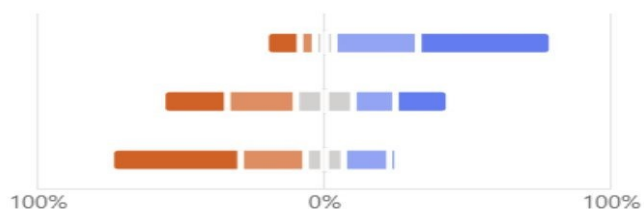
1. spadnúť, tresnúť, skydnúť sa, vyvaliť sa (Vraj sa v Patinciach vyjebal do vane s kyselinou.)
2. na koho, čo vykašľať sa, prestať sa zaujímať o niekoho (Vyjeb sa na ňu, aj tak je to piča.)
3. na čo i kam vyjsť, vystúpiť, vyterigať sa (Bolo ti treba vyjebať sa na Strečno v daždi?)



40. Vyjebaný

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

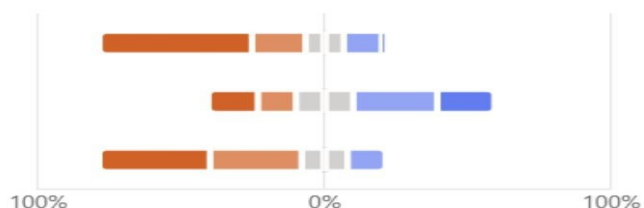
1. prekvapený, užasnúť (Kukal na mňa jak vyjebaný, vôbec nemal šajnu o čom je reč.)
2. prefíkaný, vybíjaný (Braňo, ty vyjebaný betár... Kedy si sa mi hrabal vo vreckách?)
3. vyjadruje vysokú mieru zápornej vlastnosti (zlý, odporný, hnusný, otravný) (Vyjebané dane.)



41. Zajebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

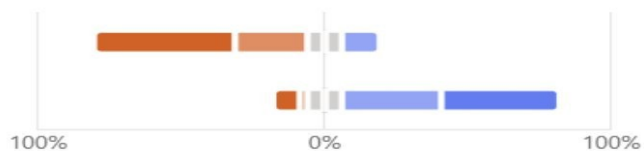
1. zašpiniť, zababrať (Zajebal som ti bicykel blatom, prepáč, viem, že je nový...)
2. zraziť, zatĺcť (Zajeb tam tú dosku a pohni si!)
3. čo povedať niečo hlúpe (To čo zas Maroš zajebal?)



42. Zajebať sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

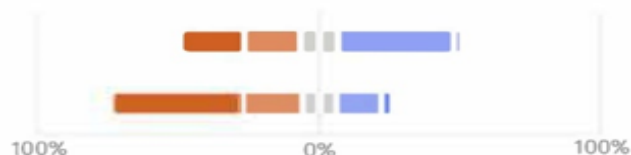
1. zašpiniť sa, zababrať sa (Zajebala som sa kávou. Do piče s takým pondelkom.)
2. zamotať sa, zaviazať, zakopať sa (Zajebala som sa v priekope, ako keby toho nebolo veľa!)



43. Zajebať si

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. zasúložiť si, užiť si súloženie (Čo cica, chceš si zajebať?)
2. zašpiniť si (Zajebal som si topánky.)



44. Zjebať

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

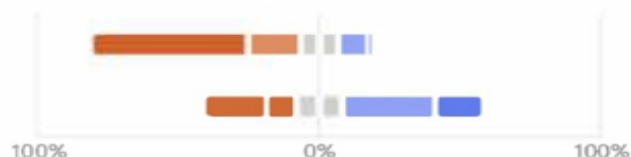
1. koho vyhrešiť, vykrsiť, pokarhať (Mama ma zjebala po tom, čo som zjedla poslednú porciu cheesecakeu.)
2. čo pokaziť, skaziť, pobabrať (Zjebali mi skóre v Crashovi Bandicootovi!)
3. čo zhodiť, zložiť (opakovane); (Zjeb to uhlie do pivnice.)



45. Zjebať sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. padnúť, tresnúť (Kto sem dal schody? Som sa zjebala.)
2. opit' sa, doriadiť sa (Maroš sa v sobotu riadne zjebal.)



46. Chuj

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. mužský pohlavný orgán (Má bradavicu na chujovi.)
2. nelichotivé pomenovanie človeka; hlupák, trufo (Ty si dobrý chuj!)
3. ostrá nadávka (Ty príjebaný chuj!)
4. (ako citoslovce aj častica) ostrý zápor, nie, nič (Neviem ani chuj.)



47. Chujovina

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

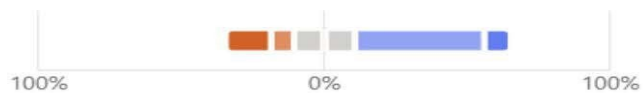
1. hlúpy čin, uďalosť; hlúposť, sprostosť (Už mi daj pokoj. Nebaví ma tie tvoje chujoviny dookola počúvať.)
2. drobná, bezvýznamná, zanedbateľná vec, uďalosť, čin, činnosť; i chujovina (Hento je chujovina, to nemusíš robiť.)



48. Chujový/chujovský

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

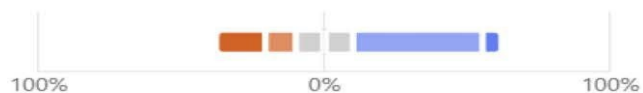
1. hlúpy, sprostý, zlý (To je strašne chujovský nápad. Môžeš so mnou rátať.)



49. Nachuj

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. nahovno, nakokot (Dnes mám nachuj náladu.)



50. Chujstvo

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. [ja] čias negatívna, záporná vlastnosť

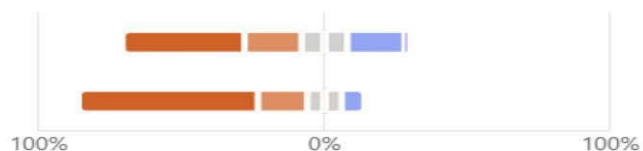


51. Kokot

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. mužský pohlavný orgán (Má kokot medzi očami.)

2. hrubá nadávka al. vulg. pomenovanie človeka (Väčšieho kokota nepoznám.)



52. Kokot (ako častica a citoslovce)

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. prejav záporu, nie, nič, vôbec nič (Ale kokot!)

2. ejha, doparoma (Kokot! Som sa potkla.)

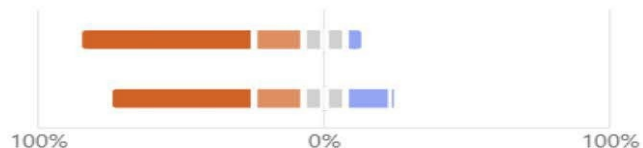


53. Kokotina

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. hlúposť, sprostosť, nezmysel (Čo za kokotiny mi tu vyprávaš?)

2. hlúpa al. drobná, zanedbateľná vec, udalosť; kokotinka (To je kokotina, to nerieš.)



4. Kokotiť sa

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. hlúpnuť, osprostievať, debilniť, bláznieť (Maroš sa každým dňom kokotí viac a viac. Debil jeden.)

2. robiť žarty, šaliť, bláznieť sa, šaniť (Čo sa tu kokotíte? Do práce!)



55. Kokotsky

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. prísl.; veľmi (Mám toho kokotsky veľa.)

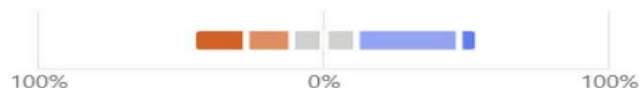
2. hlúpo, sprost, zle (Mám sa kokotsky.)



56. Kokotský

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. vyjadruje vysokú mieru zápornej vlastnosti, hlúpy, zlý, sprostý (Tvoje kokotské názory ma nezaujímajú.)



57. Nakokot

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. zlý, mizerný (Dnes bude nakokot počasie.)

2. zle, mizerne, nanič (Je mi z toho nakokot.)



58. Pokokot

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. [ja] mať niečoho veľa (Žiadny ďalší projekt robiť nebudem, mám toho pokokot.)



59. Skokotiť

Používam stále
Používam celkom často
Používam občas
Poznám, ale nepoužívam
Nepoznám

1. pokaziť, dobabrať (Skokotil sa mi guláš v chladničke.)

2. koho zosmiešniť, priviesť do rozpakov (Skokotili ho pred celou firmou.)



60. Skokotit' sa

● Používam stále ● Používam celkom často ● Používam občas ● Poznám, ale nepoužívam ● Nepoznám

1. zosmiešniť sa, priviesť sa do rozpakov (Maroš sa pred všetkými skokotil, keď sa rozhodol zatancovať kalinku bez prípravy.)

2. ohlúpnuť, osprostieť, stať sa kokotom (Pekne si sa cez prázdniny skokotil.)



II. ČASŤ

PRÍSPEVKY ODBORNÍKOV Z PRAXE



KLÚČOVÉ ZRUČNOSTI PREKLADATEĽOV V BUDÚCNOSTI

Iveta Rohošková

iveta.rohoskova@europarl.europa.eu

Based on the evolution of the translation process at the European Parliament, I have identified four categories of skills that the future translators need to possess. New technologies, neural machine translation, and artificial intelligence have had an impact on the translation profession. They are not threatening the role of the translator, but when applied well and effectively can help to speed up the process of translation and quality assurance and enhance overall quality and consistency of texts. The outputs of NMT and AI make the primary skills of translators as language and intercultural experts more prominent. Nevertheless, the future translators shall possess besides linguistic skills, technical skills (to know how to use different translation tools, plugins and NMT/AI), analytical skills (to know when and which tool to use, as well as to be able to estimate well the quality of NMT/AI) and soft skills (communication and collaboration skills).

Keywords: translation industry, neural machine translation, artificial intelligence, language and intercultural skills, technical skills, analytical skills, soft skills

Písací stroj, diktafón, počítač, textový editor, CAT nástroje, prekladateľské a terminologické databázy, nástroje na kontrolu kvality prekladu, regulárne výrazy, neurónový strojový preklad, veľké jazykové modely, umelá inteligencia – vývoj technológií už dlhodobo ovplyvňuje prekladateľské odvetvie. A aj keď sa niektorým zdá, že najnovšie technológie majú prekladateľov nahradiť, a vývojári to možno i pôvodne zamýšľali, realita je iná.

Neurónový strojový preklad a umelá inteligencia menia dynamiku a rýchlosť prekladateľského trhu a práce, avšak nemenia podstatu prekladateľskej práce. Paradoxne, zároveň poukazujú na jedinečnosť ľudského prekladu a na to, že nevedia nahradiť prekladateľov v ich primárnej zručnosti – v schopnosti pretlmočiť odkaz vyjadrený v jednom jazyku a kultúrnom kontexte do jazyka a chápania inej skupiny ľudí. Vycvičený neurónový strojový preklad, aký používame v európskych inštitúciách, vie síce relatívne dobre preložiť štylisticky nezafarbený text podobný dátam, na ktorých je neustále trénovaný, ale s novým typom obsahu, frazeologizmami a nadväznosťou textu si poradiť nevie.

Napriek tomu je dobré vedieť pracovať s novými technológiami. Podľa potreby a spôsobu použitia vedia uľahčiť a urýchliť proces prekladu, jeho kontrolu a zabezpečenie kvality. Na prekladateľskom trhu je veľkou devízou vedieť prekladať kvalitne, rýchlo a veľa. Dnes už nikto nepochybuje o užitočnosti CAT nástrojov či automatického korektora pravopisu – podobne je to aj s inými, novými prekladateľskými nástrojmi, strojovým prekladom a umelou inteligenciou. Na trhu je veľa typov nástrojov a možností ich uplatnenia a závisí od druhu prekladu, textu a štýlu práce, ktorú pomôcku, akým spôsobom a kedy použiť. Tí, ktorí sú schopní takejto analýzy a posúdenia, vyniknú nielen medzi prekladateľmi, ale môžu sa uplatniť aj ako lokalizační inžinieri.

Analytické zručnosti sa netýkajú len efektívneho výberu a použitia prekladateľských pomôcok, ale aj novej schopnosti, ktorá je nevyhnutná v dnešnom svete strojového prekladu a ktorá prepája svet jazyka so svetom technológií: schopnosti vedieť rýchlo a správne posúdiť, ktorú časť strojového prekladu možno použiť a ktorú treba v slovenčine, v danom kontexte či v danom type textu vyjadriť inak. Strojový preklad a umelá inteligencia totižto často kalkujú a ich výstupy treba kontrolovať a korigovať nielen na sémantickej úrovni, ale aj na gramatickej a stylistickej úrovni.

Hoci by sa mohlo zdať, že technické zručnosti treba mať výlučne pri odbornom preklade, nie je to tak. Prekladateľské a terminologické nástroje, nástroje na zabezpečenie kvality a umelá inteligencia sa dajú využiť a poslúžia i pri preklade umeleckých a audiovizuálnych diel. Umelá inteligencia síce nepomôže s najtrefnejším prekladom inovatívnych obrazných pomenovaní, ale významové objasnenie textu zvládne rýchlo a dobre. Pri umelej inteligencii, rovnako ako pri internetových vyhľadávačoch, však platí, že správnosť všetkých odpovedí, ktoré vám ponúkne, treba vždy overiť alebo vedieť posúdiť na základe vlastných znalostí.

Okrem jazykových, technických a analytických zručností sú aj u prekladateľov dôležité mäkké zručnosti, podobne ako v iných odvetviach. Prekladateľstvo nie je výlučne individuálnou pracovnou činnosťou. Často sa pracuje v tíme alebo aspoň v tandeme s korektorom či korektorkou. Vedieť komunikovať, riešiť problémy a nezhody, zvládať stresové situácie a vedieť si správne rozvrhnúť čas takisto patrí k prekladateľskej práci.

Zdá sa, že zatiaľ sa v prekladateľskej profesii nekoná žiaden prevrat. Nové technológie prekladateľom a prekladateľkám síce prinášajú potrebu nových zručností, no vďaka nim si môžu prácu uľahčiť, urýchliť a skvalitniť. Nové technológie navyše prinášajú aj nové príležitosti, napríklad viac audiovizuálneho prekladu pre streamovacie platformy či

nové pracovné pozície v oblasti lingvistickej dátovej analýzy. A najmä vyzdvihujú jedinečnosť ľudskej tvorivosti, citu pre jazyk a interkultúrnej kompetencie, ktoré stroje – zatiaľ? – nevedia nahradiť.

POTREBA KONTEXTU PRI PREKLADE – PRÍKLAD ROLOVEJ HRY EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Jana Šuverová a Katarína Znamenáčková, generálne riaditeľstvo Európskeho parlamentu
pre preklad, Luxemburg

jana.suverova@europarl.europa.eu, katarina.znamenackova@europarl.europa.eu

The presentation aimed to explore the critical role of context in translation and localization, using the European Parliament's Physical Role Play Game (PRPG) as a case study. The aim of the lecturers was to demonstrate how linguistic ambiguity can only be resolved through specific contextual information and their understanding, including author intent, target audience, and register. Methodologically, the lecturers presented the multi-layered localization process of the PRPG project for 2025, involving 24 languages, over 700 game strings, and 150 minutes of subtitled and audio-described content. The findings revealed that effective localization extends beyond literal translation, requiring specific adaptations for accessibility (e.g., audio descriptions of sentences containing the term CO₂) and gender inclusivity. In conclusion, it was highlighted that context is the essential link between raw text and user comprehension, ensuring that complex institutional messages remain accessible, inclusive, and engaging across diverse linguistic landscapes.

Keywords: Contextual translation, Localization, Target audience, Tone and register, Role Play Game (PRPG), Language accessibility, Ambiguity

Preklad nie je len o slovách: Prečo je kontext pri lokalizácii kľúčový?

V digitálnej ére, kde sa informácie šíria bleskovou rýchlosťou, sa často zabúda na jednu zo základných zložiek efektívnej komunikácie: kontext. Pri preklade komplexných projektov, akým je napríklad **fyzická rolová hra (PRPG) Európskeho parlamentu**, sa ukázalo, že samotná znalosť cudzích slov ani zďaleka nestačí. Bez kontextu (a jeho pochopenia) sa aj tie najjednoduchšie výrazy môžu stať prekážkou v porozumení.

Pasca izolovaných slov

Predstavte si, že dostanete na preklad zoznam samostatných slov ako *chair*, *deal*, *square* či *journey*. Bez ďalších informácií je nemožné určiť ich správny význam, a teda zvoliť zodpovedajúci ekvivalent. Znamená *chair* stolička alebo ide o predsedajúceho schôdze? Je *square* námestie, geometrický tvar alebo označenie pre niekoho staromódneho?

Ani pridanie člena alebo doplnenie slov do krátkeho spojenia nemusia situáciu vyriešiť. Výrazy ako *the Chair*, *the Commissioner* či *the cybersecurity expert* síce naznačujú rolu, no stále neposkytujú dostatok informácií o tom, komu je text určený a aký tón má prekladateľ zvoliť.

Význam kontextu: Zámer, cieľ a tón

Skutočný preklad sa začína tam, kde sa slová spájajú do viet a vety do zmysluplných celkov. Až vo vetách typu „*We're back to square one.*“ (Sme späť na začiatku) alebo „*It is truly challenging times.*“ (Sú to skutočne náročné časy) nadobúdajú slová svoj pravý význam.

Kontext je definovaný štyrmi základnými piliermi:

1. **Zámer:** Čo chce autor textom dosiahnuť?
2. **Význam:** Čo presne daná správa nesie?
3. **Cieľová skupina:** Kto je príjemcom správy?
4. **Tón a register:** Má byť jazyk formálny alebo neformálny? Obsahuje vtipy či kultúrne narážky?

Práve tieto faktory zaisťujú jednoznačnosť a následné správne pochopenie cieľovým publikom.

Konkrétny príklad: Rolová hra Európskeho parlamentu - Physical Role Play Game (PRPG)

Jedným z najkomplexnejších prekladateľských projektov Európskeho parlamentu bola fyzická rolová hra (PRPG) a jej lokalizácia. Táto interaktívna hra je dostupná v mestách ako Brusel, Štrasburg, Luxemburg či Paríž, či už v centrách Europa Experience, alebo v Parlamentáriu (v Bruseli).

V roku 2025 sa generálne riaditeľstvo Európskeho parlamentu pre preklad (DG TRAD) podieľalo na tvorbe novej verzie tejto hry, ktorá sa musela preložiť a lokalizovať, aby bola dostupná v **24 úradných jazykoch EÚ**. Nešlo len o jednoduchý preklad textu, ale o komplexnú lokalizáciu, ktorá zahŕňala:

- redakčné úpravy východiskového anglického scenára,
- lokalizáciu viac ako **700 textových reťazcov** samotnej hry,
- preklad titulkov pre **150 minút videí** (vrátane bilingválnych verzií),
- viac ako **600 textových reťazcov** pre audiozáznamy určené pre nevidiacich a osoby so zrakovým postihnutím.

Detail, na ktorom záleží

Lokalizácia PRPG odhalila, aké dôležité sú nuansy. Napríklad pri preklade audionahrávok pre zrakovo postihnutých nestačí napísať „CO₂“. Pre hlasový výstup musí byť text upravený na „cé ó dva“, aby bol prirodzene zrozumiteľný. Podobne pri technických pokynoch ako „*The mouse moved left*“ je rozdiel medzi doslovným prekladom „*Pohyb myši doľava*“ a užívateľsky vhodnejším „*Kurzor myši sa posunul doľava*“.

Dôležitú úlohu zohrávala aj inkluzivita. Pri identifikácii postáv v hre sa prekladatelia museli popasovať s termínmi ako „*non-binary*“, čo v slovenskom kontexte vyústilo do presného pomenovania „nebinárna osoba“, aby sa zachoval rešpekt k identite postavy. Tomu zodpovedala aj následná úprava prehovoru uvedenej osoby (snaha o takú formuláciu viet, kde nie je explicitne vyjadrený rod).

Záver

Projekt PRPG je jasným dôkazom toho, že kvalitný preklad je výsledkom hĺbkovej analýzy kontextu. Či už ide o text na tlačidle, titulok vo videu, alebo komplexný scenár k hre, každý prvok musí zapadať do širšieho rámca cieľov a potrieb používateľa. Bez kontextu zostávajú slová len prázdnymi schránkami – naopak, vďaka presným kontextuálnym informáciám sa stávajú kľúčom k skutočnému porozumeniu, a teda zamýšľanej použiteľnosti hry.

Zdroje

Pri príprave prezentácie aj tohto príspevku boli použité interné zdroje Európskeho parlamentu, ktoré nie sú publikovateľné.

Elektronický zdroj:

<https://virtual-role-play-game.digital-journey.europarl.europa.eu/#/>

EVENTOVÝ TLUMOTETRIS: LOGISTIKA ÚSPĚŠNÉHO TLUMOČENÍ A ÚSPĚŠNÉHO TLUMOČNÍKA

Libor Nenutil
libor@nenutil.com

This paper examines the logistics of organising events with conference interpreting and the professional practices that make an interpreter a sought-after collaborator. Drawing on the author's experience as both a practising interpreter and an interpreter-consultant, the paper maps the full team required for a successful event and presents practical recommendations: availability, responsiveness, personal branding, ethical conduct, AI-assisted preparation, and the use of checklists. The central argument is that the visible act of interpreting is merely the tip of the iceberg; professional success depends primarily on the organisational, relational, and administrative competencies that remain invisible to the client yet determine whether they call again.

Keywords: conference interpreting, event logistics, interpreter consultant, soft skills, professional development

Úvod

Konferenční tlumočníci se během studia připravují na práci v moderně vybavené kabině s dobrým výhledem na řečníky, fungující technikou a podklady dodanými předem. Praxe na volném trhu bývá výrazně odlišná. Tlumočení ze sklepa, hotelového pokoje či jiné improvizované kabiny není výjimkou. Právě tento rozdíl mezi akademickým ideálem a každodenní realitou vedla autora k tomu, aby se vedle tlumočení začal věnovat i komplexní organizaci akcí s tlumočením. Tuto roli AIIC (Association Internationale des Interprètes de Conférence) označuje jako consultant interpreter.

Tlumočník konzultant nabízí klientovi ucelený balíček: definici potřeb akce, sestavení tlumočnického a technického týmu, koordinaci veškerého vybavení a dohled nad průběhem akce. Samotné tlumočení je v tomto kontextu dílčí částí – často jedinou viditelnou v rámci rozsáhlého procesu.

Příspěvek nabízí poznatky ze dvou perspektiv: co obnáší logistika a koordinace tlumočnické akce, aby do sebe všechny dílky skládačky správně zapadly, a jak jako tlumočník pracovat, aby se organizátoři na něj s důvěrou znovu obraceli.

Tlumočník konzultant a tým akce

Součástí tlumočnické akce je více lidí, než si tlumočníci v roli subdodavatele uvědomují. Nejzřejmějším členem týmu je kolega v kabině – člověk, se kterým tlumočník sdílí materiály, glosáře i pracovní stres. Výběr kolegy má vliv i na kvalitu výkonu. Stejně klíčový je zvukař, který dohlíží na pracovní podmínky na místě: zajišťuje, aby kabina nebyla otočena prosklenou stranou ke zdi, aby v ní byly dvě konzole atp. Tím, že technik, je osobou, která na místě prosazuje pracovní podmínky tlumočnicků a dohlíží na jejich (akustický) komfort po celou dobu konání, zaslouží si alespoň pozdrav a poděkování.

Eventový manažer a produkce jsou dalšími osobami, které tlumočníci ne vždy vnímají jako členy svého týmu. Eventový manažer řeší přípravu: přístup na akci, podklady, ubytování, včetně zajištění toho, aby jména tlumočnicků byla na registraci a aby je bezpečnostní služba vpustila. Produkce je v den akce nejdůležitější spojkou – zajistí heslo k Wi-Fi nebo přístup ke kávě a občerstvení v době krátké přestávky.

Samostatnou a často opomíjenou součástí týmu jsou sami řečníci. Jejich briefing je plnohodnotnou součástí tlumočnické práce. Je třeba umět řečníkům srozumitelně vysvětlit, co od nich tlumočník potřebuje, a požádat je o sdílení podkladů předem. Při briefingu je pak možné ovlivnit, jakým tempem a v jakých úsecích budou hovořit.

Výše uvedené osoby však nejsou jen členy týmu akce. Jsou zároveň potenciálními klienty. Zvukař může doporučit tlumočníka na další zakázku, eventový manažer objednat tlumočení pro jiného klienta, řečník zmínit jméno tlumočníka jinému organizátorovi atd. Způsob, jakým tlumočník s každým z nich jedná, je proto zároveň způsobem, jakým buduje svou profesní vizitku. Ta poté rozhoduje o tom, zda si ho zapamatují jako spolehlivého partnera, nebo jako bezejmennou osobu. Praktická doporučení v následující části vycházejí z předpokladu, že žádoucí je první varianta.

Praktická doporučení pro tlumočníky

Dostupnost a komunikace

Základním předpokladem úspěchu na volném trhu je dostupnost, zejm. na začátku kariéry. Dynamika volného trhu funguje jako kruh: čím více zakázek tlumočník přijme, tím silnější je jeho pozice a tím selektivnější si může dovolit být. V důsledku platí, že tím atraktivnějším se také stává pro nové klienty. Vstup do tohoto kruhu vyžaduje ochotu být k dispozici. Zatímco na dobrého překladatele je klient ochotný si počkat, tlumočnická akce je vázána na konkrétní termín. (Ve výjimečných případech klienti volí datum jednání podle dostupnosti

preferovaného tlumočníka. Taková loajalita se však buduje dlouho a vyžaduje opakovanou dobrou zkušenost.

Komunikace musí být rychlá a jasná. Zdůraznit můžeme také důležitost komunikace telefonické. Hlasový kontakt je první ochutnávkou tlumočnické služby a v době, kdy lze komunikaci delegovat na chatboty, je lidský hlas silnou devizou. Ke komunikační připravenosti patří i okamžitá dostupnost klíčových dokumentů: životopis ve všech pracovních jazycích, naskenované osobní doklady, potvrzení o vlastnictví účtu nebo výpis z živnostenského rejstříku. Klienti spolupráci s tlumočníky, u kterých nemusí na dodání administrativních podkladů čekat, hodnotí příznivě ještě před samotnou akcí.

Osobní značka a cena

Konsistentní profesionální vystupování – vhodný oděv (vždy raději pře/pečlivý než nedostatečný), pozitivní nálada v přítomnosti klienta apod. vytváří obraz spolehlivého partnera. Tento obraz má vyšší hodnotu než jednorázové cenové zvýhodnění. Z hlediska budování značky je žádoucí nastavit si sazby tak vysoko, jak jen trh a zkušenosti dovolují, a pravidelně zdražovat. Vysoká cena selektuje klientelu.

Zvláštní význam v propagaci tlumočníka má tzv. vysoká konsekvita. Simultánní tlumočení je pro mnohé tlumočníky pohodlnější. Konsektivní tlumočení na pódiu před plným sálem je živá vizitka. Tlumočník podává výkon, který jsou přítomní schopni bezprostředně zhodnotit. Navíc v publiku sedí desítky potenciálních klientů.

S budováním značky úzce souvisí etika vůči kolegům: přebírání klientů podbízením ceny poškozuje v konečném důsledku i samotného původce, neboť klienti konkrétního naturelu přitahují klienty sobě podobné.

Komunikace s klientem jako základ úspěchu

Způsob, jakým tlumočník klientovi popisuje technické a pracovní požadavky, rozhoduje o tom, zda je klient vnímá jako zátěž nebo jako přínos. Představme si situaci, kdy tlumočníci musejí klientovi vysvětlit, proč pro jeho akci není vhodné použít tzv. šeptákovou soupravu. Místo sdělení, že kabinu tlumočník potřebuje proto, aby nebyl rušen, lze formulovat následujícím způsobem: „Díky kabině tlumočníci budou ve zvukotěsném prostoru, což zajistí vynikající akustický komfort pro všechny účastníky. Při šeptáku bude akustický komfort omezený, neboť tlumočníci budou sedět v místnosti s ostatními.“ Vždy je nutné

zaměřit se na reálný užitek a přínos pro klienta. Jedná se samozřejmě o dovednost, která vyžaduje takt a trénink.

Příprava s využitím AI nástrojů

S kým bude klient spolupracovat raději? S tlumočníky, kteří se neustále dožadují podkladů nebo s tlumočníky, kteří si poradí sami? I při minimálním množství podkladů lze přípravu zefektivnit jazykovými modely (LLM). Během chvíle a správného promptu je nyní možné vyrobit dvojjazyčný glosář s definicemi a modelovými větami.

Pro práci s rozsáhlými dokumenty je vhodný nástroj Notebook LM, který umožňuje chatovat s nahranými soubory. Zprostředkovatel zaručuje důvěrnost dat. Samozřejmě je třeba k nástroji přistupovat s největší možnou ostražitostí a velmi důvěrné informace mu raději nesvěřovat.

AI zůstává však i nadále pouhou pomůckou. Spodní část trhu, kde by si klient konferenčního tlumočníka stejně nikdy nezaplatil, mohou AI nástroje klidně obsloužit. Nejvyšší část, kde klient požaduje absolutní kvalitu a osobní odpovědnost, zůstává doménou tlumočnicků z masa a kostí.

Checklisty, šablony a statistiky

Opakující se situace není třeba pokaždé řešit individuálně. Základem úspěchu každého podnikání jsou checklisty a šablony pro standardní záležitosti – cenové nabídky, podmínky spolupráce, smluvní ujednání ohledně nahrávání, objednávky techniky, faktury aj. zajišťují konzistentní kvalitu služby bez ohledu na to, jak vytížení zrovna tlumočníci jsou. Schopnost vcítit se do potřeb druhé strany signalizují i taková drobnost jako je faktura pojmenovaná jménem tlumočníka a nikoliv jménem klienta.

Stejně užitečné je sledovat statistiky pracovních dnů. Pocit, že práce ubývá a trh stagnuje, je často pouhou dojmologií. Porovnání skutečných čísel s předchozím rokem zpravidla uvede negativní situaci na pravou míru. Evidovaná data navíc umožňují vědomě plánovat sezónní výpadky jako čas pro odpočinek, nikoliv jako zdroj úzkosti.

Pravidlo 3P pro hodnocení zakázek

Při rozhodování, zda zakázku přijmout, zvl. pokud nejsou zcela dodrženy standardní podmínky, je užitečné pravidlo 3P: *Potěšení* (téma blízké tlumočnickovi), *Portfolio* (přidaná hodnota pro životopis nebo reference) a *Peníze* (odpovídající odměna). Ideální zakázka

splňuje všechna tři kritéria. Přijatelná alespoň dvě. Zakázka nesplňující jedno či žádné nestojí za snížení sazby.

U každé zakázky za zhoršených podmínek je vhodné proaktivně požádat o referenci, potvrzení spolupráce nebo doporučení dalším klientům. Klienti spokojení s odvedenou prací tuto žádost zpravidla rádi vyhoví a tlumočnick si tak buduje portfolio doporučení, které je v oboru účinnějším marketingovým nástrojem než jakákoliv forma placeného zviditelnění.

Závěr

Práce tlumočníka na volném trhu přesahuje samotný akt jazykového převodu. Úspěch závisí na koordinačních, administrativních a mezilidských kompetencích, které klient ne vždy vidí, ale jejichž absence okamžitě poznamená výsledný dojem ze spolupráce.

Tlumočnick, který je dostupný, komunikuje rychle a jasně, aktivně pracuje s řečníky, umí formulovat své požadavky z perspektivy klientova prospěchu a dodává službu konzistentně, se není pro organizátory pouhým dodavatelem, leč nepostradatelným partnerem.

Popsaná doporučení jsou výsledkem zkušeností nabytých při organizaci a realizaci stovek akcí s tlumočením. Jejich hodnota spočívá v přenositelnosti – každé lze uplatnit ihned a bez speciálního vybavení či výcviku.

PREKLADATELIA VŠETKÝCH KRAJÍN, SPOJTE SA (O PREKLADATEĽSKOM AKTIVIZME)

Júlia Sherwood

juliasherwood517@gmail.com

Úvod

Parafrázu komunistického sloganu „Proletári všetkých krajín, spojte sa!“ som si ako názov svojho príspevku zvolila preto, že sa chcem zamerať na menej známy aspekt tradične solitérskej prekladateľskej činnosti – aktivizmus a združovanie.

Prekladateľský aktivizmus máva explicitne politickú podobu počas politických kríz, keď je potrebné mobilizovať širšiu verejnosť a sprístupňovať texty, ktoré vyšli v iných jazykoch. K tejto podobe aktivizmu sa vrátim na záver a v tomto príspevku sa sústredím na to, ako prekladatelia umeleckej literatúry vo Veľkej Británii a USA čelia špecifickým výzvam v anglojazyčnom jazykovom prostredí a predstavím niekoľko oblastí, kde sa im spoločnými silami podarilo dosiahnuť zmeny.

Špecifiká anglojazyčného knižného trhu (s dôrazom na Veľkú Britániu a USA)

K týmto špecifikám patrí celkovo malý záujem o prekladovú literatúru v tejto jazykovej oblasti. Tradičný postoj väčšiny vydavateľstiev by sa zjednodušene dal zhrnúť otázkou: načo by sme mali prekladať diela z iných jazykov? Naša literatúra je predsa svetová. Tento postoj sa veľmi zreteľne odráža v štatistikách, ktoré v r. 2005 zhrnuli Anthony Pym and Grzegorz Chrupała¹. Zatiaľ čo v Británii a USA sa podiel prekladovej literatúry už desaťročia pohybuje medzi 2 – 4 %, podľa zistení týchto autorov v rokoch 1985 – 1992 vo Francúzsku tvorili preklady 15 – 20 %, v Nemecku 11 – 14 %, v Taliansku 25 % a v Španielsku 25 – 26 %. Podľa najnovších informácií tvorili v r. 2026 preklady v európskych krajinách medzi 20 – 40 % celoročnej knižnej produkcie, pričom na trhoch spomínaných krajín prevládali knihy v miestnom jazyku a preklady medzi novými knihami obsiahli 12 – 15 %.²

¹ Anthony Pym and Grzegorz Chrupała, „[The quantitative analysis of translation flows in the age of an international language](#),“ in L M West and A Branchadell (eds.), *Less Translated Languages* (John Benjamins, 2005), 27-38.

² Ed Nawotka: In Europe's Translation Markets English Dominates, Japanese Grows, AI Disrupts: <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/international/international-book-news/article/100121-in-europe-s-translation-markets-english-dominates-japanese-grows-ai-disrupts.html>. Autor vychádza zo 150-stránkovej štúdie *Books in Translation: Trends and Transformations in the European Publishing Market*, ktorej autormi sú Miha Kovač, Rüdiger Wischenbart, Yana Genova, Anja Kamenarič (PDF dostupné cez: <https://thinkpub.eu/materials/the-thinkpub-report-books-in-translation/>).

Angličtina má na svetovom trhu dominantné postavenie, čo dokazuje aj zistenie Andrása Kiséryho³: v r. 2024 preklady angličtiny tvorili okolo 60 % všetkých preložených diel na svete a preklady zo všetkých ostatných jazykov tvorili ostávajúcich 40 %, (preklady z jazykov ako slovenčina sú len nepatrným zlomkom tohto percenta). Rovnaký trend pozorujeme aj v Európe, kde v r. 2026 preklady z angličtiny tvorili 50 – 70 %⁴ Súčasne vyše 20 % celosvetovej knižnej produkcie tvoria knihy v angličtine. Ako píše A. Kiséry: „Ak máte dominantné postavenie v produkcii, preklady pre vás prestanú byť zaujímavé.“

Významný podiel na tom majú komerčné faktory. K nákladom na vydávanie prekladovej literatúry je treba pripočítať odmenu pre prekladateľov – nečudo teda, že pre vydavateľstvá, ktoré chcú v obrovskej konkurencii prežiť, predstavuje stávka na neznámeho autora z inej krajiny neistú investíciu. Na takýto riskantný krok – najmä ak ide o preklady z takzvaných „menších“ literatúr – sa preto odhodlávajú najmä menšie, nezávislé vydavateľstvá, ktoré väčšinou závisia od dotácií zo zdrojových krajín.

A práve tu zohrávajú prekladatelia a prekladateľky mimoriadne dôležitú úlohu. Popri prekladaní fungujú ako literárni agenti – upozorňujú vydavateľstvá na zaujímavé tituly, píšú lektorské posudky a prekladajú ukážky, väčšinou bez nároku či nádeje na honorár, a ponúkajú ich časopisom či blogom. Ako kultúrni ambasádori organizujú literárne podujatia s účasťou autorov, často na nich sami tlmočia či ako marketéri – robia publicitu autorským stretnutiam a zháňajú ľudí, ochotných písať recenzie prekladov.

Viditeľnosť prekladovej literatúry

Tri percentá

O mizivom zastúpení prekladovej literatúry na anglojazyčnom trhu sa našťastie veľa hovorí. Môže za to Chad Post, ktorý vedie na Rochester University v štáte New York nezávislé vydavateľstvo Open Letter Books zamerané na prekladovú literatúru. Je tiež autorom blogu 3 %⁵. V ňom dokumentuje a komentuje postavenie prekladovej literatúry na americkom knižnom trhu. Podiel prekladov vo vydavateľskej produkcii dlhodobo monitoruje aj organizácia Literature Across Frontiers (LAF) (the European Platform for Literary

³ Andras Kisery: “3 percent, 60 percent: the singularity of English in the world of translations”: <https://translationpatterns.substack.com/p/3-percent-60-percent-the-singularity#footnote-6-152386880>

⁴ *Books in Translation: Trends and Transformations in the European Publishing Market* (ibid).

⁵ Blog 3% vychádzal na webe University of Rochester: <https://www.rochester.edu/college/translation/threepcent/>, od novembra 2024 je dostupný na platforme Substack <https://threepcentproblem.substack.com/about>

Exchange, Translation and Policy Debate). Podľa údajov zverejnených v r. 2017⁶ percento prekladovej literatúry na britskom trhu v roku 2015 stúplo „až“ na 3,16 %.

Na jar 2019 autori článku v *Publishing Perspectives*⁷ vyvolali senzáciu, keď na základe správy NielsenIQBookData⁸ uviedli, že percento prekladovej literatúry stúplo na 5,5 percenta. Pri bližšom pohľade sa však tento údaj ukázal byť zavádzajúci – okolo dvoch percent tvorili preklady z japončiny a medzi nimi dominovala manga. Tento trend pokračuje: v r. 2022 medzi 30 najpredávanejšími knihami v Spojenom kráľovstve vôbec (nielen prekladovými) bolo 14 prekladov z japončiny. Do angličtiny sa okrem japonského jazyka najviac prekladá z „veľkých jazykov“ ako napr. z francúzskeho, ruského, nemeckého, talianskeho, španielskeho, portugalského a čínskeho jazyka, ale v prvej desiatke je aj nórčina a švédčina.

Status prekladovej literatúry

V poslednom čase teda nastal určitý pokrok čo do množstva, no predovšetkým prestíže prekladovej literatúry. Vydavatelia sa pomaly prestávajú ostýchať vydávať knihy napísané v iných jazykoch. O tento prelom sa zaslúžili literárne hity ako trilógia Stiega Larssona *Milénium*, ktorá pripravila pôdu pre neustávajúci úspech škandinávskych detektívok a trilerov, známych ako *nordic noir*; prispela k nemu aj popularita televíznych seriálov. Ďalej to bola Neapolská sága Eleny Ferrante, ktorá sa zahalila sa do rúška anonymity a jej „tvárou“ vo svete sa stali jej prekladateľky. Pravým opakom je ďalší nórsky autor Karl Ove Knausgård, ktorý vo svojom šesťzväzkovom autofikčnom románe *Môj boj* neľútostne obnažil všetky detaily zo svojho života i životov svojej rodiny.

O veľký medzinárodný úspech poľskej autorky Olgy Tokarczuk (medzinárodná Bookerova cena v r. 2018 a Nobelova cena v r. 2019) nemalou mierou prispeli jej prekladateľky do angličtiny, Jennifer Croft z USA a Antonia Lloyd-Jones z Británie. Tie sa zúčastnili aj odovzdávania Nobelovej ceny spolu so skupinou oddaných prekladateľiek a prekladateľov⁹. Obrovskej popularite sa teší japonská literatúra – nielen komiksy, ale aj

⁶ https://www.lit-across-frontiers.org/wp-content/uploads/2013/03/Translation-Statistics-UK_2017-1.pdf.

⁷ <https://publishingperspectives.com/2019/03/nielsen-reports-translated-literature-in-uk-grows-5-percent-in-2018-booker/>.

⁸ Nielsen Book Data je najväčšia globálna organizácia monitorujúca knižný trh: <https://nielseniq.com/global/en/landing-page/nielseniq-bookdata/>.

⁹ Blízky vzťah medzi Olgy Tokarczukovou a jej prekladateľmi a prekladateľkami sa stala inšpiráciou pre prvý román Jennifer Croftovej *The Extinction of Irena Rey* (Vymieranie Ireny Rey), zábavné metafikčné dielo s ekologickým presahom s vtipnými reflexiami na tému prekladateľskej práce.

romány. Román spisovateľky Asako Yuzuki *Butter* (Maslo) v anglickom preklade Polly Bartonovej sa v r. 2024 stal knihou roka kníhkupeckej siete Waterstones¹⁰ a v r. 2025 získal v rámci prestížnej ceny British Book Awards cenu za debut roka v kategórii beletrie.¹¹



Obr. č. 1: Medzinárodne úspešné knihy

Prestíž prekladovej literatúry pomáhajú najnovšie na sociálnych sieťach zvyšovať influenceri: speváčka Dua Lipa si napríklad tak obľúbila Tokarczukovej román *Ved' svoj pluh cez kosti mŕtvych*, že v januári 2025 nahrala s autorkou rozhovor na YouTube¹², ktorý dodnes zhliadlo 307,356 ľudí. A na TikToku¹³ Dua Lipa prispela k fenomenálnemu úspechu nového vydania takmer zabudnutého dystopického románu belgickej autorky Jacqueline Harpmanovej *I Who Have Never Known Men* v preklade Ros Schwartzovej.

„Malé” alebo „menej prekladané” jazyky?

V súvislosti s prekladovou literatúrou sa často hovorí o „veľkých” a „malých” či „menších” jazykoch a literatúrach. Zastúpenie „malých” literatúr na britskom knižnom trhu skúmal v rokoch 2014 – 2016 akademický projekt *Translating the Literatures of Smaller European*

¹⁰ The Bookseller, 28.11.2024: <https://www.thebookseller.com/news/asako-yuzukis-bold-and-exciting-butter-crowned-waterstones-book-of-the-year-2024>

¹¹ Web British Book Awards: <https://www.thebookseller.com/british-book-awards-content/book-of-the-year-debut-fiction-2025>

¹² Dua Lipa: rozhovor s Olgou Tokarczukovou na YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=3YRxfRX-lo>.

¹³ Suddenly It Was Everywhere: Why some books become Blockbusters. Emma Loffhagen, in *The Guardian*, 14.12.2025. <https://www.theguardian.com/books/2025/dec/14/suddenly-it-was-everywhere-why-some-books-become-blockbusters-overnight>.

*Nations: A Picture from the UK, 2014-16*¹⁴ (jeho výstupom je rovnomenná 300-stranová publikácia). Projekt sa zaoberal stratégiami, ktorými sa „menšie“ európske literatúry snažia presadiť vo svete, ako i aktérov, ktorí sa o to zasadujú. Jedna z účastníčok tohto projektu, translatologička a prekladateľka zo slovinčiny Olivia Hellewell, následne iniciovala diskusiu o pojme „malé“ jazyky a literatúry, ktorej účastníci dospeli k názoru, že je vhodnejšie hovoriť o „menej prekladaných jazykoch“.

Inštitucionálna podpora prekladov

Vo svojej doktorandskej práci sa Olivia Hellewell zamerala na mechanizmus vydávania prekladov zo slovinského do anglického jazyka. Zistila, že na rozdiel od komerčného trhu sa výber a počet prekladov zo slovinčiny neriadi dopytom, ale ponukou – do angličtiny sa prekladajú knihy, ktoré získajú podporu štátnych inštitúcií v Slovinsku¹⁵. Motorom procesu vydávania prekladov zo slovinčiny do cudzích jazykov je *Javna agencija za knjigo Republike Slovenije*, inštitúcia, ktorej cieľom je propagácia kníh a čítania v Slovinsku a iných krajinách.

Podobné mechanizmy fungujú v mnohých ďalších krajinách: České literárne centrum, Slovenské literárne centrum; poľský *Instytut książki* či katalánsky *Institut Ramon Llull* poskytujú dotácie na preklady svojich literatúr do cudzích jazykov, financujú a organizujú čítačky a vystúpenia autorov a autoriek na literárnych festivaloch a účasť na medzinárodných knižných veľtrhoch. Bez tejto podpory by mnohé sa mnohé vydavateľstvá nedali na vydávanie diel menej známych literatúr.¹⁶

Na Slovensku hrá zásadnú úlohu Slovenské literárne centrum, najmä cez podporu, o ktorú sa cez komisiu SLOLIA môžu uchádzať zahraničné vydavateľstvá a donedávna mohli prekladatelia či prekladateľky čerpať štipendiá Fondu na podporu. Prejavilo sa to vo výraznom náraste počtu prekladov slovenskej literatúry do angličtiny: zatiaľ čo v rokoch

¹⁴ Zhrnutie projektu, ktorý pod vedením Dr. Rajendru Chitnisa organizovali University of Bristol, University College London a University of Cardiff. Hlavným výstupom projektu je publikácia *Translating the Literatures of Small European Nations*. Liverpool University Press, 2019. <https://www.liverpooluniversitypress.co.uk/doi/book/10.3828/9781789620528> (Dr. Chitnis v súčasnosti vedie katedru bohemistiky a slovistiky v Oxforde je jedným z mála britských akademikov, ktorí sa systematicky venujú českej a slovenskej literatúre.)

¹⁵ V r. 2021 Dr. O. Hellewell predstavila výsledky svojho výskumu v seminári, ktorý je dostupný na YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=Adw90PJ0WQ4>.

¹⁶ Na inštitucionálnu podporu z domácich zdrojov sú odkázané aj mnohé nezávislé vydavateľstvá v USA. Keď v r. 2025 National Endowment for the Arts (čosi ako americký Fond na podporu umenia) otriasol ekosystémom prekladateľského knižného trhu, keď zastavil dotácie väčšine vydavateľstiev zameraných na prekladovú literatúru s odôvodnením, že ich činnosť nesúzní s prioritami súčasnej administratívy.

1989 – 2019 vyšlo 62 prekladov kníh slovenských autoriek a autorov do angličtiny – v priemere dve knihy ročne – za posledných 6 rokov (2020 – 2025) vyšlo 44 kníh (poézia, próza a detská literatúra), čiže priemerne 7 kníh ročne¹⁷, pričom rok 2025 s 11 vydanými titulmi, bol absolútne rekordný.

Prekladatelia ako aktivisti - zviditeľňovanie prekladovej literatúry

Name the Translator - Translators On the Cover

Slabé zastúpenie prekladovej literatúry na knižnom trhu sa odzrkadľuje aj v mizivom počte recenzií na diela preložené z iných jazykov. Prispieva k nemu i to, že čoraz menej anglojazyčných časopisov pravidelne či príležitostne publikuje recenzie prekladov. V tých zriedkavých prípadoch, keď recenzenti venujú pozornosť kvalite prekladu, vyzdvihujú tvorivý prístup k jazyku bez toho, aby ho pripísali na konto prekladu. Ak objavia štylistické nedostatky, neváhajú obviňovať z nich prekladateľa či prekladateľku, pretože drvivá väčšina recenzentov neovláda zdrojový jazyk a nevychádza z porovnania s originálom. Recenzia sa najčastejšie obmedzuje na jeden prívlastok v spektre od pochvalných ako „*lively*” (živý), „*nimble*” (svižný) až po „*clunky*” (drevený, ťažkopádny) alebo „*tone-deaf*” (necitlivý), no bežne sa ani slovom nezmienuje o tom, že píše o preklade a stáva sa aj, že meno prekladateľa vôbec neuvedie. Proti tejto hanebnej praxi prekladateľská komunita bojuje napríklad prostredníctvom kampane #NameTheTranslator. Tento boj ešte zďaleka nie je vyhraný.

Príležitosť zviditeľniť prekladovú literatúru ponúkajú aj symbolické dátumy, ako 30. september, Medzinárodný deň prekladateľstva. V roku 2021 americká prekladateľka a autorka Jennifer Croft a uznávaný britský autor Mark Haddon¹⁸ v otvorenom liste vyzvali spisovateľskú komunitu, aby požiadali svojich vydavateľov, aby na obálke uvádzali mená prekladateľov. K výzve pripojilo svoje podpisy 100 autorov a autoriek a kampaň #TranslatorsOnTheCover sa neminula účinkom: mnohé vydavateľstvá, ktoré systematicky vydávajú prekladovú literatúru, už uvádzajú meno prekladateľa či prekladateľky na obálke. Tento trend sa pomaly začína presadzovať aj na Slovensku vďaka priekopníckym vydavateľstvám ako Inaque, Literárna bašta či najnovšie Absynt, alebo Brak.

¹⁷ 2020 – 4, 2021 – 9, 2022 – 8, 2023 – 6, 2024 – 6, 2025 – 11. Zdroj: Slovak Literature in English Translation, <https://www.facebook.com/groups/slovaklit/files/files>,

¹⁸ Kniha Marka Haddona *The Curious Incident of the Dog in the Night-Time* (2004) bola preložená do viac ako tridsiatich jazykov. Slovenský preklad Aleny Redlingerovej *Čudná príhoda so psom uprostred noci*, vyšiel v r. 2022 vo vydavateľstve Lindeni.



Obr. č. 2: Prekladateľ alebo prekladateľka na obálke

Menšina v menšine: ženy v preklade

Ak prekladová literatúra tvorí podstatne menšiu časť anglojazyčného knižného trhu, tento nepomer sa prejavuje oveľa výraznejšie v počte vydávaných ženských autoriek v porovnaní s mužmi. Upriamila na to pozornosť organizácia Women in Literary Arts (VIDA), ktorá od r. 2009 zhromažďuje a zverejňuje štatistické informácie na túto tému. Podľa ich poslednej správy venovanej situácii vo vybraných krajinách Latinskej Ameriky, ktorú VIDA vydala v spolupráci s organizáciami PEN International a UNESCO¹⁹, sú autorky a publicistky v tomto regióne naďalej v menšine, no ich hlasy sa začínajú ozývať čoraz hlasnejšie.

Ked' si v r. 2013 si prekladateľka Alison Anderson s biologičkou a knižnou blogerkou Meytal Radzinski posvietili na zastúpenie ženských autoriek v prekladoch do angličtiny, zistili, že v produkcii nielen veľkých, ale aj menších, nezávislých amerických vydavateľstiev zameraných na prekladovú literatúru dominujú mužskí autori. Meytal Radzinski iniciovala kampaň #WIT Month (Women in Translation Month) s cieľom

¹⁹ Women Seizing the Word. The Participation of Women Writers in Ecuador, Guatemala, Honduras, Mexico, and Nicaragua: <https://www.pen-international.org/research/women-seizing-the-word>.

presvedčiť kníhkupectvá a ďalších aktérov na knižnom trhu, aby každý rok v auguste propagovali diela ženských autoriek v preklade.²⁰

V r. 2016 prekladateľka Katy Derbyshire uverejnila na internetovom portáli Literary Hub zoznam 10 kníh nemeckých autoriek²¹, ktoré by podľa nej mali byť preložené do angličtiny. Jej článok spustil lavínu – v priebehu nasledujúceho roka na tomto portáli vyšli podobné odporúčania na diela latinskoamerických, španielskych, japonských a poľských autoriek. Nechýbal ani český²² a slovenský zoznam²³. O tom, že v prípade slovenskej literatúry to nebola zbytočná námaha, svedčí, že z desiatich odporúčaných kníh už šesť vyšlo v anglickom preklade²⁴ a siedmy preklad sa pripravuje.

Ďalšou významnou aktivistkou za väčšiu viditeľnosť ženských autoriek je literárna vedkyňa Helen Vassallo z University of Exeter, ktorá v rokoch 2018 – 2024 ich diela pravidelne recenzovala na blogu Translating Women a verejne sa zasadzovala za väčšiu inkluzivitu na britskom knižnom trhu. Svoje poznatky zhrnula v diele *Towards a Feminist Translator Studies. Intersectional Activism in Translation and Publishing*²⁵.

Vďaka týmto a ďalším iniciatívam sa situácia v posledných rokoch zlepšila. Tento trend na základe svojich dlhodobých štatistík²⁶ potvrdil aj Chad Post, konštatujúc²⁷, že hoci v produkcii veľkých vydavateľstiev naďalej dominujú mužskí autori, menšie vydavateľstvá si dávajú záležať na tom, aby tento nepomer vyrovnali. Ďalším úspechom je, že

²⁰ O začiatkoch kampane #WIT Month sa môžete dočítať v rozhovore: In Conversation with Meytal Radzinski, Founder of Women in Translation Month, in: <https://leyendolatam.com/in-conversation-with-meytal-radzinski-founder-of-women-in-translation-month/> In: Leyendo Lat Am, 12.2.2021.

²¹ Katy Derbyshire: 10 German Books By Women We Would Like To See In English, in: Lithub, 12.6.2016: <https://lithub.com/11-german-books-by-women-wed-love-to-see-in-english/>.

²² Alex Zucker and Julia Sherwood: 10 Books By Czech Women We'd Like To See in English, Lithub, 11.5.2017: <https://lithub.com/10-books-by-czech-women-wed-like-to-see-in-english/>.

²³ Julia Sherwood: 10 Slovak Women Writers We'd Love To Read In English, Lithub, 27.3.2017: <https://lithub.com/10-slovak-women-writers-wed-love-to-read-in-english/>.

²⁴ V r. 2019 vydavateľstvo Jantar Publishing vydalo román Ivany Dobrákovovej *Bellevue* a Seagull Books publikovalo päť ďalších kníh: Monika Kompaniková. *Piata loď* (Boat Number Five, 2021, preklad Janet Livingstone), Jana Bodnárová *Náhrdelník/Obojok* (Necklace/Choker, 2021, preklad Jonathan Gresty), Zuzana Cigánová *Špaky v trní* (Vanity Unfair, 2022, preklad Magdalena Mullek) a román Zusky Kepplovej *Buchty švabachom* (The Moon In Foil, 2023, preklad Magdalena Mullek) a Irena Brežná: *Nevďačná cudzinka* (The Thankless Foreigner, 2022, preklad Ruth Ahmedzai Kemp).

²⁵ Helen Vassallo: *Towards a Feminist Translator Studies Intersectional Activism in Translation and Publishing*. Routledge, 2023.

²⁶ Chad Post od r. 2008 monitoruje preklady do angličtiny, dostupné na americkom knižnom trhu. Jeho databáza momentálne prechádza rekonštrukciou a nie je celkom aktuálna, posledná verzia je tu: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/16pIdMnf6fDj8LGMbdeb6zIClRVAt177ypmNZcyXG0A/edit?gid=1571954901#gid=1571954901>

²⁷ Chad Post: "The Steady Rise of Women in Translation", In: Publishers' Weekly, 20.10.2023: <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/international/frankfurt-book-fair/article/93484-frankfurt-book-fair-2023-the-steady-rise-of-women-in-translation.html>.

#WomenInTranslation Month sa medzičasom stal bežnou súčasťou marketingového kalendára všetkých lepších kníhkupectiev v Británii a USA a od r. 2017 univerzita vo Warwicku udeľuje špeciálnu cenu *The Warwick Prize for Women in Translation* za preklad kníh ženských autoriek.

Prekladatelia v boji za svoje práva a za zlepšenie pracovných podmienok

Zmluvy

Pracovné a zmluvné podmienky sú ďalšou dôležitou oblasťou, v ktorej sa prekladatelia a prekladateľky angažujú a poskytujú si vzájomnú podporu. Prekladateľské združenia supľujúce odborové organizácie²⁸ poskytujú bezplatné poradenstvo pri uzatváraní zmlúv, zasadzujú sa za tantiémy pre prekladateľov a za to, aby zmluvy zahŕňali aj druhotné práva na ďalšie využitie prekladov (napríklad pri filmových či televíznych adaptáciách), pripravujú a aktualizujú vzorové zmluvy a v prípade sporov poskytujú právnu pomoc. Skúsenejší prekladatelia pravidelne robia prednášky alebo workshopy, (napríklad počas Londýnskeho knižného veľtrhu alebo stretnutí, ktoré organizuje prekladateľské združenie v rámci britskej Society of Authors) kde upozorňujú na úskalía, na ktoré si treba uzatváraní zmlúv dávať pozor a radia, ako vyjednávať s vydavateľstvami.

Odmeny

Prekladateľské združenia však nemôžu zasahovať v citlivej otázke, akou je výška honorárov. Aby sa vyhli obvineniu z porušovania antimonopolných zákonov, uchylujú sa k formuláciám typu „*recommended rate*“ (odporúčaná sadzba) alebo v súčasnosti „*respected rate*“ (sadzba, ktorú dodržiava väčšina [slušných] vydavateľstiev). Z dát európskej organizácie CEATL, ktorá situáciu v odmeňovaní prekladateľov dlhodobo monitoruje, vyplýva, že Slovensko i Česká republika sú v tomto ohľade na chvoste. Na túto neúnosnú situáciu upozorňujú a za zvyšovanie odmien sa aktívne zasadzujú prekladateľské organizácie ako DoSlov.

Umelá inteligencia

K spomínaným problémom v poslednom čase pribudla nová výzva: technologické spoločnosti porušujú práva autorov i prekladateľov tým, že ich diela používajú na tréningovanie

²⁸ Vo Veľkej Británii je to Translators' Association (TA, súčasť Society of Authors) a v USA American Literary Translators Association (ALTA) či American PEN.

umelej inteligencie. Keď vysvitlo, že firma Anthropic použila 500 000 diel bez súhlasu ich autorov, výtvarníkov, prekladateľov a iných profesionálov, poškodení autori sa obrátili na súd. V septembri minulého roka sa firma s nimi zaviazala vyrovnať v celkovej výške 1,5 miliardy dolárov, no nie je celkom jasné, koľko z tejto sumy sa ujde jednotlivým autorom²⁹. Je to len čiastková výhra v zápase, ktorý pokračuje. Čoraz viac vydavateľstiev využíva strojový preklad a skúsených prekladateľov si najíma len ako posteditorov. Mnohí prekladatelia to už pocítili na vlastnej koži.³⁰

Vzájomná podpora prekladateľov a prekladateliek

Ďalšie vzdelávanie

Vo Veľkej Británii, kde štát už roky redukuje výuku cudzích jazykov na všetkých stupňoch školstva, (katedry cudzích jazykov plánujú zrušiť napríklad univerzity v Nottingham³¹ a najnovšie aj v Exeteri³²) je obzvlášť dôležitou formou podpory ďalšie vzdelávanie prekladateľov. Jednou z inštitúcií, ktoré sa systematicky venujú rozvoju prekladateľskej profesie, je *British Centre for Literary Translation* (BCLT) pri *University of East Anglia*. Skúsenejším prekladateľom každoročne ponúka dve štvormesačné rezidencie, venované propagácii umeleckého prekladu spojenej s akademickým programom „šitým na telo“ jednotlivých účastníkov. BCLT taktiež organizuje letnú školu prekladu³³, kde skúsení prekladatelia odovzdávajú svoje skúsenosti začínajúcim kolegom (tento rok je v ponuke osem rôznych jazykov a dva viacjazyčné kurzy). Jej pokračovaním je mentorský program – časť prednášajúcich v priebehu nasledujúceho roka pracuje s niektorým vybraným študentom či študentkou (v USA má podobný program ALTA). Za zmienku stojí aj online letná škola prekladu *Oxford Translates*³⁴ (predtým *Bristol Translates*), ktorú vedie prekladateľka z francúzštiny Ros Schwartz s ďalšími kolegami a taktiež aj nový jednoročný magisterský kurz umeleckého prekladu na Oxfordskej univerzite.³⁵

²⁹ Society of Authors: <https://societyofauthors.org/2026/01/20/anthropic-list-of-stolen-works-published/>.

³⁰ Rozhovor s prekladateľkou Jessicou Spengler in: the Financial Times. 10.10. 2025

<https://www.ft.com/content/50b1f03e-1d10-4a7c-afa3-b48e9a8d5133>.

³¹ Petícia Save Modern Languages at the University of Nottingham: <https://www.savemlcatnotts.org.uk/>

³² Anna Bawden: Cutting language courses puts social mobility at risk, say UK experts, The Guardian, 5.7.2026: <https://www.theguardian.com/education/2026/jul/05/cutting-university-language-courses-puts-social-mobility-at-risk-say-experts>

³³ British Centre for Literary Translation – summer school <https://www.uea.ac.uk/groups-and-centres/british-centre-for-literary-translation/summer-school>.

³⁴ Oxford Translates Summer school <https://www.seh.ox.ac.uk/oxfordtranslates>

³⁵ University of Oxford: Masters in Creative Translation: <https://www.humanities.ox.ac.uk/article/new-course-launched-for-the-next-generation-of-creative-translators>.

Sieťovanie

Takmer rovnako dôležité sú osobné kontakty medzi prekladateľmi a sieťovanie. Príležitosti na nadväzovanie a utužovanie kontaktov poskytujú literárne festivaly, prekladateľské konferencie a knižné veľtrhy – predovšetkým Londýnsky knižný veľtrh, ktorý sa koná každý rok v marci. Počas troch dní veľtrhu prebieha program seminárov o najrozličnejších aspektoch prekladateľskej branže, Literary Translation Centre³⁶. Organizuje ich BCLT spoločne s Translators' Association, ktorá okrem toho deň pred veľtrhom usporadúva ešte špeciálne stretnutie prekladateľov umeleckej literatúry, Literary Translators Assembly.

Nadväzovaniu kontaktov, výmene skúseností, informácií o pripravovaných podujatiach a praktickým radám slúži tiež online sieť začínajúcich prekladateľov *Emerging Translators Network*³⁷. Prekladatelia, ktorí sa venujú detskej literatúre, sa zas môžu zapojiť do siete Global Literature For Young People (WorldKidLit³⁸) a skupina prekladateľov okolo Olivie Hellewellovej a počas COVID-u združovala v Sieti menej prekladaných jazykov („Less Translated Languages Network”).

Pred niekoľkými rokmi v Británii, USA a ďalších krajinách vznikla hŕstka prekladateľských kolektívov. Tvorili ich prekladatelia a prekladateľky z rozličných jazykov, ktorí žili na jednom mieste. Vymieňali si kontakty, pomáhali si vybrusovať portfóliá a pripravovať ponuky pre vydavateľstvá, diskutovali o prekladateľských orieškoch a v neposlednom rade sa navzájom povzbudzovali.

Väčšina týchto kolektívov medzičasom z rôznych dôvodov zanikla, no v čase, keď fungovali, zohrali pre svojich účastníkov pozitívnu úlohu. Myslím, že tento formát podpory by mohol fungovať aj v slovenskom prostredí. V posledných rokoch sa rozvíja spolupráca medzi prekladateľmi slovenskej literatúry do rozličných jazykov – ak pracujú na preklade rovnakého diela, môžu si vymieňať skúsenosti a spoločne riešiť nejasnosti v texte. Tieto kontakty ďalej pomáhajú vyhnúť tomu, aby dvaja ľudia nechtiac nezačali pracovať na rovnakom texte a umožňujú tým zaneprázdnenším, aby ponuky, ktoré nemajú čas prijať, posunuli svojim kolegom.

³⁶ Viac sa dozviete z mojej reportáže „O londýnskom knižnom bludisku“, Verzia 1/2025 <https://www.casopisverzia.sk/cislo/1-2025/o-londynskom-kniznom-bludisku/>.

³⁷ Webstránka Emerging Translators Network síce dlhší čas nebola aktualizovaná, ale informácie o tom, ako sa prihlásiť, sú naďalej platné: <https://emergingtranslatorsnetwork.wordpress.com/>.

³⁸ Global Literature for Young People: <https://worldkidlit.org/>.

Záver

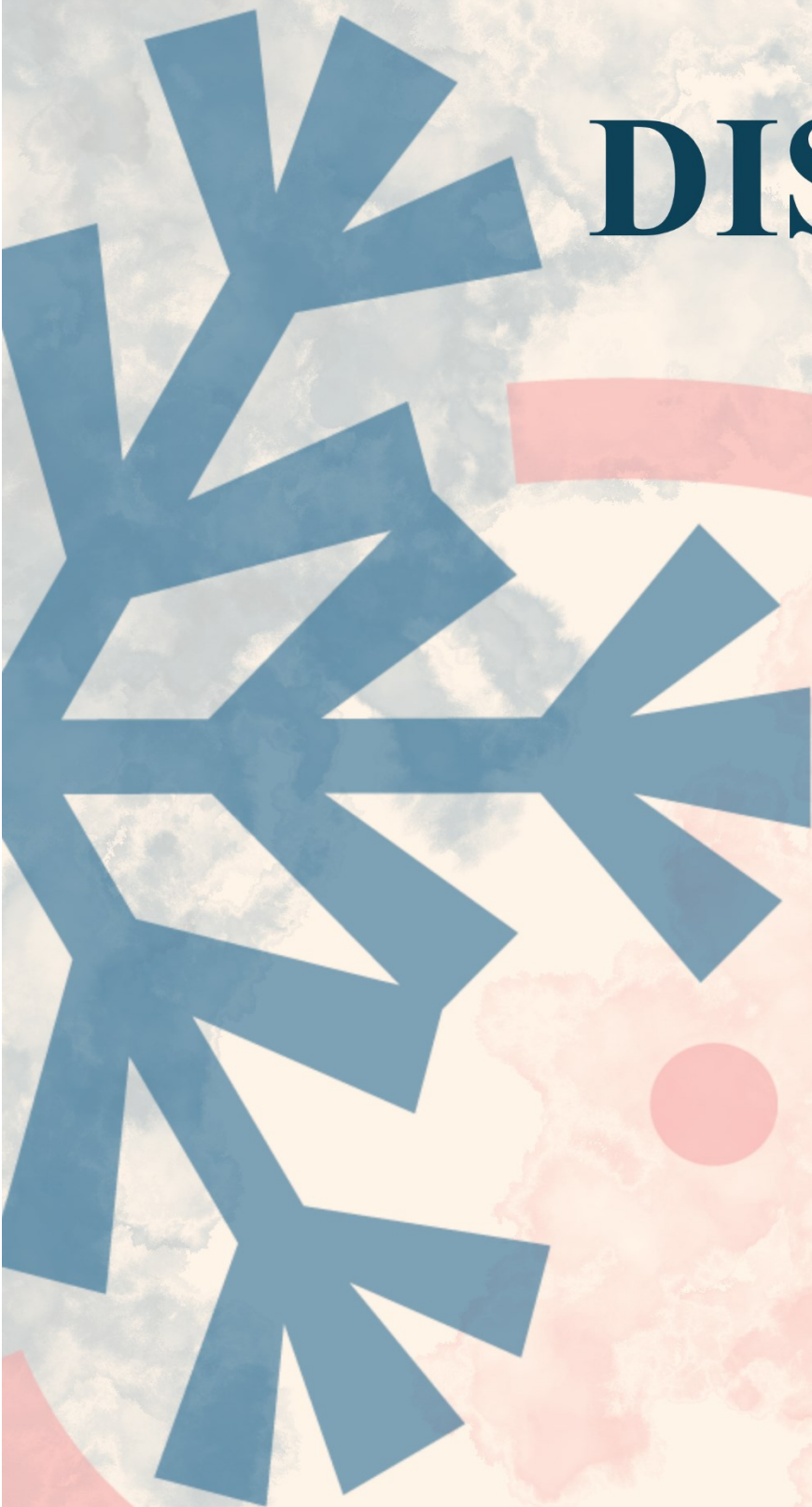
Ako som spomenula na úvod, isté situácie si vyžadujú, aby sa prekladatelia zapojili aj do politického diania a svoje znalosti dali do služieb dobrej veci. Jedným z príkladov je projekt RightsInRussia³⁹, ktorý vznikol v r. 2010 v Londýne po vražde právnika Stanislava Markelova a novinárky Anastasie Baburovej. Dobrovoľníci-ruštinári pre jeho web bezplatne prekladajú do angličtiny články a iné texty týkajúce sa porušovania ľudských práv v Rusku. Keď finančná kríza roku z 2008 vyústila v septembri r. 2011 v USA do vlny protestov proti ekonomickej nerovnosti a veľkým finančným inštitúciám, organizátori protestov, prebiehajúcich v New Yorku a iných mestách pod heslom *Occupy Wall Street* poprosili prekladateľstvo sprístupniť informačné letáky o cieľoch protestu medzinárodnej verejnosti. Odvtedy prešlo vyše desať rokov a vo svete sa, žiaľ, neprestali diať veci, ktoré by nás ako prekladateľov nemali nechávať ľahostajnými.

Prekladateľský aktivizmus za posledné roky zaznamenal mnohé úspechy pri zviditeľňovaní prekladovej literatúry v anglojazyčnom svete a prispel k zlepšeniu pracovných podmienok prekladateľov a prekladateľiek. Prialo by som si, keby si prekladateľstvo popri práci na prekladoch a propagácii prekladovej literatúry naďalej vedelo nájsť čas zapojiť sa do aktivít, ktoré majú dopad aj na životy ľudí mimo prekladateľskej bubliny.

³⁹ Rights in Russia: <https://www.rightsinrussia.org/category/translations/>.

III. ČASŤ
DISKUSIE

大阪市



Z LAVÍC DO PRAXE

V tomto bloku sme vypovedali dve študentky menovite Moniku Smolkovú a Karin Baňasovú, o tom, akými cestami sa vybrali po dokončení magisterského štúdia, ako ho spätne vnímajú a ako sa dostali k svojim prvým prekladom.

MONIKA SMOLKOVÁ

1. Si čerstvá absolventka. Ako by si zreflektovala svoj študijný program v kombinácii so slovenčinou?

Štúdium prekladateľstva v kombinácii so slovenským jazykom je náročnejšia, než som čakala. Povinnej literatúry je naozaj mnoho – na jednu stranu chápem, že človek potrebuje veľa čítať, no keď máte každý týždeň prečítať hrubú knihu, k tomu nejakú sekundárnu literatúru, a to sa týka len jedného z predmetov, dá to zabrať. Úprimne neviem, aké iné riešenie by bolo vhodné, ale za seba viem povedať, že keď chcem brať svoje povinnosti zodpovedne, vie to riadne potrápiť.

2. Ako by si porovnala prípravu anglickej a slovenskej katedry na povolanie prekladateľov a tlmočníkov?

Myslím, že na prax nás pripravovali hlavne predmety na anglickej katedre, prípadne predmety spoločného základu. Mne sa, paradoxne, veľmi zlepšili vedomosti zo slovenčiny vďaka prekladovým seminárom. Slovenčinárske predmety sa zameriavali vo veľkom na literatúru a teoretické znalosti, hoci keď sme sa o tom bavili s Karin, ona dokázala nájsť prospešné veci aj tam.

3. Čo ťa na štúdiu najviac bavilo?

Úprimne, naše *study sessions*. Stále opakujeme, aký je dôležitý *networking* a ja opakovane hovorím, že by som tú školu nedokončila, keby som nemala svoje ženy. Keďže sme boli skupinka spolužiačok z rovnakej kombinácie, mali sme zväčša rovnaké predmety a rovnaké

výzvy, na ktoré sme sa spolu pripravovali. To sú spomienky, ktoré si chcem zo školy uchovať.

4. V ktorom ročníku na VŠ si sa dostala k svojmu prvému knižnému prekladu?

Niekedy v štvrtom ročníku, možno v piatom som v skupine DoSlovu videla ponuku na preklad vo vydavateľstve Zelený kocúr, a keďže šlo o romantickú literatúru, ani mi nenapadlo, že môžem na ponuku reagovať za seba, tak som písala Karin. Neviem, či je to karma, ale verím, že sa mi to vrátilo. Keď som neskôr sama úspešne oslovila vydavateľstvo, Karin mi bola veľkou oporou, dá sa povedať, že som nasledovala jej vyšľapané chodníčky.

5. Čo to bolo za knihu? Priblíž nám ako si postupovala.

Ja som prekladala druhú a momentálne pracujem na štvrtej knihe zo série, ktorú prekladá aj Karin. Okrem toho som preložila ešte jednu vianočnú knihu od tej istej autorky. Najnáročnejšie je nájsť si pri prvom preklade dobrý systém. Dôležité je pracovať postupne, ja beriem deadlines veľmi striktné, tak som makala, nech všetko stihnem. Rozhodne to bola výzva, pretože sme popri tom chodili do školy a do práce, ale všetko sa dá, keď sa chce.

6. Aká bola práca s korektorom/korektorkou?

Moja skúsenosť je veľmi pozitívna, pracovala som zatiaľ s tou istou redaktorkou a myslím si, že nám to spolu ide. Veľa som sa pri tejto práci naučila, snažím sa implementovať opravy aj do ostatných prekladov a vyvarovať sa opakovaných chýb.

7. Existujú ešte iné prekladové výrobné tajomstvá? Čo ešte môžeme nájsť v zákulisí prekladu kníh?

Prekvapilo ma, že odo mňa napríklad vydavateľstvo chcelo, aby som napísala krátku anotáciu ku knihe, prípadne chceli dodržať dizajn celej série, a preto potrebovali na zadnú stranu dvojveršovú rýmovačku. Zaujímavý je aj preklad samotného názvu, ktorý musí pasovať do grafiky – aj keď vymyslíte nejaký dobrý preklad, môžu vám to vrátiť, lebo potrebujú iný počet slov. Trochu nás potrápil preklad názvu *Those Three Little Words*, pretože v slovenskom preklade ide iba o dve slová a neprišlo mi vhodné dať na obálku toto číslo, lebo čitateľ by si rozdiel určite všimol a mohol by to považovať za chybu.

8. Karin prekladala 1. knihu pentológie *The Vancouver Agitators* a Monika potom 2. Mali ste nejaký spoločný glosár?

Glosár úplne nie, ale často sme sa o preklade rozprávali, o riešeníach a problematických miestach. Ja som si tak aj mnoho pamätala, no počas vlastnej práce som často písala Karin s otázkami. Prípadne mi aj Karin avizovala nejaké dôležité veci – napríklad, že jedna postava jedáva horčicové sendviče a je to pre ňu typické, čo by rozhodne pôsobilo rušivo, keby sa to menilo v každej druhej časti.

9. Bola si pripravená na toľko *smutu*? Je podľa teba slovenčina ako jazyk stavaná na vášnivé romantické knihy?

Niekedy sa na tom smejem, že práve my dve, najväčšie *christian girlies*, sme vychytali takéto preklady. Rozhodne je to výzva, obzvlášť keď sama takúto literatúru nevyhľadávam, ale robila som, čo bolo v mojich silách, aby preklad vyznel prirodzene i v slovenčine.

10. Je pravda, že do Doslovu sa dá pridať len ak už máš publikovaný preklad?

Nie.

11. Prečo si sa rozhodla pridať do Sa zobuď? Už si v organizácii takmer 2 roky, zmenili sa nejako aj tvoje očakávania?

S Karin sme navštívili prvý ročník Zimnej školy prekladu a veľmi sa nám páčila celá iniciatíva. Chceli sme pridať ruku k dielu, robiť možno niečo viac, ako len študovať náš odbor. Za seba hodnotím, že som sa rozhodla správne, pretože vďaka Sa zobuď! som spoznala úžasných ľudí, otestovala som vlastné schopnosti a získala množstvo kontaktov.

12. Funguješ vo webovom tíme. Priblíž nám zákulisie tohto možno až nedoceneného tímu, o rubrikách a práci, ktorú si to vyžaduje.

Webový tím spravuje našu webovú stránku, no tvoríme aj veľa obsahu, čo momentálne aj trochu tlačím dopredu. Máme vlastný blog a rozbiehame aj nejaké edukatívne články. Týmto pozdravujem všetky moje webičatá, tak volám baby, ktoré v tíme makajú, lebo robia naozaj super robotu – od technických záležitostí cez newsletter až po náhodné úlohy, ktoré sa vždy vyskytnú.

13. A čo plánuje webový tím do budúcnosti?

Who knows.

KARIN BAŇASOVÁ

1. Si čerstvá absolventka. Ako by si zreflektovala svoj študijný program v kombinácii so slovenčinou?

Mám na to taký istý názor ako Monika a myslím si, že náš názor zdieľajú mnohí študenti tejto jazykovej kombinácie. Tej povinnej literatúry je naozaj veľa a možno nie všetky diela sú také prínosné, ako by sme možno čakali. No musím povedať, že čím bližšie súčasnej literatúre sme boli, tým lepšie.

2. Ako by si porovnala prípravu anglickej a slovenskej katedry na povolanie prekladateľov a tlmočníkov?

Nepopieram, že do praxe nás viac pripravili predmety na anglickej katedre, kde sme mali tlmočnicke a prekladateľské semináre. No na druhej strane, na slovenskej katedre boli pre mňa prospešné semináre slovenskej gramatiky či štylistiky, na ktorých som sa tiež dozvedela hodnotné veci a môžem ich využívať aj v praxi.

3. Čo ťa na štúdiu najviac bavilo?

No, na naše *study sessions* nikdy nezabudnem, pretože bez nich by som veľa skúšok možno ani nezvládla a rozhodne to je jedným z tých svetlejších bodov, čo sa týka štúdia. Mňa napríklad veľmi bavili aj všetky predmety týkajúce sa lokalizácie a asi by som ani neklamala, ak by som povedala, že som absolvovala všetky, ktoré boli v ponuke.

4. V ktorom ročníku na VŠ si sa dostala k svojmu prvému knižnému prekladu?

Ako už naznačila Monika, tak k prekladu som sa dostala počas leta pred začiatkom piateho ročníka. Monika mi poslala ponuku od vydavateľstva a ja som sa rozhodla dať tomu šancu. Následne mi poslali text na skúšobný preklad, ktorý som vypracovala a Monika mi pomohla s finálnou verziou, pretože sa s čiarkami kamaráti viac ako ja.

5. Čo to bolo za knihu? Priblíž nám ako si postupovala.

Sú to knihy z hokejového prostredia a každý diel sa sústreďí na príbeh jedného z piatich kamarátov, ktorí sú zároveň aj spoluhráčmi v tíme Vancouver Agitators. Každá kniha obsahuje romantickú zápletku, takže v nich figurujú aj ženské postavy. Postupovala som klasicky a začala som s tým, že som si prečítala knihu a potom som sa ihneď

pustila do prekladu. Pre mňa osobne je najťažšie naplánovať si čas, takže inak tomu nebolo ani teraz a sklbiť školu, brigádu a osobný život mi dalo zabrať. No na druhej strane to bolo pre mňa aj dobrým zrkadlom a priestorom na snahu o zlepšenie sa aj v tomto smere.

6. Aká bola práca s korektorom/korektorkou?

Rovnako ako Monika aj ja som mala dobrú skúsenosť a potvrdilo sa mi, že preklad nie je len o prekladateľovi, ale o celom tíme ľudí, ktorí pracujú na jeho finálnej podobe. Tiež sa snažím viac si uvedomovať moje slabé miesta a neopakovať chyby z minulých prekladov.

7. Existujú ešte iné prekladové výrobné tajomstvá? Čo ešte môžeme nájsť v zákulisí prekladu kníh?

Preklad trvá zvyčajne okolo troch mesiacov, no tým to nekončí. Po odovzdaní prekladu sa začína kolotoč redakcií a neustáleho čítania prekladu a prijímania úprav a odpovedania na komentáre. Pre mňa bolo prekvapením, že prekladateľ sa podieľa aj na celkovom vizuálne knižky, ako sú napríklad malé grafiky na začiatku kapitol, ktoré sme vyberali spolu s ostatnými.

8. Karin prekladala 1. knihu pentológie *The Vancouver Agitators* a Monika potom 2. Mali ste nejaký spoločný glosár?

Nie, glosár sme si nevytvárali. Mali sme však veľkú výhodu v tom, že sme kamarátky a vedeli sme si kedykoľvek napísať a prekonzultovať potrebné veci.

9. Bola si pripravená na toľko *smutu*? Je podľa teba slovenčina ako jazyk stavaná na vášnivé romantické knihy?

Bola aj nebola, pretože ja takúto literatúru aj rada čítam, hoci s podstatne menším podielom pikantných scén. Myslím si, že každý jazyk je stavaný na lásku, hoci možno tieto vášnivosti znejú v slovenčine o niečo krkolomnejšie ako v angličtine.

10. Je pravda, že do Doslovu sa dá pridať len ak už máš publikovaný preklad?

Nie, môžete sa do neho pridať aj ako adept na literárny preklad ešte počas štúdia a budete evidovaní v ich databáze. Výhodou je aj zvýhodnené členské pre adeptov.

11. Prečo si sa rozhodla pridať do Sa zobud'? Už si v organizácii takmer 2 roky, zmenili sa nejako aj tvoje očakávania?

Ako vravela Monika, tak Sa Zobud'! nám učarovalo už počas prevého ročníka ZŠP. Očakávania som mala veľké a tie sa aj naplnili. Spoznala som super ľudí, podieľala sa na tvorbe niečoho väčšieho a získala aj nové skúsenosti.

12. Funguješ vo webovom tíme. Priblíž nám zákulisie tohto možno až nedoceneného tímu, o rubrikách a práci, ktorú si to vyžaduje.

Ja sa venujem primárne takej technickejšej stránke tohto tímu, v ktorej Monika až tak nie je doma. Takže nahrávam hlavne nové články, preklady stránok do rôznych jazykov a najviac pyšná som na sekciu Prekladateľské úspechy, kde môžu naši čitatelia nájsť preklady členov OZ Sa Zobud'!

13. A čo plánuje webový tím do budúcnosti?

Ani srnky netušia, pretože väčšinou sa riadime tým, čo sa deje. No veríme, že postupne budú pribúdať nové prekladateľské úspechy, ale aj články s rôznymi akciami, ktoré organizujeme.

PRÁCA NA EXPO 2025 V OSAKE

V tomto bloku sme sa rozprávali s Andreou Millington, Žofiou de Groot a Veronikou Šokyovou o ich práci na svetovej výstave EXPO 2025 v Osake. Podelili sa o svoje skúsenosti s tlmočením, prekladom a spoluprácou v medzinárodnom prostredí, priblížili každodenné výzvy práce na EXPO a porozprávali o tom, ako ich štúdium a profesionálna cesta priviedli až k tomuto jedinečnému podujatiu. Odpovede nám poskytli Veronika a Andrea.

VERONIKA ŠOKYOVÁ

1. Prečo ste si vybrali štúdium japončiny?

Mladosť – pochatosť. Veľmi sa mi páčilo, že japonské anime má nielen titulky, ale aj titulky k titulkom, pretože niektoré slová, lepšie povedané frázy, nedokázali preložiť. Začala som si ich vyhľadávať, skúmať, ako vznikli, zisťovať, ako veľmi môže byť jazyk hlboký, a veľmi sa mi to páčilo, pretože v európskych jazykoch som sa s ničím podobným nestretla. K tomu sa nabalilo aj hrajkanie s japonským znakovým písmom – *kanji*. Keď som si v maturitnom ročníku podávala prihlášky, dve išli na medicínu, jedna na biochémiu a jedna *for the fun of it* na japonológiu do Bratislavy... *and here I am* o 12 rokov neskôr.

2. Aké sú špecifiká prekladu/tlmočenia s japončinou? Má práca s japončinou svetlú budúcnosť?

Úprimne? Nie, aktuálne nemá. Japonské firmy sa sem nehrnú a za posledných päť rokov ich viac odišlo, než prišlo. Nič nenasvedčuje, že sa to v blízkej budúcnosti zmení. Ak sa na Slovensku niekto živí japončinou, je to prevažne jej vyučovanie alebo podnikanie v niečom, čoho sa Japonsko a japončina týka. Práca s japončinou sa prezdieľava v pomerne úzkej komunite, a tak je prakticky nereálne dostať sa k nej, ak nemáte vybudovaný network. TPP s japončinou je extrémne vzácny a sama viem spočítat takéto pozície na Slovensku na jednej ruke. Na pracovných portáloch sa objaví možno jedna ponuka za rok a takmer nikdy nejde

len o jazykové schopnosti. Ideál pre prácu s japončinou je teda kombinácia odborného vzdelania s jazykovým. Jazykové schopnosti ako také nestačia.

Navyše, my, japončinári, nemáme prakticky žiadne tlmočnicke vzdelanie, a aj keď máme prekladateľské alebo tlmočnicke semináre, najčastejšie nás ich vyučuje niekto, kto síce tlmočí v praxi, ale teoretické základy chýbajú, pretože v slovensko-japonskej kombinácii fakticky neexistujú. Tlmočenie a preklad sa, takpovediac, učíme za pochodu.

Jednu z prvých vecí, ktorú si pri tlmočení japončiny musíme uvedomovať, je postavenie tlmočených osôb voči sebe, ako aj voči formám/organizáciám, ktoré reprezentujú. Inak komunikuje klient s dodávateľom, inak nadriadený s podriadeným, inak potenciálni business partneri. Tieto rozdiely sa odzrkadľujú už v najzákladnejších prvkoch jazyka, ako je výber zámena, až po samotnú vetnú skladbu. Japončina je tiež vysoko kontextuálny jazyk, čo znamená, že na rozdiel od európskych jazykov sa veľmi veľa faktov v komunikácii vynecháva a predpokladá sa, že všetci pochopia vynechané fakty z kontextu. Zároveň, podobne ako v nemčine, sloveso v japončine ide na koniec a často nevyjadruje len akciu, ale aj to, či ide o osobný názor alebo informáciu z druhej ruky. Ako sa povie v japončine: „musí čítať vzduch“. Nielen pre vynechávanie, ale aj pre nepriamosť, ktorou japončina priam prekypuje. Čo je tiež zaujímavé, je, že v japončine má aj ticho svoje miesto a význam, čo je pre Európanov často ťažké pochopiť. Všetko toto spolu vytvára tzv. „tlmočnicke pekličko“ a tlmočník z/do japončiny je, tak povediac, majster v telepatii.

3. Ako ste sa dostali na pozíciu tlmočníčok na Expe v Osake?

Ešte do minulého roka som pracovala vo firme, ktorá ako jedna z mála podniká s japonskými klientmi a okrem všetkého iného pripravuje ich legálny pobyt na Slovensku. Môj bývalý šéf je jeden z dvoch úradných prekladateľov japončiny na Slovensku, preto ho, neprekvapivo, oslovili s ponukou tlmočiť na EXPO. No, a keďže má rodinu a ja nie, poslal namiesto seba mňa.

4. Ako to na Expe celkovo vyzeralo? Ako fungoval stánok? Aký ste mali pracovný režim?

Ad'a a Žofka možno budú mať trochu inú skúsenosť, keďže sme prišli jedna po druhej. Ja som prišla veľmi krátko po zahájení EXPA, 26. 4., teda asi o dva týždne neskôr, keď ešte, úprimne povedané, vládol komplet všade chaos. Prvých pár týždňov sme preto mali zmeny všelijako. Ja a moje dve kolegyne sme sa striedali tak, aby boli na slovenskom stánku vždy

aspoň dve, čo bolo pri 12-hodinovej prevádzke EXPA pomerne náročné v takom počte. Neskôr pribudli na pomoc študenti z Japonska, ktorí nám pomáhali predstavovať Slovensko japonským návštevníkom, ktorých bola absolútne prevažná väčšina – od maličkých žiačikov až po dôchodcov. Neskôr sa moje kolegyne vystriedali a za Slovákov sme fungovali vo finálnej štvorke hostesov – tri baby, jeden chalan. Dve s japončinou, dvaja s anglickým jazykom. Stánok ako taký fungoval od 9:00 do 21:00, my sme však samozrejme museli prísť vždy skôr, všetko pripraviť, utrieť zrkadlá, prípadne pripraviť poháre, ak bola naplánovaná ochutnávka vína, piva či medoviny.

Počas zmeny, ktorá sa neskôr ustálila na 6 hodín denne, sme komunikovali s návštevníkmi, odpovedali na ich otázky a predstavovali všetko krásne, čo na Slovensku máme a na čo môžeme byť pyšní. Prevádzku stánku až do júla zabezpečovalo priamo Slovakia Travel, neskôr ju prebrala eventová agentúra. Čo však ostalo fixné, bola pozícia komisárky, ktorá reprezentovala Slovensko na diplomatickej a formálnej úrovni, a vedúca slovenského pavilónu, ktorá zabezpečovala všetko, čo sa odohrávalo mimo očí návštevníkov, napríklad prípravu na náš Národný deň.

5. V čom spočívala príprava na takéto tlmočenie.

Reprezentácia Slovenska a odpovede na zvedavé otázky Japoncov sú niečo, s čím sa stretávam od momentu, keď som začala japončinu študovať. Práve počas štúdia som vypomáhala japonským lektorom aj študentom s udomácnením sa na Slovensku a viedla som ne jeden rozhovor, ktorý sa mi na EXPO hodil. Tiež veľmi rada používam Wikipédiu v japonskej mutácii a pokec s ChatGPT, ktorý vie veľmi dobre a stručnou japončinou vysvetliť napríklad SNP alebo prečo sa Československo rozpadlo. Najlepšou pomôckou však bola určite kniha v japončine, ktorú napísal môj kamarát Shogo. Veľmi dlho na Slovensku študoval a pracoval a môžem zodpovedne povedať, že dostal najlepšiu možnú slovenskú výchovu, vďaka ktorej napísal absolútnu encyklopédiu o Slovensku pre japonského čitateľa. Práve táto kniha bola mojím hlavným pomocníkom v príprave na komunikáciu a tlmočenie na EXPO.

6. Na čo si treba pri takomto tlmočení (vycestovanie, ste tam 24/7, dlhodobá spolupráca), dávať pozor? Aké podmienky si treba v zmluve zabezpečiť?

Osobne nevnímam veľký rozdiel medzi tlmočením na Slovensku alebo v Japonsku. Úplne rovnako treba mať dohodnuté a zmluvne podchytené základné náležitosti ako ubytovanie,

diéty, odplatu za prácu a cestovné náklady. Konkrétne v tomto prípade by som určite upozornila aj na potrebu poistenia. Čo sa týka ceny, slovenský klient môže zaplatiť len slovenský honorár, takže netreba mať veľké oči pri vyjednávaní a neočakávať japonský honorár. Na druhej strane však treba určite zohľadniť, že ide o dlhodobý projekt, môžu vám ujsť iné pracovné príležitosti a bude 13 000 km od rodiny so sedemhodinovým časovým posunom. Inak povedané, treba cenu nastaviť tak, aby sa to oplátilo.

7. Máte z tejto skúsenosti nejaké milé príhody?

Nemálo, áno. Bolo veľmi milé, keď k nám ráno nabehli deťúrence zo škôl a snažili sa konverzovať po anglicky. Veľmi rada som mala aj, keď nám návštevníci priniesli malé drobnosti, pozornosti alebo origami na znak vďaky. Mojou obľúbenou zábavkou bolo aj čítanie si odkazov návštevníkov v knihe návštev. Odkaz, ktorý mi utkvil v pamäti najviac, patril osôbke, ktorá napísala dlhý príbeh o tom, ako sa vlastne narodila vďaka Expu a Československu, pretože práve v československom pavilóne najprv pracovala jeho mamka a práve na Expe spoznala jeho otca.

Osobne ma tiež mega potešilo, keď som sa po rokoch náhodne stretla s ľuďmi, s ktorými som pracovala, ktorých som stretla počas exchange v Kjóte, alebo keď mi prišli podakovať rodičia študentov, ktorým som zabezpečovala študijné pobyty na Slovensku, čo bola ešte donedávna moja hlavná práca.

Tiež som bola veľmi prekvapená, koľko návštevníkov nám povedalo, že boli na Slovensku, či už pracovne, ako odbočku z Viedne, alebo ako ozajstní turisti. O to viac ma tiež potešilo, keď sa im u nás veľmi páčilo.

8. Top 10 najčastejšie otázky japonských klientov?

Tieto navrhujem prenechať dievčatám, ja si ich už veľmi nepamätám a také ako: „Prečo sa Československo rozpadlo?“, „Kde Slovensko vôbec je?“, alebo: „akým jazykom hovoríme?“, „Prečo máme tak veľa hradov?“ sa budú opakovať.

9. S ktorými krajinami si Japonci pomýlili Slovensko?

Srbsko, Chorvátsko, Juhoslávia, Uruguaj, Slovinsko, Česko, Československo.

ANDREA MILLINGTON

1. Prečo ste si vybrali štúdium japončiny?

Japončina ma zaujala ešte na strednej škole, no poriadne som sa jej začala venovať až v poslednom roku bakalárskeho štúdia. Páči sa mi, ako znie, a zamilovala som si najmä *kandži* – znaky. Na rozdiel od Niky a Žofky som teda tento jazyk nikdy formálne neštudovala, ale ako koníčku sa mu venujem už vyše desať rokov.

2. Aké sú špecifiká prekladu/tlmočenia s japončinou? Má práca s japončinou svetlú budúcnosť?

Japončina je vysoko kontextuálny jazyk, takže veľkým problémom je najmä porozumenie. Keď sa človek stretne so situáciou alebo textom *in medias res*, mnohým veciam nemá šancu porozumieť. Čo sa týka tlmočenia, problematická je tiež skutočnosť, že japončina má v porovnaní s mnohými „bežnejšími“ jazykmi iný slovosled, v ktorom sloveso prichádza až na samotnom konci vety, je teda potrebná omnoho dlhšia dekaláž alebo veľmi dobré jasnovidecké schopnosti. Čo sa týka budúcnosti práce s japončinou, myslím, že na Slovensku ide o veľmi drobný trh a sama s japončinou pracujem len v rámci jej výučby na báze súkromných lekcií, ak nepočítam nedávnu pracovnú skúsenosť priamo v BB, keď som sprevádzala japonský TV štáb pri natáčaní dokumentu o japonskom džudistovi, ktorý tu žije.

3. Ako ste sa dostali na pozíciu tlmočníčok na Expe v Osake?

Na Expo som sa dostala vďaka tomu, že som sa minulý rok zúčastnila ZŠP. Práve tam som stretla Veroniku Šokyovú, ktorej som sa po jej prednáške prihovarila a zrozprávali sme sa o japončine. Po chvíli sa ma opýtala, či by som nechcela pracovať na Expe. Hoci som tam napokon skončila cez inú firmu, práve Nika mi tohto chrobáka dala do hlavy a vďaka jej povzbudeniu som si za týmto cieľom išla, až kým sa mi ho nepodarilo dosiahnuť.

4. Ako to na Expe celkovo vyzeralo? Ako fungoval stánok? Aký ste mali pracovný režim?

Ja som na Expe pracovala od polky júla do polky októbra, teda počas jeho druhej polovice (Expo prebiehalo od 13. apríla do 13. októbra). Na stánku sme mali dve časti. Prvou bola miestnosť s veľkými LED obrazovkami, na ktorých sa premietali promo videá o Slovensku.

Tie boli spravené naozaj fantasticky a prezentovali našu krajinu úplne dokonale. Japonci boli ohúrení. Druhou časťou bol stánok s niekoľkými exponátmi (titánové implantáty z TUKE, modranská majolika, rôzny alkohol zo Slovenska a pod.). Keď som na Expe pracovala ja, štandardnú zostavu tvorili traja „hostesi“ a jeden tlmočník. Hostesi tam boli od 8:30 do 21:00, ja ako tlmočnica od 12:00 do 20:30, vždy dva dni v práci a dva dni voľno (niekedy sme si s druhým tlmočníkom vymenili zmeny, aby sme mali dlhšie voľno na cestovanie). Počas zmeny, keď sa nič tlmočnicke nedialo, som vypomáhala hostesom s návštevníkmi. Odpovedali sme na otázky o Slovensku, vysvetľovali exponáty, občas sme robili ochutnávky vín alebo iného alkoholu, organizovali sme rôzne drobné aktivity vo vlastnej réžii a pod. Čo sa týka tlmočenia, ja som mala počas tých troch mesiacov len zopár príležitostí na skutočné tlmočenie, a to konkrétne jednu prezentáciu o výrobe medoviny a niekoľko drobných tlmočení, keď prišli rôzne folklórne súbory, ktoré mali vystúpenia v areáli Expa. Tým som tlmočila úvodné predstavenia. Párkrát sa mi tiež stalo, že som vybavovala veci po telefóne (napr. objednávky rôzneho tovaru na stánok a pod.), prípadne ma posadili do taxi, aby som išla vyzdvihnúť nejakú návštevu zo Slovenska.

5. V čom spočívala príprava na takéto tlmočenie.

Bola to klasická príprava, teda najmä terminologická, akurát intenzívnejšia, keďže moja japončina nie je na takej úrovni ako moja angličtina, a teda som sa musela učiť omnoho viac slovíčok.

6. Na čo si treba pri takomto tlmočení (vycestovanie, ste tam 24/7, dlhodobá spolupráca), dávať pozor? Aké podmienky si treba v zmluve zabezpečiť?

Ja som bola so svojou zmluvou spokojná. Mala som pokryté spätné letenky, ubytovanie, cestovné poistenie, teplý obed počas pracovných dní + v kuchynke sme mali vždy dostupné nejaké drobnosti na zahryznutie (najmä Horalky) a, samozrejme, pitný režim. Tiež som mala pokrytú cestu na Expo a späť. Platovo som bola tiež spokojná, extrémne veľa som cestovala (prakticky takmer vždy počas voľných dní som niekam vycestovala) a napriek tomu sa mi podarilo polovicu honorára z tých troch mesiacov doniesť domov. Povedala by som teda, že zmluvu si treba nastaviť tak, aby bol človek spokojný. Samozrejme, veľa záleží aj na destinácii. Pre mňa bol toto naozaj *dream job*, ale ak by ma chcel niekto poslať do krajiny, ktorá ma až tak neláka, zrejme by som si vypýtala aj viac, aby mi to viac vynahradilo čas strávený mimo domova.

7. Máte z tejto skúsenosti nejaké milé príhody?

Áno, môžem ich zopár spomenúť:

Raz som v jednom obchodíku s použitým tovarom, našla *soroban*, čo je japonské počítadlo, a úplne som sa preň nadchla. Rozhodla som sa, že sa chcem naučiť na ňom počítať, ale tiež som chcela vidieť, ako to vyzerá, keď to robí niekto, kto to naozaj ovláda. Preto som na stánku zorganizovala súťaž, v rámci ktorej museli účastníci na *sorobane* spočítať desať dátumov (rokov), ktoré boli dôležité v slovenskej histórii (aby to bolo tematicky prepojené so stánkom). Boli tam dátumy ako napr. príchod Cyrila a Metoda, vznik samostatnej republiky a pod., aj s vysvetleniami. Pri desiatom dátume sme sa nevedeli s kolegami zhodnúť, čo by sme mali zahrnúť, a niekto navrhol rok narodenia Paľa Haberu, tak sme to tam dali. Bolo to dosť vtipné a veľa ľudí sa pýtalo, kto to je.

Na obed sme chodili do českého pavilónu. Dost' často nám tam varili pečienku, čo sme ako (pomerne) mladé fajnovky veľmi nemuseli a vždy sme si pýtali „dvojku“ (ktorá v menu nebola, ale kuchári nám väčšinou niečo ochotne dali). Až po skončení Expa sme sa náhodou dozvedeli, že dôvod, prečo sme museli jesť tak veľa pečienky, bolo, že na začiatku Expa došlo k nejakému nedorozumeniu a Česi, ktorí chceli objednať 24 kg mrazenej pečene na celé Expo, omylom objednali 24 kartónov po 16 kg. Tri dni pred koncom Expa mali ešte 22 kartónov stále niekde v mrazničke. Rozhodli sa, že do menu (pre bežných návštevníkov mali normálnu reštauráciu) pridajú „ultimátnu českú špecialitu“ – bao knedlíček s hydínovou pečenosou. Tých 22 kartónov za tri dni reálne vypredali. Chcela by som vidieť nejakého Japonca, ktorý navštívi ČR a bude chcieť túto špecialitu ochutnať.

8. Top 10 najčastejšie otázky japonských klientov?

Napríklad: „Prečo/kedy sa Československo rozpadlo?“, „Sú Česi a Slováci ten istý národ?“, „Akým jazykom sa na Slovensku rozpráva?“, „Ako sa dá na Slovensko dostať?“.

A ešte jedna vtipná: „Vo vašich hradoch bývajú dodnes králi?“

9. S ktorými krajinami si Japonci pomýlili Slovensko?

Slovinsko, Česko, Československo, ale aj Uruguaj a Izrael (lebo ich stánky boli vedľa nás).

BLOK PREKLADATEĽSKÝCH AGENTÚR

V tomto bloku sme sa rozprávali s Karolínou Michalcovou zo spoločnosti Tetras, Borisom Chrenkom zo spoločnosti Glocco a Katarínou Absolonovou, predsedníčkou Asociácie prekladateľských spoločností Slovenska (ATCSK) a riaditeľkou agentúry ASAP-translation.com, o fungovaní prekladateľských agentúr a profesijných organizácií. Diskutovali sme o vývoji prekladateľského trhu, vplyve umelej inteligencie na jazykové služby, možnostiach stáží a spolupráce so študentmi, ako aj o tom, aké zručnosti a kompetencie budú rozhodujúce pre budúcnosť prekladateľov a tlmočníkov.

KATARÍNA ABSOLONOVÁ

**PREDSEDNÍČKA ATCSK, RIADITEĽKA PREKLADATEĽSKEJ AGENTÚRY
ASAP-TRANSLATION.COM**

1. Ako ste sa dostali k prekladateľstvu celkovo a aj konkrétne na vašu súčasnú pozíciu v ATCSK?

Odmalička som milovala knihy – romány aj encyklopédie. S cudzími jazykmi som začala už od tretieho ročníka – v experimentálnej jazykovej triede sme začali najskôr ruštinou a od piateho ročníka nám pribudla angličtina. Už vtedy sme si skúšali prekladať články z časopisu *Friendship* a písali sme si anglicky so zahraničnými dopisnými priateľmi. Počas štúdia na gymnáziu sa moja láska k jazykom prehĺbila, z ruštiny aj angličtiny som maturovala a rozhodla som sa pokračovať týmto smerom aj na vysokej škole. Pôvodne som zamýšľala anglický jazyk vyučovať, ale ekonomicky lákavejšia bola komerčná sféra, a tak som sa zamestnala vo výrobnej firme na pozícii marketingového manažéra pre anglofónne krajiny. Popri práci, po večeroch, som prekladala beletriu a texty pre súkromných klientov. Po revolúcii a následne po vstupe našej krajiny do EÚ bola znalosť jazykov na Slovensku veľmi žiadaná. Po piatich rokoch môj bočný príjem stúpol natoľko, že som sa odvážila dať výpoveď a otvoriť si živnosť. Nových klientov som si hľadala prostredníctvom svetového portálu *ProZ* a *TranslatorsCafe*, ale aj priamym oslovovaním e-mailami. Práca postupne

pribúdalo, až sme sa s manželom rozhodli založiť v roku 2005 spoločnosť s ručením obmedzeným. Páčila sa nám predstava nadviazať spoluprácu s inými prekladateľmi a služby rozširovať o ďalšie jazyky. Do roku 2023 sme sa vypracovali na firmu s miliónovým obratom, ktorá dodáva preklady vo všetkých jazykoch a témach.

2. V čom podľa vás spočíva pridaná hodnota ATCSK?

ASAP-translation.com v roku 2011 iniciovala zrod Asociácie prekladateľských spoločností ako prvého a doposiaľ jediného záujmového združenia svojho druhu na Slovensku. Vytvorili sme tak platformu pre spoločnú komunikáciu lokalizačných firiem a východiskovú základňu pre spoluprácu s akademickou a prekladateľskou komunitou a s európskou asociáciou.

3. Malo by byť pre freelancerov pri nadväzovaní spolupráce kľúčové, či je daná spoločnosť členom ATCSK?

Členstvo v asociácii je vizitkou profesionality a vysokej kredibility firiem.

4. Na základe vašej skúsenosti, ako zmenilo AI našu profesiu?

Počas môjho profesionálneho života technológie menili povolanie prekladateľa neustále – písacie stroje nahradili počítače, diskety a CD-čka nahradil e-mailový prenos a cloudové úložiská, papierové slovníky nahradil internet, poznámky v zošitoch nahradili softvérové nástroje s prekladovou pamäťou a glosárom, pričom prekladateľovi pomáhajú aj automatickou kontrolou kvality. Karty zamiešal strojový preklad, ktorý sa síce stal veľkým pomocníkom pri dvíhaní produktivity, ale prekladateľom zároveň komplikuje situáciu kvôli kolísavej kvalite a tlaku na ceny bez ohľadu na to, že nesú plnú zodpovednosť za prípadné chyby. V posledných rokoch bola pre lokalizačný priemysel typická vysoká úroveň automatizácie procesov, ktorú zavádzajú najväčší hráči na trhu s cieľom zvyšovania efektivity a zábokov. Prekladatelia na konci dodávateľského reťazca však tento trend vnímajú ako nepríjemné pretechnizovanie ich profesie, ktorá bola predtým vnímaná ako humanitne orientovaná a tvorivá. Dôsledkom automatizácie je aj strata osobného kontaktu a priateľských vzťahov s odberateľmi. Zapojenie veľkých jazykových modelov prinieslo ďalšie možnosti zefektívnenia lingvistickej práce, no znamenalo ďalšie zmeny v pracovných postupoch a hodnotiacich modeloch. Dôsledkom je úbytok práce a pokles zábokov u tradičných lingvistov.

5. Trh sa mení, ako by sa mala zmeniť príprava a vzdelanie budúcich prekladateľiek a tlmočníčok?

Ak sa lingvisti nechcú dať odstaviť od rozhodovacích procesov v lokalizačnom priemysle, musia sledovať profesijné trendy a vzdelávať sa v najnovších technológiách. Je dôležité, aby sa orientovali v dostupných strojových prekladačoch, aby poznali možnosti a limity rôznych veľkých jazykových modelov, aby sa oboznámili s najúspešnejšími online platformami pre riadenie lokalizačných projektov a ich integračnými možnosťami, aby zvládali kľúčové kroky projektového manažmentu a napokon, aby vedeli poradiť koncovým klientom, ktoré riešenia sú pre nich najvhodnejšie. V opačnom prípade budú musieť len pasívne prijímať vývoj v lokalizačnom priemysle diktovaný technologickými firmami. Samozrejme, netreba zabúdať na to, že napriek rastúcej potrebe technických a manažérskych vedomostí u lingvistov sú to práve oni, ktorí, napriek globalizačnému tlaku, naďalej ostanú ambasádormi spisovného, štylisticky pekného a osobitého jazyka ako základného nosiča kultúry (slovenského) národa.

KAROLÍNA MICHALCOVÁ

TÍMLÍDERKA V TETRAS

1. Ako ste sa dostali k prekladateľstvu celkovo a aj konkrétne na vašu súčasnú pozíciu v Tetras?

Študovala som germanistiku a po štátniciach hľadala prácu v prekladateľskom sektore, ale mimo pozície prekladateľky. V roku 2005, dva dni po promóciách, som nastúpila do firmy Tetras s.r.o. na pozíciu projektovej manažérky, ktorá ma veľmi oslovila a naplňala. Postupne som k povinnostiam pribrala i manažment kvality a zastupovanie firmy v ATCSK, v ktorej som dva roky pôsobila ako predsedníčka. Od roku 2007 pracujem ako tímová vedúca na oddelení projektového manažmentu a mojou hlavnou náplňou práce je zabezpečenie rastu spolupráce so zákazníkmi a fungovania prideleného tímu.

2. V čom podľa vás spočíva pridaná hodnota vašej spoločnosti? Akému druhu prekladov/služieb sa venujete najviac?

Od začiatku spolupráce ma firma Tetras oslovila najmä jedinečným prístupom, ktorý ju jasne odlišoval od konkurencie – zameranie na nemecky hovoriaci trh, špecializácia na technické preklady a tomu podriadené jasne definované procesy, vysoká profesionálna a jazyková úroveň kolegov/-ýň.

3. Na základe vašej skúsenosti, ako zmenilo AI našu profesiu?

AI spôsobila na trhu rozruch a čiastočne zmätok na strane zákazníkov. Pre mňa to znamená, že servis zákazníkov sa rozšíril o podporu a odborné poradenstvo na túto tému. Samozrejme, bolo nutné adaptovať procesy vo firme na nové požiadavky zákazníkov.

4. Ponúkate vo svojej spoločnosti aj možnosti stáže? (Aká dlhá, platená/neplatená, čo je jej náplňou, online/prezenčne,...)?

Firma Tetras ponúka prezenčné neplatené stáže vo vopred dohodnutom rozsahu, ktorý reflektuje potreby študentov/-iek, ale i možnosti našej firmy. V rámci stáže sa študenti/-ky zoznámia s firemnými procesmi, CAT nástrojmi a vyskúšajú si preklad technických textov z cudzieho do slovenského jazyka.

5. Trh sa mení, ako by sa mala zmeniť príprava a vzdelanie budúcich prekladateľiek a tlmočníčok? Aké schopnosti/zručnosti/kvality hľadáte u svojich budúcich zamestnancov/spolupracovníkov.

V rámci vzdelávania je potrebné okrem rozsiahlych jazykových znalostí zamerať sa na používanie CAT nástrojov a ďalších prekladateľských nástrojov a sledovať aktuálne prekladateľské trendy. Budúca profesia si vyžaduje nielen tréning v samotnom preklade (vytváraní textu), ale i v kritickej kontrole/oprave cudzích textov, čomu môže slúžiť napr. krížová kontrola prekladov medzi študentami/-kami. Ide o odlišné úlohy, ktoré si vyžadujú iný prístup, aby boli efektívne.

BLOK O UMELEJ INTELIGENCII

V tomto bloku sme sa rozprávali so Zuzanou Hudákovou z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Sergejom Skáčkom z Generálneho riaditeľstva pre preklad Európskej komisie (DGT) a Mariánom Kabátom z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského o vplyve umelej inteligencie na prekladateľstvo a tlmočníctvo. Venovali sme sa možnostiam a hraniciam veľkých jazykových modelov, využívaníu AI v profesionálnej prekladateľskej praxi, výskumu kvality strojového prekladu, ako aj tomu, ako nové technológie menia vzdelávanie, lokalizáciu a budúcnosť prekladateľskej profesie.

ZUZANA HUDÁKOVÁ

1. Kde všade používate umelú inteligenciu v rámci vašej profesie?

Umelú inteligenciu využívam najmä vo výskume strojového prekladu, kde sledujem vývoj kvality výstupov LLM v čase, v akademickom písaní na podporu argumentácie, a aj v prekladateľskej praxi, kde ju ale používam skôr experimentálne na hodnotenie kvality výstupov.

2. Aké AI nástroje najčastejšie používate?

Najčastejšie používam nástroje založené na veľkých jazykových modeloch, predovšetkým ChatGPT, Claude a Gemini, a v rámci porovnania kvality prekladov aj systémy ako DeepL a Google Translate. Okrem toho príležitostne pracujem s ďalšími AI nástrojmi na analýzu textu v experimentálnom alebo výskumnom kontexte.

3. V čom je podľa vás AI naozaj dobrá?

AI je naozaj dobrá najmä v rýchlom spracovaní veľkého množstva textu, identifikovaní vzorcov a generovaní jazykovo plynulých výstupov. V praxi to znamená, že veľmi efektívne zvláda napríklad návrhy prekladov, sumarizáciu, štruktúrovanie informácií alebo prácu s terminológiou. Zároveň dokáže dobre simulovať rôzne štýly a registre – jej sila teda

nespočíva v porozumení v ľudskom zmysle, ale v schopnosti pravdepodobnostne veľmi presne modelovať jazyk a jeho použitie v rôznych kontextoch. Inými slovami, je naozaj dobrá v napodobňovaní.

- 4. Otázka, ktorej sa nevyhneme: nahradí nás AI? Z nášho výskumu z roku 2025 vyplýva, že až 84 % profesionálov na Slovensku si myslí, že kvôli AI bude menší dopyt po preklade, resp. že narastie dopyt po post-editingu. Pri tlmočení si to myslí len 38% profesionálov // v porovnaní s bežnou populáciou to je 25% a 17%.**

Nemyslím si, že nás AI nahradí, ale určite mení typ práce, ktorú budeme robiť. Pri preklade je ten posun už teraz veľmi viditeľný: menej práce môže byť v samotnom vytváraní prvého návrhu a viac v post-editingu, kontrole významu, terminológie, štýlu, kontextu, a v zodpovednosti za výsledný text. Takže áno, AI pravdepodobne zníži dopyt po niektorých typoch rutinného prekladu, ale zároveň zvýši nároky na odbornú kontrolu a na schopnosť rozumieť tomu, čo robí zle.

- 5. Je celkom prekvapivé, že si študovala latinský a starogrécky jazyk a hneď potom, na doktorandskom štúdiu, si sa začala venovať AI. Príde mi to ako obrovský skok. Čo ťa doviedlo k tvojmu výskumu?**

Na prvý pohľad to môže pôsobiť zvláštne, ale pre mňa je tam celkom prirodzená kontinuita. Klasické jazyky ma naučili veľmi precízne premýšľať o význame, štruktúre a interpretácii textu, o tom, ako sa význam mení v čase a kontexte. Preklad bol vždy o rozhodovaní medzi možnosťami a o hľadaní čo najpresnejšieho riešenia. Keď sa začali objavovať pokročilé AI systémy, zdalo sa mi zaujímavé pozrieť sa na ne práve z tejto perspektívy: ako rozumejú textu, čo vlastne robia, keď prekladajú, a kde sa ich výstupy rozchádzajú s tým, čo by urobil človek s filologickým alebo prekladateľským zázemím. Takže ten prechod nebol ani tak skok, skôr posun od analýzy textu k analýze toho, ako text spracúva stroj.

- 6. Priblíž nám tvoj výskum umelej inteligencie v preklade.**

Môj výskum sa zameriava na to, ako sa mení kvalita strojového prekladu v čase, konkrétne pri veľkých jazykových modeloch. V praxi to znamená, že tým istým modelom v pravidelných intervaloch zadávam identické prekladové úlohy a sledujem, či sa ich výstupy zlepšujú, zhoršujú alebo menia nepredvídateľným spôsobom. Pracujem s rôznymi typmi textov, od technických cez literárne až po popularizačné, aby som zachytila rôzne

prekladateľské výzvy. Výstupy následne hodnotím pomocou detailného systému kvality, ktorý sleduje napríklad presnosť, plynulosť, terminológiu alebo štýl, a umožňuje mi tieto zmeny kvantifikovať. Zaujímavé je, že výsledky zatiaľ neukazujú lineárne zlepšovanie, ale skôr kolísanie kvality v čase, čo naznačuje, že vývoj týchto systémov nie je priamočiary. Práve to je pre mňa kľúčové: ukázať, že AI preklad nie je stabilný nástroj, ale skôr akýsi „pohyblivý cieľ“, ktorý treba priebežne testovať a kriticky hodnotiť.

7. Ak nám text preloží nejaký AI nástroj, kto je vlastne autorom prekladu? Človek zodpovedný za finálnu podobu textu? Firma, ktorá AI vytvorila?

Autorstvo prekladu sa stále viaže na človeka, ktorý zodpovedá za finálnu podobu textu. AI je skôr nástrojom, podobne ako prekladateľská pamäť alebo slovník, aj keď výrazne komplexnejším. Práve s nástupom AI sa viac než kedykoľvek predtým ukazuje, že autorstvo nie je len otázka toho, kto vygeneroval text, ale kto zaň ručí, kto ho chápe v kontexte a kto ho vedome uvádza do obehu.

8. Ako AI ovplyvňuje bežný jazyk?

AI začína ovplyvňovať bežný jazyk najmä tým, že doň vnáša väčšiu mieru štandardizácie a predvídateľnosti. Keďže modely sú trénované na veľkých korpusoch textov, majú tendenciu uprednostňovať najpravdepodobnejšie, neutrálnejšie formulácie. Zároveň však AI urýchľuje šírenie nových výrazov, konštrukcií a spôsobov vyjadrovania, pretože ich generuje opakovane vo veľkých množstvách a používatelia ich následne preberajú. V určitom zmysle tak funguje ako zosilňovač existujúcich jazykových trendov. Z prekladateľského hľadiska zaujímavé je aj to, že AI môže nepriamo ovplyvňovať jazyk cez preklad, napríklad tým, že preferuje určité štruktúry alebo kalky z angličtiny, ktoré sa potom častejšie objavujú aj v prirodzenom používaní jazyka.

SERGEJ SKÁČKOV

1. Kde všade používate umelú inteligenciu v rámci vašej profesie?

Hlavne eTranslation pri preklade.

2. Aké AI nástroje najčastejšie používate?

Snážim sa skúšať všetky nástroje z ponuky nášho Generálneho riaditeľstva pre preklad na portáli Digital Europe – AI-based Multilingual Services. Tieto nástroje môže využívať aj akademická obec, stačí sa zaregistrovať.

3. V čom je podľa vás AI naozaj dobrá?

Vie spracovávať informácie aj v čase, kedy my spíme.

4. Otázka, ktorej sa nevyhneme: nahradí nás AI? Z nášho výskumu z roku 2025 vyplýva, že až 84 % profesionálov na Slovensku si myslí, že kvôli AI bude menší dopyt po preklade, resp. že narastie dopyt po post-editingu. Pri tlmočení si to myslí len 38% profesionálov // v porovnaní s bežnou populáciou to je 25% a 17%.

Pri prekladoch, kde sa vyžaduje prevzatie zodpovednosti za výsledný preklad zatiaľ nikto neponúka „zaručenie sa“ za preklady AI. Preklady, kde stačí odhad významu originálu, tam AI (resp. naša eTranslation) ponúka oveľa rýchlejší produkt. Ešte je tu otázka autorských práv k strojovému prekladu...

5. Ako AI ovplyvnila zaškoľovanie nových zamestnancov/stážistov?

Máme vyššie očakávania, pokiaľ ide o zvládanie nástrojov na preklad (tzv. CAT). V Európskej komisii sa nezameriavame na umelecký preklad, našou doménou je preklad právnych predpisov s dôrazom na rešpektovanie zdrojov a terminológie. Preto je potrebné ovládať CAT nástroje. Pokiaľ ide o AI, stážisti majú sklon podľahnúť čaru plynulosti AI prekladu. Skúšame im pripomínať potrebu sústrediť sa na prenos myšlienky, rešpektovanie zdrojov a potrebu konzistentnosti a terminologickej presnosti. Ale je pravda, že s eTranslation je tam ten pocit nadšenia z toho, ako rýchlo to „naskakuje“.

6. Čo očakávate od študenta, ktorý chce pracovať v nejakej z európskych inštitúcií?

Ako som povedal pri predchádzajúcej otázke, v prvom rade flexibilitu, ochotu učiť sa, používanie CAT nástrojov, chápať rozdiel medzi prekladom a post-editingom. V skratke veci, ktoré sa snažíme zakomponovať aj do osnov v rámci EMT (European Master in Translation).

7. Pracuješ s LLM v kontexte Európskej komisie. Ako vidíš vývoj v nasledujúcich 3 - 5 rokoch? Čo sa zmení?

Postupne očakávame nárast využívania LLM v eTranslation na úkor aktuálnej technológie neurálneho strojového prekladu založeného na knižniciach MarianNMT.

8. Ak nám text preloží nejaký AI nástroj, kto je vlastne autorom prekladu? Človek zodpovedný za finálnu podobu textu? Firma, ktorá AI vytvorila?

Tu sa presne venujeme otázke zodpovednosti a autorských práv, ktorú som spomínal skôr.

MARIÁN KABÁT

1. Kde všade používate umelú inteligenciu v rámci vašej profesie?

AI používam ako výskumný nástroj aj ako výskumný objekt. Ako nástroj mi pomáha pri analýze dát, používam ju na overovanie/prepisovanie/preformulovanie argumentov, AI sa vie dobre pozrieť na skúmaný problém z inej strany ako vy. Myslím si, že je to dobrý nástroj na brainstorming, kým ho kriticky zvážite, zdôrazňujem kriticky. Ako objekt ma zaujíma kvalita jej výstupov pri preklade, nie len ako strojový prekladač, ale aj ako pomocník pre prekladateľa.

2. Aké AI nástroje najčastejšie používate?

Primárne používam ChatGPT, Claude, Gemini a NotebookLM. Začínam sa pozerieť na Lara Translate. Okrem toho klasiky ako DeepL, Excel alebo nástroje CAT (lebo aj to je istým spôsobom AI).

3. V čom je podľa vás AI naozaj dobrá?

Ako každý algoritmus, vie dobre čítať vzorce, vie pracovať s údajmi, ktoré sú explicitné, ktoré si vie premeniť na jednotky a nuly. Je ako taký kamarát, čo všade bol, všetko videl, všetko vie. Až kým ho nezaskočíte, vtedy si niečo vymyslí a tvári sa, že má aj tak pravdu. AI je teda veľmi dobrá v mnohých veciach vrátane klamania. Pardon, už sa opakujem, ale ako každá technológia, aj AI je dobrý sluha, ale zlý pán.

4. Otázka, ktorej sa nevyhneme: nahradí nás AI? Z nášho výskumu z roku 2025 vyplýva, že až 84 % profesionálov na Slovensku si myslí, že kvôli AI bude menší dopyt po preklade, resp. že narastie dopyt po post-editingu. Pri tlmočení si to myslí len 38% profesionálov // v porovnaní s bežnou populáciou to je 25% a 17%.

Naša profesia sa mení neustále a ja už viac ako desať rokov počúvam, že strojový preklad ma nahradí, ale stále som tu. Chcem naivne veriť, že AI preberie tú „nudnú“ časť práce, ktorú nikto nechce robiť a nám ostane viac času na kreatívnu prácu. Realita je zatiaľ taká, že aj tú „nudnú“ robotu musíme stále posteditovať, aby klientove texty nespôsobili žiadne

škody. Samozrejme, sú klienti, ktorým AI „kvalita“ stačí, ale takým by aj predtým stačila kvalita DeepL.

- 5. Učíš budúcich profesionálov a profesionálky. Stretávaš sa s obavami študentov, že študujú profesiu, ktorá už o pár rokov nemusí existovať v súčasnej podobe? Resp. sa mení tak rýchlo, že už teraz je iná ako keď začali študovať?**

Áno a je to prirodzené. Mediálna bublina okolo AI je obrovská a všade sa hovorí o tom, že prekladateľov už nebude treba. Ale toto sa hovorí už 50 rokov. Okrem toho je prirodzené, že sa bojíme niečoho, čomu úplne nerozumieme. Študenti na začiatku nerozumejú ani prekladu, ani technológii, ale keď počas štúdia zistia, že preklad nie je o výmene slova za slovo, ale pre AI je preklad v prvom rade o výmene slova za slovo (zjednodušene povedané), pochopia, že situácia v odbore nie je taká hrozná, ako sa na prvý pohľad zdá.

- 6. Ovplyvnila AI vstup na prekladateľsko-tlmočnický trh?**

Na toto nemám presné dáta, skôr len pocitové. Študenti si skôr hľadajú záložné plány, ak to s prekladom nevyjde, nechcú ostať bez práce, čo je pochopiteľné. Zároveň sa mi stále ozývajú z firiem a agentúr, či neviem niekoho odporučiť. Povedal by som teda, že ovplyvnila, ľudia sú opatrnejší.

- 7. Aké nové kompetencie potrebujú prekladatelia a tlmočníci? Na čo sa máme ako študenti zamerať?**

Potrebuje vedieť s technológiami pracovať, čiže technologická kompetencia je samozrejmosť. Žijeme v 21. storočí, ak mi niekto povie, že „nevie robiť s počítačom“, čo potom chce robiť? No nezabúdajme na základnú kompetenciu, tú prekladateľskú. Ak neviete prekladať, neviete ani dobre posteditovať. Počúvame a čítame o tom, že čoraz viac sa postedituje, no posteditor bez prekladateľskej kompetencie nevytvorí rovnako dobrý výsledok ako posteditor, ktorý vie, ako prekladať a ako má vyzeráť dobrý preklad.

- 8. Vo výskume sa venuješ hraniciam využívania AI v preklade. Kde sú momentálne tie hranice?**

Hranice sú, zdá sa, za jednotkami a nulami, niekde pri dvojkách, pri ľudskej kreativite, pri neznáme, pri novinkách, o ktorých možno nevieme ani my, ale ani AI. A tu vzniká to nebezpečenstvo – kým racionálny človek si povie: „Dobre, tomuto nerozumiem, potrebujem si to naštudovať z reálnych zdrojov,“ stroj si povie: „Tomuto nerozumiem, ale

pravdepodobne to znamená toto!“ A opäť sa vraciam k tomu, že v tom momente vás stroj oklame a vy si to možno ani neuvedomíte, lebo sa naň chcete spoliehať. Pracuje rýchlo, a to sa dnes cení, ale nie všetko vytvorené rýchlo je aj kvalitné a dobré. Možno sa treba zastaviť a povedať si, že skôr ako použijem umelú inteligenciu, vyskúšam tú svoju, ľudskú.

9. Ak nám text preloží nejaký AI nástroj, kto je vlastne autorom prekladu? Človek zodpovedný za finálnu podobu textu? Firma, ktorá AI vytvorila?

Asi by sme tu mali rozlišovať medzi autorom a zodpovednou osobou. Osoba zodpovedná za preklad je tá, ktorá text vloží do AI s nejakým príkazom a použije výstup. Ak sú v texte po odovzdaní chyby, táto osoba (prekladateľ?) bude niesť následky, nie stroj ani firma. Kto je autor v pravom slova zmysle je ťažšia otázka – možno všetky osoby, ktorých texty sa nachádzajú v dátach AI, z ktorých vznikol výstup. Ale to je, samozrejme, nedohľadateľné.

10. Ako AI ovplyvňuje bežný jazyk?

Jazyk je dynamický a reaguje na realitu, kedysi sme si išli niečo vygúgliť a dnes sa opýtame četu. Ak sa bavíme o tom, ako jazyk ovplyvňujú výstupy z AI, robia texty uniformné. Všetky tie výstupy znejú na jedno kopyto. Spravte si jednoduchý experiment – povedzte četu, aby napísal reklamný text o multivitamínoch pre deti. Dajte mu ten text napísať napr. päťkrát a potom si výstupy porovnajte. Texty nebudú úplne totožné, ale všetky budú „zniet“ úplne rovnako. Zanechajú vo vás rovnaký pocit. A toto sa bude diať všade, kde sa textotvorba prenechá umelej inteligencii.

VEČERNÁ DISKUSIA V ZÁHRADE

V priestoroch Záhrady – Centra nezávislej kultúry v Banskej Bystrici sme sa rozprávali s Mariánom Kabátom z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Martinom Djovčošom z Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela a Emíliou Perez z Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a Jánom Gavurom z Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove o súčasnom stave a budúcnosti prekladateľského a tlmočnického odboru. Diskusiu viedla a otázky kládla Patrícia Hatiarová, ktorá je doktorandkou na Filozofickej fakulte Univerzity Mateja Bela. Zaznamenané sú odpovede troch zo štyroch diskutujúcich.

1. Spoznávate na Zimnej škole prekladu vašich študentov a študentky?

Marián: Áno a strašne sa z toho teším.

Martin: Áno a som naozaj príjemne prekvapený, koľko ich tu je.

Emília: Študentky a študentov, absolventky a absolventov, naše skvelé doktorandky a kolegyne a kolegov. Takto vyzerá komunita, super!

2. Vedeli by ste uviesť smerovanie vašich univerzít v rámci odboru? Čo momentálne vnímate ako hlavnú prednosť vašej univerzity?

Emília: Na Katedre translatológie FF UKF v Nitre sme vždy citlivo vnímali nielen to, ako sa mení svet prekladu a tlmočenia, ale aj ako sa mení, ako ľudia komunikujú, resp. čo komunikácia v meniacich sa spoločensko-kultúrnych okolnostiach vyžaduje. O preklade a tlmočení preto uvažujeme v najširšom slova zmysle naprieč všetkými kľúčovými doménami, avšak do jadra nášho smerovania čoraz výraznejšie popri audiovizii (a to nielen v kontexte umenia či zábavného priemyslu) vstupuje rozmer prístupnej a inkluzívnej prekladovej komunikácie. Zameriavame sa na transferové riešenia na odstránenie bariér v komunikácii - jazykových, kultúrno-spoločenských, senzorických (napr. pri poruche sluchu či zraku), ale aj kognitívnych. Pozornosť upierame taktiež na takúto komunikáciu v čase krízy. V súčasnosti do našich vzdelávacích aj výskumných činností zavádzame aj

oblasť koordinácie, manažmentu a dizajnu prístupnej a inkluzívnej komunikácie, čo je oblasť, v ktorej vysoko narastá aj spoločenská objednávka.

Marián: Netrúfam si povedať, kam moja univerzita chce smerovať. Myslím si, že v rámci odporu pokrývame takmer všetko dôležité a aktuálne (okrem prístupnosti). Čo sa týka našej hlavnej prednosti, aktuálne máme na Slovensku najväčšiu ponuku jazykových kombinácií.

Martin: Neviem, nie som úplne nadšený z toho, kam sa uberá translatológia ako odbor v Banskej Bystrici. Myslím hlavne z hľadiska inštitucionálnej podpory. Usilujeme sa pokrývať všetky segmenty odboru, ale ako spomínal aj Marián, na prístupnosť nemáme. To je výlučná doména kolegov z Nitry. Myslím si však, že v BB máme záujem o širší spoločenský presah a o to sa aj usilujeme. Pokojne to nazvime aj aktivizmus. Prekladateľ je totiž súčasť spoločnosti a spoločnosť je súčasťou prekladateľa, to sa nedá oddeliť.

3. V Európe vidíme klesajúci záujem študentov a študentiek o náš odbor. Vnímate náš odbor ako ohrozený?

Emília: Ak sa vrátim k svojej odpovedi na predošlú otázku, isto neprekvapí, že náš odbor, naopak, považujem za vysoko potenciálny. Úvahy o ohrození totiž, podľa môjho názoru, často pramenia z toho, ako úzko - alebo široko, preklad a tlmočenie chápeme. V sledovaní rozmachu prístupnosti dnes už nielen v oblasti kultúry, ale aj verejnom či súkromnom sektore, s urgenciou vysoko profesionálnych prekladových a tlmočnických služieb s týmto presahom v čase kríz, ktorým dnešná spoločnosť čelí, a s aplikovateľnosťou a rozvíjateľnosťou zručností poskytovaných v rámci kvalitného prekladateľského a tlmočnického štúdia, radím náš odbor medzi tie najperspektívnejšie v rámci humanitných vied. Pokiaľ bude ľudstvo existovať a komunikovať, bude potrebovať prekladateľov a tlmočníkov. Bodka. A ak ide priamo o čísla, z dlhodobého hľadiska ich považujem za viac-menej zastabilizované, najmä ak sa zameriam na počty kvalitných končiacich absolventov a absolventiek magisterského stupňa štúdia.

Marián: Zatiaľ za UK hovorím, že nie, máme stabilný počet prvákov, ktorý sa pohybuje vo vyšších číslach.

Martin: U nás sledujeme pomerne výrazný pokles študentov, hlavne v oblasti "klasického" prekladateľstva (kombinácia dvoch jazykov). Kombinácie s angličtinou sa ešte celkom dobre držia, ale iné jazykové kombinácie výraznejšie trpia. My máme šťastie, že máme program s Ekonomickou fakultou *preklad v hospodárskej praxi*, kde sú počty študentov

stabilné a azda s miernym optimizmom by sa dalo povedať, že stúpajú. Tiež sú relatívne obľúbené kombinácie prekladateľstvo a tlmočníctvo v anglickom jazyku s filozofiou či históriou. V tom sme azda aj výnimoční.

4. Čím si to vysvetľujete? Je to výsledok technologického pokroku alebo len nevieme „predať“ našu profesiu?

Marián: Ak by sme uvažovali o klesajúcom počte študentov, bude to podľa mňa hlavne spôsobené mediálnym naratívom ohľadom AI, do pozornosti sa nedávno dostalo celkom dosť nepodložených článkov o tom, že prekladateľov čoskoro nebude treba, ale toto „čoskoro“ sa o prekladateľoch hovorí už asi 50 rokov. Milka s Maťom však k tejto otázke majú lepšie dáta.

Emília: Samozrejme, aktuálna „mánia“ v kontexte verejného naratívu o preklade a tlmočení a AI nám všetkým kúsok poškodila. Je však zodpovednosťou nás a našich pracovísk vedieť spoločnosti jasne komunikovať, v čom je naša sila. Aktuálnu situáciu taktiež vnímam aj ako podnet pre translatologické pracoviská pre vlastný, zodpovedný, dôsledný a nealibistický audit, po ktorom treba zvažovať, čo treba aktualizovať, posilniť a ako.

Martin: Súhlasím s Mariánom aj Milkou. Ide hlavne o mediálny naratív, s ktorým musíme zápasiť. Robíme na tom a čoskoro sa von dostanú aj prvé publikácie, ktoré by to mali objektívne zhodnotiť.

5. Ako sa vám pracuje s Generáciou Z?

Marián: Dobré. Nemám pocit, že by sa študenti správali nejak diametrálne inak.

Martin: Dobré, ale inak. Poviem príklad. Nedávno som sa pýtal študentov na hodine, čo dôležité sa stalo v roku 2004 (z predchádzajúcej diskusie jasne vyplývalo, že sa pýtam na vstup Slovenska do EÚ - trénovali sme skúsenostný komplex). Jedna študentka odpovedala: Vtedy som sa narodila. A mala pravdu. Pre ňu je rok 2004 práve pre toto dôležitejší ako čokoľvek iné. Spomínam to preto, aby som ilustroval, že dnešní študenti sú úplne iní, ako my. Vyrastali v inom prostredí a ich habitus generovali iné mechanizmy. Preto s nimi treba inak pracovať. Vedia iné veci, ako my si myslíme, že by mali vedieť, ale na tom nie je nič zlé. Musíme k sebe hľadať cestu a nové prieniky.

Emília: Veľmi dobre, bavia ma! S nadšením vnímam ich snahu nájsť sa v profesii, ktorá dáva zmysel (aj v prípade, že si nakoniec zvolia inú prácu, ako preklad či tlmočenie), ale aj

ako zodpovedne uvažujú o tom, že práca ich má nielen baviť, ale aj zabezpečiť. Nie je nič zlé na tom povedať, že chcem prácu, ktorá ma uživí. Ktorá ma bude naplňovať. Ale ktorá ma nepohlí. Ktorá ma psychicky nezničí. Myslím, že toto je generácia, ktorá tieto aspekty pomenúva jasne. A to je zdravé, super!

6. Z výskumov vyplýva, že Generácia Z sa stále viac uzatvára do bublín rovnakého názorového spektra. Boja sa zlyhania, odmietnutia. Boja sa ozvať, nejdú do akcie. Viac ich zaujíma ich well-being, čo vôbec nekritizujem, len pomenúvam hlavné črty generácie, ktorá je momentálne na VŠ. Reflektujete na to? Vyučujete inak ako pred 10 rokmi?

Emília: Tie črty, ktoré spomínaš, sa snažím vnímať v kontexte doby. Tlak na výkon, celkové zrýchlenie života ako takého, sociálne siete, všadeprítomný image sily a dokonalosti, neistota (ekonomická, politická, spoločenská, klimatická, vlastne akákoľvek...). Napríklad my traja sme sa profesijne začínali formovať predsa len počas trochu iných okolností. Pre mňa, v mojom učení, ak sa snažím pochopiť tento kontext, viem možno lepšie uchopiť, čo zaujme, ako motivovať, ako adresne pomenovať obavy. A ako ukázať, že na tie obavy dokáže naše študentstvo proaktívne reagovať svojím pôsobením a prácou. Že nie sú len pasívnymi prijímateľmi toho, čo sa deje. V tom učím inak ako pred desiatimi rokmi, áno, vnímam to ako oveľa zásadnejší moment, ako kedysi. Avšak vo výsledku, rovnako ako pred tými desiatimi rokmi, mi dobíja v mojom učení baterky, to s akým zánietením a odovzdanosťou naše študentstvo dokáže zamakať a ísť do vecí naplno vtedy, keď v tom, na čom robia, vidia zmysel - a to nielen pre seba, ale napr. aj so spoločenským presahom.

Marián: Ja učím jedenásty rok a zatiaľ som nemusel nič nejako drasticky meniť. Snažím sa so študentmi o všetkom komunikovať otvorene a jasne, aby presne vedeli, prečo nejaké cvičenie alebo zadanie majú robiť. Bol by som nerád, keby mali pocit, že ťažké veci si oddreli zbytočne. U mňa to nie je zbytočné, vždy je tam nejaký zámer.

Martin: Spomínal som to už vyššie. Princíp zostáva, aj to, čo majú vedieť, ale mení sa spôsob, ako ich k tomu dovedieme. Už si na hodinách nemôžem dovoliť zvyšovať hlas, či tvrdsie ich kritizovať. Musím byť oveľa trpezlivejší. A nie je to vôbec na škodu. Musím sa meniť aj ja. A celkom ma to baví.

7. Z výskumov tiež vyplýva, že len okolo 25% mladých ľudí rieši politiku. Má byť VŠ miestom, na ktorom sa rozprávame aj o spoločenskom dianí a kritickom myslení? Alebo máme výlučne pripravovať profesionálov?

Marián: Žijeme v ére AI, kedy je kritické myslenie nevyhnutné. Ak od študentov chceme, aby kriticky zvažovali výstupy AI, logicky musia vedieť kriticky zvažovať aj svoje činy a činy ostatných, teda aj politikov.

Martin: V tomto mám absolútne jasno. Vysoká škola má vychovávať rozhladených, kriticky mysliacich ľudí, ktorí sú aj profesionálmi. Podľa mňa sa nedá oddeliť spoločenské a profesionálne.

Emília: Páni to pomenovali presne. Vzdelávame ľudí, ktorí musia mať kritické myslenie rozvinuté na tej najvyššej a najcitlivejšej úrovni. Koniec koncov, v tom bude po škole ich kariérna výhoda a sila, nie? A to predsa nemôžeme robiť v bubline mimo celospoločenského diania. Obzvlášť nie v špecializácii, ktorej sa to dianie tak zásadne týka. Okrem toho, ak tvoju otázku skonkretizujem v kontexte dnešnej doby, ktorá skúša zdravý rozum, dobro a ľudskosť na max, tak je to vlastne naša spoločenská povinnosť.

8. Má univerzita povinnosť reagovať na spoločenské krízy? Deje sa to na vašich univerzitách?

Emília: Ja už som vlastne odpovedala sčasti pri predošlej otázke. A áno. Z úrovne nášho pracoviska, myslím, všetci vnímajú, že naša katedra vždy explicitne vyjadrovala svoj názor k spoločenskému daniu. Okrem toho, naše hodnotové nastavenie tiež reflektuje to, akým projektom a aktivitám sa venujeme. Verím, že ide o iniciatívy, ktoré svojím kúskom prispievajú k potrebám informovanej, rovnoprávnej a inkluzívnej spoločnosti.

Marián: Áno a áno. Pôsobíme na filozofických fakultách, ktoré sa venujú humanitných a spoločenským vedám, aké by to bolo, keby sme zaujali pštroší prístup a spoločenské a humanitárne krízy ignorovali?

Martin: Rozhodne a rozhodne! Hoci nie na univerzite, ale skôr na úrovni katedry a fakulty. Preto môžem zodpovedne vyhlásiť, že mi ct'ou pracovať s ľuďmi, ktorí sa vedia ozvať, hoci im to môže ublížiť.

9. Učili sme sa, že prekladatelia a tlmočníci majú byť skôr neutrálni, tí ktorých nie je vidieť, ktorí nevnášajú do práce svoj názor. Dá sa to, v čase toľkých kríz?

Marián: Jedna vec je byť neutrálny a druhá je byť slušný človek s čistým svedomím. V tomto prípade veľa záleží od kontextu. Ak si myslím, že môj názor mi bude brániť vykonať zákazku profesionálne, zákazku odmietnem. Faktom však ostáva, že ak sa pozriem na zostatok na účte a usúdim, že zákazku potrebujem z finančných dôvodov, pokúsim sa ju spraviť čo najprofesionálnejšie za daných okolností, teda odosobním sa. Nie všetci prekladatelia a tlmočníci majú možnosť zákazky odmietat', preto by sme ich nemali škatuľkovať len na základe toho, komu tlmočili alebo čo prekladali. Treba platiť aj účty.

Martin: Odpovedať po Mariánovi je veľmi nevďačné, lebo vždy povie väčšinu z toho, čo chcem povedať. Neutralita neexistuje. Nikto nie je neutrálny. Minimálne vnútorne, ale nemalo by nám to brániť vykonávať prácu profesionálne.

Emília: Presne tak. Neutrálnosť v tom, čo učíme na našich hodinách prekladu a tlmočenia, neznamená beznázorovosť, či potlačenie vlastného hodnotového rámca. Znamená ale, že ak pracujem na zákazke, ktorú som prijala, nemením význam, ktorý bol pôvodne komunikovaný.

10. Je vôbec možné učiť jazyk, preklad, tlmočenie bez hodnotového rámca?

Marián: Jazyk je dynamický a reflektuje realitu. Možno sa to dá, ale asi by sme sa museli rozprávať o nereálnych veciach ako fialový vtákokopysk na plafóne.

Emília: Nie, nič nemôžeme učiť bez hodnotového rámca. V našej práci, ako ľudia, ktorí vzdelávame budúce generácie, je dôležité vytvárať priestor pre diskusiu a výmenu názorov. V situáciách, keď si napríklad uvedomujem, že hovorím o svojom silnom osobnom presvedčení, to však vždy jasne pomenujem. V podstate tým hovorím: *otváram sa vám, hovorím o svojom presvedčení, aké je to vaše? Podme sa o tom spolu rozprávať.*

Martin: Nie. Nikdy v žiadnom z možných svetov. Kdesi som o tom aj písal, a nazval som to „identity bias”. Každý vždy vedome či podvedome filtruje povedané cez prizmu svojho skúsenostného komplexu. To však neznamená, že mám študentov presviedčať o správnosti svojho názoru či postoja. Ten názor a postoj musí byť viditeľný v činoch. Ak je rozpor medzi tým, čo hovoríte študentom a tým, čo žijete, rýchlo vám na to prídu a prestanú vás brať vážne.

11. Ja sa výskumne venujem spoločenskej stereotypizácii prekladateľov a ich skutočnom obraze. Aký má naša profesia, podľa vás, momentálne obraz v spoločnosti?

Marián: Myslím si, že na túto otázku presne odpovie Milka s Maťom.

Martin: Lepší, ako si myslíme, teda ak dôverujeme Ipsosu a reprezentatívnej vzorke 1000 ľudí. Samého ma výsledky príjemne prekvapili. Spomedzi 25 profesií sa tlmočníci umiestnili, tuším, na siedmom mieste a prekladatelia na deviatom. Naša vlajková loď v oblasti prekladu je, samozrejme, umelecký preklad. Asociácie so slovom prekladateľ/ka či tlmočník/čka boli tiež mimoriadne pozitívne. Nechcem ísť úplne do detailov, lebo by som o tom mohol rozprávať hodiny. Túto tému mám fakt rád. V skratke, sme na tom lepšie, ako si myslíme, len s tým teraz treba aktívne pracovať

Emília: Presne tak. Z nejakého dôvodu sme profesia, ktorá o sebe rada a často pochybuje. Ale to zas vedie k výraznej sebareflexii. Tá je dôležitá a mala by nás naviesť, aby sme vedeli pomenovať silné stránky - či už svojej vlastnej práce, alebo profesie ako takej. Spoločne s viacerými kolegami a kolegyňami je toto misia, ktorú reflektujeme explicitne a aj cez naše výskumné zistenia a vzdelávanie nielen v prostredí univerzity, ale aj pri kontinuálnom vzdelávaní v profesijnom prostredí jej venujeme čoraz viac aktivít. Verím, že s pozitívnym výsledkom.

12. Včerajší deň bol zameraný na AI. Reflektujete umelú inteligenciu na svojich univerzitách? Ako?

Emília: Áno, samozrejme. Ak umelá inteligencia mení spôsob, akým komunikujeme, učíme sa a pracujeme, resp. ako existujeme, univerzity ju nemôžu ignorovať. Zároveň si však nemyslím, že by mala byť ústrednou témou vysokoškolského vzdelávania. AI je predovšetkým nástroj a technologický trend, ktorý treba vedieť rozumne využívať - nie vždy, len tam, kde to náleží. Našou úlohou nie je učiť študentov slepo používať AI, ale naučiť ich kriticky myslieť, overovať informácie, chápať jej limity a využívať ju tam, kde prináša skutočnú pridanú hodnotu. Rovnako dôležité je vedieť pomenovať, kde ju neprináša. Aj o tom treba hovoriť jasne a nahlas. Nie všetko sa dá automatizovať a nie všetko, čo AI dokáže vytvoriť, má rovnakú hodnotu.

Marián: Máme jeden predmet zameraný na výlučne AI v preklade a tlmočení a druhý predmet o aktuálnych technológiách a postupoch v preklade. Okrem toho si myslím, že

väčšina kolegov nejakým spôsobom AI integruje už existujúcich predmetov, minimálne ako nástroj na porovnanie v zmysle – čo si myslíte vy a čo vám povie AI.

Martin: Áno, ale to je tvoja téma. Ja by som tu len zhrnul to, čo robíš ty a povedal, ako opakujem tvoje metódy na mojich hodinách.

13. Ako vysvetliť študentom, že nás AI nenahradí? Alebo nahradí?

Marián: Keď ma nahradí, budem konečne mať viac času na rodinu a záujmy? Treba im ukazovať výsledky, k akým sa dostanú cez AI, a porovnávať ich s výsledkami, ku ktorým sa dostanú vlastnou hlavou. Ja viem, premýšľanie bolí, ale o tom je naša práca. Aktuálne rád používam vetu: Skôr ako použijete umelú inteligenciu, skúste použiť tú svoju, ľudskú. Vie robiť zázraky.

Emília: Presne tak. Dodám tiež, že AI je v našej profesii rizikom pre tých, ktorí robia len to, čo dokáže AI. Budúcnosť preto, podľa mňa, nebude patriť prekladateľom a tlmočníkom, ktorí s AI súťažia, ale tým, ktorí dokážu ponúknuť to, čo technológia nevie.

Martin: Mne sa už o tom fakt nechce. Už 20 rokov vysvetľujem, že nás nenahradia stroje, ale len zmenia charakter naše práce. Ako hovorí Nohavica (ktorého už zo známych dôvodov nepočúvam): „Dvacet let mluvil sem a teď už se mi mluvit nechce.“

14. Čo by ste odkázali študentom a študentkám, ktorí sem docestovali, zohnali si ubytovanie, venovali celý víkend vzdelávaniu sa a teraz tu pred nami sedia?

Marián: Ďakujeme. Vidíme a počujeme vás.

Martin: Ste neuveriteľní! Keď vás tu vidím, prestávam sa báť o odbor, profesiu aj spoločnosť.

Emília: To, že ste tu, ukazuje nielen váš kariérny záujem, ale aj potenciál, odhodlanosť a silu. Doplním už len, že to, že tu večer počúvate nás troch, si nesmierne vážime. Učíte nás veľa a za to vám patrí veľikánske ďakujem.



ZIMNÁ ŠKOLA PREKLADU 3

Zborník príspevkov, prednášok a rozhovorov

Vydalo občianske združenie Sa zobuď! ako svoju tretiu publikáciu.

Vyšlo v roku 2026 ako elektronická publikácia

Zostavili:

Adam Wágner, Max Majerník, Daniela Mičudová

ISBN 978-80-974980-2-3



ISBN 978-80-974980-2-3